

KROJE NA PODLUŽÍ A HODONÍNSKU

ODBORNÁ STUDIE

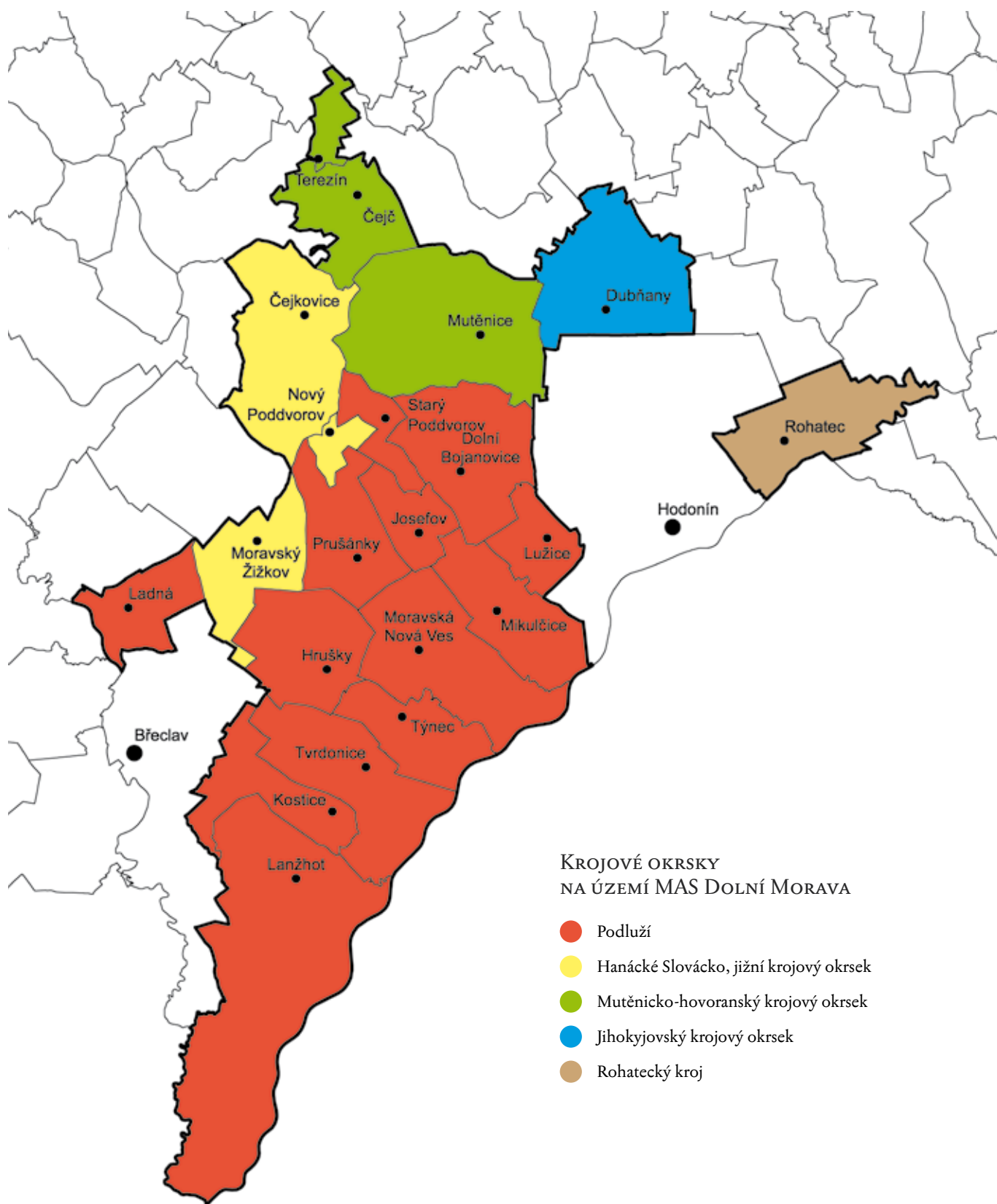
Mgr. Jitka Matuszková, Ph.D.

Obsah

LIDOVÝ ODĚV	3
OBCE MAS DOLNÍ MORAVA	8
ČEJČ	8
ČEJKOVICE	11
DOLNÍ BOJANOVICE	12
DUBŇANY	13
HRUŠKY	14
JOSEFOV	15
KOSTICE	16
LADNÁ	17
LANŽHOT	18
LUŽICE	19
MIKULČICE	21
MORAVSKÁ NOVÁ VES	23
MORAVSKÝ ŽIŽKOV	24
MUTĚNICE	27
NOVÝ Poddvorov	30
PRUŠÁNKY	31
ROHATEC	33
STARÝ Poddvorov	35
TEREZÍN	38
TVRDONICE	39
TÝNEC	40
ROZDÍLY U KROJŮ	41
KROJOVÉ SOUČÁSTKY (VÝBĚR)	42
ZAJÍMAVOSTI	44
ÚDRŽBA ODĚVŮ	44
ZAPLÉTÁNÍ VLASŮ NA PODLUŽÍ	45
Kroj moravských Charvátů	47
FOTOGALERIE	49
PODKLADOVÝ FOTOMATERIÁL	88
LITERATURA	98

KROJOVÉ OKRSKY NA ÚZEMÍ MAS DOLNÍ MORAVA

- Podluží
- Hanácké Slovácko, jižní krojový okrsek
- Mutěnicko-hovoranský krojový okrsek
- Jihokýjovský krojový okrsek
- Rohatecký kraj

LIDOVÝ ODĚV

Oděv v našich klimatických podmínkách především ochraňoval člověka před vlivy vnějšího prostředí, vedle toho však vypočídal také o zaměstnání, pohlaví, věku, stavu (svobodní, ženatí, vdané, svobodné matky, vdovy), společenském postavení, o estetickém cítění svého nositele a v neposlední řadě i o příležitosti, pro kterou se oblékal. Rozdíly spočívaly v množství oděvních součástí, jejich výběru, kvalitě použitého materiálu, výzdobě aj. Zhruba od přelomu 17. a 18. století byl lidový oděv již diferencován¹ a plní funkci znaku regionální a lokální příslušnosti. Oblečení reagovalo na módní podněty i na rozvoj textilního průmyslu od konce 18. století. Vývoj oděvu ovlivňovaly společenské změny (např. zrušení poddanství), válečné události i industrializace, nezadržitelně pronikající na vesnici a poznamenávající způsob života rolnického obyvatelstva, avšak díky známé konzervativnosti rolníků přetrvávají v lidovém oděvu archaické prvky vedle prvků novějších. Změna způsobu obživy přispěla k odkládání lidového oděvu

Nejstarší známé vyobrazení podlužáckého kroje – šobaj z Břeclavi.

Nejstarší známé vyobrazení podlužáckého kroje – svobodná dívka z Břeclavi. Kvaše převzaty z publikace Miroslavy Ludvíkové *Moravské a slezské kroje*. Brno 2000.

a jeho nahrazování konfekčními výrobky nejprve u mužů. „*Mužský kroj hyne, stále více se podobá městskému... Jen u starších lidí zachovaly se konopné košile i gatě, kordule. Lajblů starých již není*“², dočteme se v Šoupalově pozůstalosti z dvacátých let 20. století. A vzápětí se dovídáme, že je to ovlivněno novými materiály, neboť se již nepěstuje konopí a netká se z něj plátno. Ženy začaly nahrazovat kroj městskými šaty ve větší míře až od poloviny 20. století. Tempo odkládání domácího lidového oděvu a přejímání městské módy se zrychlovalo. Jen staří lidé setrvali u svého ověřeného způsobu oblékání, avšak po jejich odchodu lidový oděv z každodenního užívání zcela vymizel. Slavnostní forma kroje se nadále uplatňovala a uplatňuje pouze při obřadních a svátečních příležitostech. Nositeli kroje pak již nejsou všichni obyvatelé obce, nýbrž pouze ti, kteří chtějí jeho oblečením podtrhnout výjimečnost události, demonstrovat svou lokální příslušnost a vyjádřit úctu k tradici.

Obce MAS Dolní Morava náležejí k několika etnografickým podoblastem Slovácka, a tím i k několika krojovým okrskům, jak je stanovil počátkem 20. století Josef Klvaňa převážně na základě příslušnosti ke správním a církevním celkům.³ Současné bádání se přiklání k členění podle regionálních typů, určených stříhem oděvních součástí a zejména rozdíly ve svátečním oděvu. Krojově tedy uvedené obce řadíme k oděvnímu typu jihovýchodní Moravy, k **okrsku podlužáckému** (Dolní Bojanovice, Hrušky, Josefov, Kostice, Ladaná, Lanžhot, Lužice, Mikulčice, Moravská Nová Ves, Prušánky, Starý Poddvorov, Tvrdonice, Týnec), **jižní části okrsku hanácko-slováckého** (Čejkovice, Moravský Žižkov, Nový Poddvorov, i když tam převzali kroj podlužácký), **okrsku jihohokajovskému** (Dubňany); dále je to starší typ kroje **okrsku mutěnicko-hovoranského** (Čejč, Mutěnice, Terezín), který představoval mezistupeň mezi krojem jihohokajovským a podlužáckým, zatímco svébytný **rohatecký kroj** se vyznačuje vlivy podlužáckými, hokajovskými a strážnickými.

PODLUŽÍ

Alois Zeman v nejstarší známé studii o Podlužácích, která vyšla v roce 1811, považoval za Podlužáky obyvatele Břeclavi, Lanžhota, Kostic, Tvrdonic, Týnce, Moravské Nové Vsi, Hrušek, Ladané, Staré Břeclavi a řadil k nim i obyvatele některých dolnorakouských obcí.⁴ František Bartoš v roce 1885 již k Podluží počítá také Prušánky, ale poznamenává, že podlužácké červenice se v obcích dnešního severního Podluží rozšířily teprve koncem sedmdesátých let 19. století.

Nejstarší doposud známé vyobrazení podlužáckého kroje pochází z roku 1814.⁵ Svobodná Břeclavanka je oděna ve žluté soukenné sukni do půli lýtek s karmínovou stuhou nad okrajem, v široké bílé zástěře lemované u spodního okraje krajkou, v živůtku vpředu šněrovaném, v baňatých rukávcích s taclemi zdobenými u horního okraje modrou výšivkou a s černě vyšíváním obojkem. Dívka má vlasy nad čelem rozděleny pěšinkou – „půtcem“ – a spleteny do dvou copů, v týle překřížených. Účes

2 Státní okresní archiv Hodonín, fond VMHO.

3 KLVAŇA, J.: *Lidové kroje na moravském Slovensku*. In: Moravské Slovensko 1/1. Praha 1918, s. 97–252.

4 ZEMAN, I. A.: *Die Podlužaken*. Ein kleiner Beytrag zur Ethnographie von Mähren. In: Mährischer Wanderer, Brünn 2. 2. 1811, nestránkováno.

5 LUDVÍKOVÁ, M.: *Moravské a slezské kroje. Kvaše z roku 1814*. Brno, Moravské zemské muzeum 2000, s. 163 a 164.

1 JERÁBKOVÁ, A.: *Odívání*. In: Vlastivěda moravská – Nová řada, sv. 10. Lidová kultura na Moravě. Strážnice – Brno 2000, s. 122.

kryje tvrdý čepec – rožky – s barevně vyšívanou šatkou a s barevnými ficlemi. Šohaj z Břeclavi má na sobě modré soukenné nohavice zdobené světlemodrým šňůrováním a u puntu podložené červeným sukem, připevněné k tělu tenkým opaskem dvakrát omotaným. Košile s modře vyšitým stojáčkem má široké otevřené rukávy a přes ni má chlapec oblečenu modrou, černočerveně kvitkovanou vestu, vpředu s typickým výstřihem ve tvaru O. Hrotek na hlavě je zdoben červenou stuhou, kytkou a kosířkem. Tvarovaný horní okraj holínek s nízkým podpatkem je červeně lemován. Cenným dokladem jsou i litografie, které pořídil Wilhelm Horn v roce 1836 na lidové slavnosti v Brně, uspořádané na počest korunovace Ferdinanda V. a jeho ženy Marie Anny.⁶ Dvě z třiceti litografií zachycují svobodný, pokaždé jiný pár z breclavského panství. Málo známá je olejomalba asi z 40. let 19. století, pocházející z lichtenštejnské sbírky a uložená v depozitáři lednického zámku (inventurní číslo LE 1074), na níž malíř zobrazil dívku v rožkách a tři muže: svobodného ve svátečním oděvu, mužáka v haleně a stařečka v třaslavicích a bílém kabátku.

Hornovy ilustrace doplňuje slovní popis z téhož období od Albina Heinricha.⁷ Ten uvádí, že mužská košile je na okrajích rukávů lemována černým, červeným nebo modrým vroubením. Přes oděv se nosí dlouhý plášť modrý nebo bílý, podle autora střižený z plátna, lemovaný šňůrami, ovšem nezapnutý. Na všední den bílé konopné oblečení a halena, na hlavě malý zašpičatělý klobouk se srolovanou krempou. Mládenci klobouk zdobený stuhami a peřím. O ženském kroji se rozepisuje více, dokládá splétání vlasů do lepenkového čepce potaženého hedvábnou látkou. U vdáných žen je tento čepec vzadu zakryt obdélným vyšívaným dýnkem se zlatými nebo stříbrnými prýmkami. Na velké svátky se kolem čepce váže mušelinová šatka s krajkou a černou nebo bílou výšivkou. Sukně sahají až po lýtku. Zvláště vyzdvihuje umné vyšívání rukávců. Jako hlavní znak mužského oděvu se uvádí fialková barva. A v Lanžhotě se dodnes říká chlapeckým nohavicím fíjauky, byt mají červenou barvu. Beda Dudík⁸ se v roce 1873 poprvé zmiňuje o červených nohavicích pro svobodné a košili opatřené úzkými pentlíčkami. Klobouk bez stříšky je nahrazen kulatým kloboukem se širokou stříškou, u svobodných ozdoben blýskavými třetami a květinami (od roku 1868 jimi zásobuje továrna na pozamenterie – Kühmayerova továrna na textilní galanterii v Bratislavě). Dokumentaci krojových prvků pořizoval již před polovinou 20. století brněnský veterinář Joža Dostál a řadu svých poznatků publikoval časopisecky. Díky své zoologické orientaci přesvědčivě určil, že podlužácký kosířek pochází z posledních ramenních per na křídlech jeřába popelavého.

Července převzali Podlužáci buď od husarů (obtažené nohavice zavedl v armádě František Lotrinský v 18. století – zemplínské nohavice, šněrování z francouzské módy, červené obtažené nohavice oblíbeny u šlechty již od středověku – vysloužilce se vrátil v uniformě), anebo od pandurů – chorvatské nepravidelné pýchoty v rakouských službách, jejichž prostřednictvím se dostaly do lidového prostředí.

Sváteční chlapecký kroj oslňuje kontrastem červených soukenných nohavic a bílé košile se širokými rukávy vyšívanými v několika pásech nad sebou bílou prolamovanou výšivkou. Košile ke slavnostnímu kroji je ušita z jemného batistu s rukávy z organ-

Dítě v kabošku, Starý Poddvorov, r. 1912. Foto z archivu autorů.

týnu-molu a říká se jí molová (*molovica*) či *katrovica*. Košile má vyšívaný *punt* – rozparek u krku a stojáček. Košile se uzavírá na dvě smyčky pod krkem a na dvě na pravém rameni šňůrkami, tzv. *zrcadlovými*. Kolem krku je uvázán *šátek*, který je u svobodných jasně červené barvy z paterového hedvábí s vytkávanými květy. Šátek je sešit do tvaru, který připomíná vázanku, a na koncích má navázán jemné trásně. Vesty zvané *lajbl* bez rukávů jsou krátké, bohatě zdobené stuhami a portami, ušité jsou z paterového hedvábí. Na levé straně *lajblu* jsou připnuty malované stuhy uvázané na smyčku (*Lanžhot*), nebo naskládané do vějíře tak, že konce mašlí splývají až po kolena. Ostře červené soukenné nohavice zvané *července* těsně obepínají tělo a jsou kolem švů, na stehnech a na zadním díle umně šňůrovány tmavě modrými sutaškami a pestře vyšívány. V zástřihu nohavic nechybí vyšívaný dírkový kapesníček. Boty z jemné kůže mají vysokou pevnou holeň se zelenou výšivkou, lokálně odlišnou, a podpatek z mosaznou podkůvkou. Přední část holínky je ozdobena dlouhým hedvábným štrápcem (*šongolem*) fialové barvy. Nezbytným doplňkem chlapeckého svátečního kroje je nízký klobouček bez stříšky, celý posítý barevnými šmuky s voničkou z umělých květů. Největší pýchou podlužáckých šohajů je *kosířek* z jeřábího peří, speciálně upravovaný a bělený. V chladnějším počasí a pro zvláštní příležitosti oblékají chlapci bílý soukenný ratýňák – krátký kabátek do pasu s červeným podložením reverů a rukávů, zdobený množstvím perleťových gombíků, nebo kabaňu – tmavý látkový kabátek stejného střihu.

6 HORN, W.: *Maebrens ausgezeichnete Völkstrachten*. Brünn 1837.

7 WOLNY, G.: *Die Markgrafschaft Mähren, topographisch, statistisch und historisch geschildert von Gregor Wolny, Benediktiner und professor*. II. Band. Brünn Kreis. I. Abtheilung. Brünn 1836.

8 DUDÍK, B.: *Catalog der nationalen Hausindustrie und der Völkstrachten in Maebren*. Brünn 1873, s. 1–59 sestavený pro Světovou výstavu ve Vídni 1873.

Svobodná žena v jupce bělešnici a v šátku štrápečku, Tvrdonice, asi r. 1920. Foto z archivu autorky.

Šobaj s legrútským pérem, Lanžhot, r. 1936. Foto z archivu autorky.

Sváteční dívčí kroj tvoří velmi široké molové (dříve batistové) rukávce raglánového střihu, jsou v nadloktí staženy do baní a k nim se samostatně přivazují krajkové volány – *tade*. Kolem krku mají děvčata velký čtvercový límeček vyšíváný bílou plnou nebo prolamovanou výšivkou a lemovaný vláčkovou krajkou. Říká se mu *obojek*. Přes obojek se ještě uvazuje *krézlík* (vyjma Lanžhota), malý úzký límeček z tylu naskládaných mašliček a malované mašle uvázané pod krkem na *smečku*. Dívčí „*lajbl*“ se podobá chlapeckému a stejně jako on má drobné lokální odlišnosti v barevnosti. Podlužácká děvčata si oblékají postupně až osm spodnic – kasaníc, zvláštním způsobem nažehlených, aby byla dívka správně *natrčená*. Spodničky se opasují od nejkratší po nejdelší. Na ně se obléká *sukňa* vepředu sešitá. Svrchní sukň se šije ze současných jednobarevných materiálů a někdy je zdobena drobnou výšivkou nebo ruční malbou, nad spodním okrajem je našito nejméně dvanáct stojatých sámků, které pomáhají dotvářet pohyb sukň při tanci a při chůzi.

Děvčata nosí sukň pastelových barev a obvykle se na hody převlékají i do několika různých sukní pro různé příležitosti – do kostela, na zábavu pod zeleným, do průvodu. Nejcennější součástí slavnostního kroje je molová (dříve batistová) zástěra zvaná *fěrtoch*, bíle vyšíváná v několika formách nad sebou a lemovaná vláčkovou krajkou. Dokud se vyšívalo ručně, výšivka byla podkládána trulem. Pas zdůrazňuje širší pinta, která se uváže na sukň, a vynikne tak bohatství řasnatých sukní, štíhlý pas a krátký

lajbl. Přes tento opasek se ještě uvazuje stuha stejně malovaná jako mašle pod krkem i na rožkách. Boty – čizmy – jsou ušity z jemné kozinky a jejich měkká hola je navrapena do varhánků. Podpatek je mosazně okutý a pata bývá vyšita zeleně. Rovněž ve výzdobě bot existují drobné lokální rozdíly. Sváteční oděv završuje úprava hlavy do zvláštního tuhého čepce, potaženého červeným ornátem, tzv. bagoňovým, kterému se říká „*rožky*“ nebo „*kokeš*“, s vějířem malovaných mašlí na temeni (ozdobě se místně říká *frča*, *kokeš* nebo *kobút*), jejichž konce splývají po zádech až do pasu. Vlasy musí být do rožků spleteny na zahrádku, což je účes připomínající krajkou. Vlasy se rozdělí uprostřed cestičkou a nad čelem se na obě strany plete tenký copánek, z něhož se vytahují drobné zoubky – canglíčky, lemující čelo a dotvářející tvar obličeje. Dříve si děvčata nechávala tento účes zaplétat z vlastních vlasů, ale móda krátkých střihů přiměla zapletačky, tak se říká ženám ovládajícím tento účes, aby zahrádku vyrobily jako příčesek, který se jednoduše na hlavu přiváže.

Na podlužácký dívčí kroj je třeba vymalovat šest metrů mašlí, na chlapecký tři metry bílých a tři metry barevných mašlí. Malování jednoho podlužáckého souboru vyžaduje nejméně dvanáct hodin práce.

Vdané ženy nosí pro slavnostní příležitosti tzv. šaty či stejno-kroj. Komplet stejné sukň a jupky, která má vzadu oblý šůsek a po obvodu a na okrajích rukávů je zdobena aplikací nebo tzv. *vzdušným vyšíváním* či *lístkovou parádou*, zvanou *správa*. Ke krku si

uvazují molový obojek a *šňůrky*, které jsou vyšity bílou výšivkou stejně jako zástěra a obojek, konce jsou obvykle zašpičatělé a celkově jsou šňůrky kratší než malované mašle u svobodných. Sukně šatů je ze stejné látky a barvy jako jupky, ale v dolní části má opět stojaté sámký. Přes sukni je opásána zástěra bíle vyšívána a lemovaná velkými vyšívanými zuby, *canglemi*, tzv. *canglovica*. Na hlavě nosí vdané ženy již jenom šátky uvázané pod bradu, s tištěnou, častěji však s ručně malovanou bordurou. Svrchní oděv představují vlnáky – kvalitní libíkové – podle výrobce z Liberce – nosí se na strojno – na svátky, do kostela, podle vzorů a barevnosti existuje velký počet označení – perníkový (černý, s jemnými barevnými proužky – na pohřby), šohajový – s červenými pruhy, agrárnícký – zelený, kachlové, tabulové aj. Orbajtovové – kašmírové vlnáčky se zlatým vyšíváním jsou určeny pro největší svátky, patří k nejvzácnějším. Levnější vlnáky – zamotáky se nosily ve všední den.

Obvyklým mužským oblečením jsou u ženatých mužů *mužácké šaty*. Skládají se z černého kabátka oblékaného na plátěnou košili, která je méně zdobná než sváteční molová a místně se jí říká také *dírovica*. Kabátek – kabaňa – je přiléhavý se strojovou výšivkou ozdobenými manžetami a *revery* a vyšitím zdobenou kapsičkou. Šátek uvázaný u krku je u ženatých podle lokality červené nebo černé barvy. Jen v některých obcích na Podluží mají ženáci ušity nohavice z tmavě modrého nebo černého sukna zdobené šňůrováním, místně nazývané jako *černice*. Jinak nosili ženáci také rajtky nebo tmavé soukenné nohavice bez zdobení. Mužácké šaty se šily z různých látek od sukna přes manšestr až po lehčí oblekové látky. *Húšeňák* je u ženatých zdoben pouze s jednou řadou šmuků nebo černou pentlí, případně růžičkou.

Dětský oděv: Nemluvnata zavínutá v peřince mívala oblečena jen košilky, kabátky a na hlavě čepičku karkuli s velkou křepelicí (složenou mašlí). Batolata a děti předškolního věku bez rozdílu pohlaví se strojila do kartounových šatů vcelku, zvaných místně *kaboš*, *kabošek*, *pasnica*. Chlapec se poznal podle kloboučku, děvčátka zase podle šátku. Odstroilejší chlapci nosili v létě konopné košile se šňůrkami, konopné gatě na gatňák, zástěry, klobouk či širůch s housenkami a štrápci. O svátcích kordulu z černého klotu, zdobenou řetízky, a čizmy se štrápci. V zimě na košili oblékali lajbl s dlouhými rukávy a kožíšek z kozí kůže. Odstroilejší dívky mívaly rubáč, konopné rukávce, moldonovou nebo kartounovou sukni, zástěru, vysoké nevrapené boty s podkůvkami, na hlavě šátky nebo vlnáčky, v neděli rukávce z bílého tenkého plátna, zdobené řetízky a šňůrečkami a k nim kordule z černého klotu, v zimě teplé kacabaje, vlnáky a vlnáčky.

Kroj se během času vyvíjel. Délka sukni sahala ještě před 1. světovou válkou do poloviny lýtek a zakrývala horní hladký díl vrapených čizem. Zvýšil se počet spodniček, počet sámků na sukních, takže se původně štíhlý vzhled změnil ve zvonovitý. Rukávce raglánového střihu se od mladších příliš neodlišují, snad jen použitým materiálem, kterým bylo původně jemné plátno. Límeček byl vyšíván barevně, k nejslavnostnější příležitosti měl výšivku černou. Bílá začala na Podluží zcela převládat až po polovině 19. století. Sváteční zástěra byla jednobarevná z hedvábné látky, lemovaná krajkou. Také lajbl byl méně zdobený a původně se šněrováním stahujícím oba přední díly a formující postavu. Chlapec – lajbl byl rovněž méně zdobený, z černého nebo tmavomodrého hedvábí s drobnými kvítky. Dnes jej nosí svatební družba. Každá vesnice v minulosti měla drobné odlišnosti – výšivky, úvaz mašlí na chlapeckém lajblu, guláč – húšeňák s jinak upraveným točkem, jiný podklad lajblů a jiné barevné lemování, výšivky na čizmách

apod. Dnes se již prvky prolínají, díky sňatkům si každý obléká to, co si přinesl z domova.

Zaniklé součástky: zavijačky, mentýky, šuby, kožuchy, bélešnice, červené kabátky dnes obnovují folklorní soubory a místní slovácké krúžky, mužácké a ženské sbory.

HANÁCKÉ SLOVÁCKO, JIŽNÍ KROJOVÝ OKRSEK

Jsou pro něj typické žluté (Moravský Žižkov) nebo černé nohavice (Čejkovice) a pro dívčí kraj velké ležaté límce – obršláky, úvazy tureckých šátků a vysoké věnce. Popis viz u zmíněných obcí.

JIHOKYJOVSKÝ KROJ

V MAS Dolní Morava jej zastupují pouze Dubňany. Svobodní chlapci oblékají úzké nohavice z tmavomodrého sukna s bohatým červeným šňůrováním, doplněným výšivkou, k tělu se přitahují asi tři metry dlouhým ocvočkovaným řemenem a do punktu se zasazuje vyšívání šátek. Plátěná košile s volnými rukávy a stojáčkem má rukávy vyšity bílou dírkovou výšivkou, podloženou barevnou stuhou, ukončeny jsou strojovou kraječkou. Náprsenka a stojáček jsou vyšity černě. Na košili se obléká červená kordulka s malovanými nebo tkanými mašlemi připnutými uprostřed zapnuté kordulky. Na hlavu si chlapci nasazují černý klobúk s úzkou stříškou, zdobený barevnými žinylkami a nezbytnými kosárky z kohoutího peří. Na nohou se nosí vysoké kožené holínky. V chladnějším počasí oblékají lajbl ze stejného materiálu jako nohavice, vyšívání u kapes a na reverech.

K odvodu jezdili chlapci v třaslavicích, k nimž se obléká košile s úzkými rukávy, opět s vyšitou náprsenkou a stojáčkem. Přes košili odvedenci oblékali krátký černý kabátek *lastýňák* (podle materiálu, z něhož je ušit). V pase měli uvázan bílý šátek s dírkovou výšivkou, podložený červeným šátkem se štrápci. Kosárky na klobouku nahrazovaly pro tuto příležitost dvě paví pera. Široké třaslavice nebyly zasunuty do holínek. Slavnostní kraj svobodných děvčat tvoří balónovité *rukávce* s *kadrlemi*, zdobené černou výšivkou. Na ně se obléká červená, bohatě zdobená *kordulka* a přivazuje obdélný ležatý a opět černě vyšívání límeček zvaný obojek. *Kordulka* se šije z květovaného hedvábí. Je červeně lemovaná, výstřih má čtverhranný, avšak zaoblený. Na škrobené bílé spodničky – *suknice* – se obléká červená široká sukně ke kolenům tak, aby zpod ní vykukoval okraj bílé spodničky. Vlněná sukně se podle vytkávaných vzorů nazývá *pávka*, *šálka* nebo *květovice*. Přes sukni se uvazuje plátěný černý vyvazovaný fěrtoch, uprostřed sešitý stínkem a bohatě vyšitý barevnou naturalistickou výšivkou. Na hlavě mají děvčata čepce – *drndulu* – zdobený nad čelem krajkou a bohatě posítý korálky a přes něj uvázaný červeno-hnědý turecký šátek – děvčata jsou *zarejžděná*. Původní dubňanský úvaz byl dřívě s oběma cípy visícími dolů, nyní se pravý cíp zvedne a připne nad pravým uchem. Nevěsty a družičky mají obojek, rukávce i fěrtoch vyšíván bíle, sukni tmavomodrou s dvěma modrými stuhami u okraje. Na hlavě mají tzv. *drúžení*, věnec v týle s visícími pentlemi. Na nohy obouvají černé čizmy s vrapenou holení, ale ne do harmonik jako na Podluží, nýbrž stejně po celém obvodu. Paty a podpatky se vybíjejí žlutými cvočky.

Na méně významné svátky oblékají děvčata i vdané ženy etamínové bíle vyšívání rukávce s barevně podloženými kadrlemi, k tomu patří červená sukně a přes ni uvázaná etamínová zástěra

s bílou výšivkou ve tvaru haluzek nebo plátěná zástěra s velkou dírkovou výšivkou; této zástěře se říká *kociúrka*. Na hlavě je pak čepce a *šatka*, tedy bílý etamínový šátek s bílou výšivkou.

Vdané ženy nosí na svátek *stejnokroj* – sukně – *kanafaska* i *jupka* jsou ušity z téhož materiálu. Šití obou oděvních součástí je výhradně bílou nití. Sukňa se říká jen soukenným sukním, které jsou modré nebo zelené, *plyšky* pak sukním a *jupkám* plyšovým. Sváteční zástěry jsou bílé brokátové nebo etamínové s výšivkou ve tvaru *haluze* nebo *kociúrky*. Na hlavě tu nosí nezdobené *drndulky* bez ozdob a již zmíněnou etamínovou šatku. Boty dle svých možností.

Muži chodí oblečení obdobně jako svobodní, jen klobouk mají bez kosárku. V létě oblékají plátěné třaslice a přes ně uvažují modrou plátěnou zástěru, u dolního okraje s pestrobarevnou plnou výšivkou.

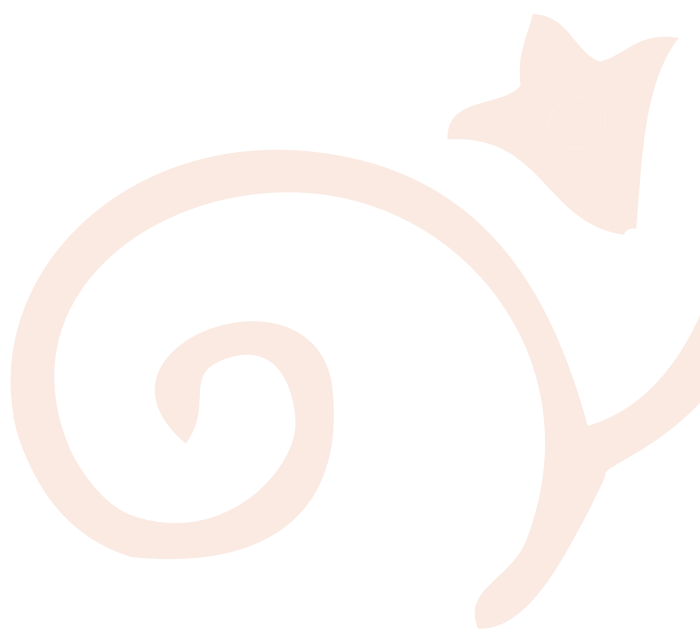
K obřadním příležitostem oblékají bílý *kožíš* po kolena, kolem krku a rukávů je lemován černou kožešinou. Vpředu a kolem dolního okraje má buchtičky, v bocích jsou měsíčky z černé kůže, ze kterých visí střípce z bílé kůže. Krátký bílý kožíšek lemovaný černou kožešinou, s cípy sepnutými vzadu, nosí i ženy.

MUTĚNICKO-HOVORANSKÝ KROJOVÝ OKRSEK

Podle Klvaně čítá šest vesnic: Mutěnice, Hovorany, Terezín, Karlín, Čejč a Šardice. Tyto vesnice leží na pomezí tří národopisných regionů: kyjovského Dolňácka, hanáckého Slovácka a Podluží, jejichž vliv na zdejší kroj nezůstal beze stop. Zatímco u dívčího kroje převládl vliv jihokyjovský, chlapecký nezapře silnou inspiraci krojem podlužáckým, který začal pronikat koncem 19. století ze svého domova v okolí Břeclavi dále na sever až do oblasti původně mutěnicko-hovoranského kroje. Popis viz Mutěnice.

ROHATECKÝ KROJ

Obec Rohatec je svébytným krojovým okrskem – popis viz Rohatec.

Čejč

Nejstarší podobu oděvu v Čejči zaznamenal Josef Klvaňa ve své systematice slováckých krojů, v níž publikoval fotografii tří chlapců ve slavnostním oděvu, datovanou do roku 1892.¹ Další informace o zdejší oděvu přináší Šoupalova pozůstalost z poloviny dvacátých let 20. století a Pamětní kniha městečka Čejč z roku 1924, v níž mužský oděv popsal Antonín Bravenec z čp. 12 a ženský oděv Anna Rylková z čp. 28. Oděv francouzských kolonistů, který si přinesli ze své domoviny, nezanechal ve zdejší lidové kultuře nejmenší stopu a potomci Francouzů se i v tomto přizpůsobili místnímu slovanskému obyvatelstvu. Zůstala jen letmá zmínka v Šoupalově pozůstalosti: „*Francouzský kraj vzbuzoval zde veselost. Představme si takového kolonistu, an v krátkých modrých kalhotách, delším hnědém šosatém fráčku, s tvrdým huňatým cylindrem na hlavě, bos, povříslém nebo řemenem opásán jede na pole. Mnozí z dosud žijících potomků Francouzů vídávali doma takový šat. Na naše časy se však nic z toho nezachovalo.*“²

Mužský všední pracovní oděv šily ženy z vlastnoručně vypěstovaného a zpracovaného konopí. Tvořila jej konopná „košela“ s nízkým stojatým „lémečkem“ kolem krku, spínala se špendlíkem s hlavičkou, vodorovně zapíchnutým do obou konců. Široké rukávy s roztrášenými okraji sahaly jen málo pod loket, aby při práci nepřekážely. Rovněž spodky – „tráslavice“, které trásnými sahaly „po kotíky“, byly ušity z konopného plátna. Opásaly se koženým řemenem a chráněny byly modrou plátěnou zástěrou, haraskami uvázanou pod pasem. Na nohou pantofle, na hlavě starý malý černý klobouček.

Sváteční oděv představovala košile z tenkého běleného plátna, která byla zprvu vyšita jen jednoduchým „dírkovým obrubkem“ kolem širokých a dlouhých rukávů. Později se okraje rukávů zdobily širokými jemnými „čipkami“, nad nimiž byl vyšit široký dírkový pás. Límeček se zapínal špendlíkem, což způsobovalo časté úrazy, když se chlapci při bitce chytli pod krk. Klvaňa zaznamenal, že košile se zavazovala čtyřmi tkanicemi, dvěma pod krkem a dvěma na pravém rameni, hned však poznamenává: „*Ale móda košil, pod krkem špendlíkem zapjatých a kolem krku nějakým barevným, měkkým, na pokrajích otřášeným šátkem ovázaných, šíří se čím dál tím víc. Na Čejči mívají už i městské košile.*“³ Současné košile jsou dvojí. Plátěná s červenou výšivkou na přednici a stojatým límečkem se uvazuje na smyčky, zatímco košile s molovými rukávy s několika pásy dírkové a plné výšivky, případně s krajkami na okrajích, má nízký přeložený límeček ze strojové bílé krajky a zapíná se pod krkem. Kolem krku si chlapci uvazovali červený hedvábný šátek, nyní růžový, uvázaný na mašličku. Ženatým mužům byl určen černý šátek. Kordula bývala nejčastěji z červené vlněné látky, zvané tibetová. Na okrajích byla několikrát proštepována žlutým hedvábím, vpředu se zapínala na háček. Její cena se počátkem 20. století pohybovala kolem 60 krejcarů. Později si chlapci oblíbili hedvábnou paterovou kordulu v barvě modré, červené nebo zelené, která byla kolem okrajů zdobena perličkami, zvanými

Slavnostní kraj z Čejče. Foto: Vladimír Židlický

tu „zrnečka“, „řetázky“ (barvy stříbra nebo zlata) a bílými bavlněnými šňůrkami a patáčky. Podložena byla vyčnívajícími zoubky z červeného sukna. Stála 2 zl 50 kr. Klvaňa poznamenává, že kordulka se poněkud podobá lanžhotským a že ve spodní části je přes prsa sepnuta barevnou pentlí. Časem se z barevné pentle vyvinula dlouhá bílá stuha s ruční malbou, jejíž dva konce visí po levé straně až po holínky. Pás přes prsa je přizdoben snítkou asparágu a květinou. Dnes je kordulka zhotovena z bílého hedvábí.

Přiléhavé sváteční nohavice se šily z modrého strážnického sukna. Boční šev byl po celé délce překryt modrou šňůrkou, poněkud světlejší než barva sukna. Šňůrování zdobilo a zpevňovalo nohavice také na stehnech, kolem punku a vzadu v pase. Podle A. Bravence byl vzor vzadu srdcovitý, vpředu trojúhelníkovitý. Nohavice stály 6 zl. V pase je přidržoval řemen. Za punt zastrkoval chasník červený turecký nebo bílý vyšívávaný šátek. V současnosti chlapci nosí červené nohavice jako na Podluží, některé se však od podlužáckých liší černým šňůrováním. Rovněž řemen pobitý cvočky a omotaný několikrát kolem boků je zdejší doplňkem červenic. A šátek je nyní výlučně s bílou dírkovou výšivkou. Nohy se ovíjely konopnými onučkami a na ně se natáhly kordovanské čizmy „s faldama“ za 6–7 zl. Čizmy měly nízký kožený podpatek a na něm vysokou kovovou sekavici, zhotovenou kovářem. „*Ta sa mosela pěkně blyšcat a dyž chasnici tancovali, tož s něma o seba cvakali jak dragúni šporňama.*“⁴ Později se nosily čizmy bez sekavic, zato

1 KLVAŇA, J.: *Lidové kroje na moravském Slovensku*. In: Moravské Slovensko 1/1. Praha 1923 (2. vydání), s. 152–156. (Publikováno poprvé v Časopise Moravského musea 7, 1907, s. 86–104.) Fotografie tří čejčských chlapců je na s. 153.

2 Státní okresní archiv Hodonín (SOKA HO), VMHO-4 Čejč, nestr.

3 Srov. KLVAŇA, o. c., s. 153.

4 SOKA HO, Kronika I., s. 290.

s červeným hedvábným štrápcem. Po první světové válce i ten zanikl. Dnešní čizmy jsou bez jakéhokoli výzdobného prvku. Dříve bylo nemyslitelné vyjít bez pokrývky hlavy. Malý černý klobouček s úzkou stříškou byl za 80 kr. Chlapec si jej sám nazdobil s velkou péčí, protože klobouk byl jeho pýchou. Šmuky si koupil u místního obchodníka. Nejníže navinul tlusté žínkové housenky, nad ně tenké a nakonec stříbrné štrápce. Na jeden klobouk bylo zapotřebí šest loktů šmuků po 8–10 kr. a dvanáct štrápců po 9 kr. Dále se výzdoba lišila podle ročního období. V létě si chlapec na levou stranu klobouku připevnil muškátovou voničku nebo proutek rozmarýnu s kosířky (dlouhá bílá pera z kohoutího ocasu spojená v jedno až loket (cca 50 cm) dlouhé), zatímco v zimě voničku z umělých květů a se „štrosem“ – pštrosem pérem. Od květů splyvaly pantličky různých barev 5–7 cm široké a 0,5 m dlouhé za 10 kr loket. Vonička stála 60 kr, „štros“ 5 zl. Současné stárkovské kloboučky zdobí dvojice pavích per. Ženatí nosili klobouk se širší stříškou a na něm jen housenky.

V letní nedělní odpoledne a k muzice se chodilo „bez obleku“, tj. jen v konopné košili a třaslavicích s černou „glotovou“ zástěrou pestrobarevně vyšívanou u dolního okraje. A čizmy se musely lesknout, „že sa v nich mohlo zhlédát“.⁵

O chladnějších nedělích, když se nemohlo jít „bez obleku“, doplňoval konopnou košili se šátkem kolem krku černý soukenný lajbl se dvěma kapsičkami, sahající až k pasu. Výložky – klopy byly vyšity šňůrkami stejně jako nohavice. Přednice lemovaly dvě řady stříbrné se blýskajícími kulatými knoflíky – bombíků, hustě vedle sebe našitých. Knoflíková řada stoupala rovně od dolního okraje až k výložkám, jejichž tvar kopírovala a na konci se stočila do kruhu z pěti šesti bombíků. Lajbl byl za 4 zl. Staří muži mívali lajbl z bílého sukna a říkali mu marynka.

Před chladem a deštěm se muži chránili bílou soukennou halenou s velikým čtyřhranným límcem visícím na zádech a s širokými rukávy. Halena se nezapínala, jen se přehodila přes ramena a přidržovala vpředu rukama zastrčenými z rukávu do rukávu. Vyhlášené byly halenky ze Strážnice, halenáři je prodávali za 5–7 zl. na jarmarcích v Hodoníně a v Kyjově. K haleně muži obouvali jojky – boty s velmi nízkým podpatkem, nebo zcela bez podpatku, jen s podkivkou od kováře. Šli je v Holíci za 4 zl.

Zimní a obřadní oděvní součástí byl bílý buchtíčkový „kožuch“ bez límce, kolem krku a rukávů lemovaný černou beránčinou a podél přednic a dolního okraje „kočičkami“ či buchtíčkami, což byly obdélníčky velikosti 9 x 3 cm kladené střídavě z černé a z bílé kožešiny zcela krátce přistřižené. Kožich se zapínal velikým knoflíkem obšitým kůží a koženým poutkem. Bílý kožeš se natíral zvláštní křídou, což bylo postrachem pro okolí, protože křída se otírala a vše kolem špinila. Starší muži nosili kožeš celoročně. Tyto kožešy vyráběli kožešníci v Holíci za 12–14 zl. Na přelomu 19. a 20. století je ale vytlačily dlouhé podlužácké dubenáky s barevnou výšivkou na zádech. Bílé kožešy oblékali muži do kostela, ve svátky a při obřadních příležitostech, např. na svatby ještě po 2. světové válce.

Zimní oděv doplňovala černá „baranica“, z jejíhož vršku visel na tenké šňůrce štrápec z pěti různobarevných housenek. Chlapec si ji posadil rovně na hlavu a prsty kolem vršku stlačil, až vznikl okolo temene kruhovitý járek, a s oblibou beranici ozdobil rozmarýnovým prutem s pentličkami. Ženatí muži měli beranici bez ozdob za 1 zl, chlapecká s ozdobou byla dražší, přišla na 1 zl 20 kr.

Vlasy si muži upravovali „na randlík“ s púčcem, pramínek vlasů splyval před boltce, stácel se do tvaru číslice šest a nazýval se „sákrport“. Vlasy v týle byly vyholeny. Kvůli lepšímu udržení tvaru si muži občas vlasy namastili sádlem. Tváře si holili, ve dvacátých letech 20. století byl v oblibě krátký knír. Obnošené sváteční šaty nosili ve všední den. Starší typ oděvu je však nahrazován oděvem z průmyslově vyráběných látek různých barev, bez bombíků, jen s malou šňůrečkovou ozdobou kolem krku a na „gaticích“. K tomu vysoké boty nebo šněrovací střevíce, plstěný klobouk a krátký zimník. Posledním slováckým „krajčířem“ v Čechách byl Bartoš Rylka z čp. 123. Poté si šaty nechávali šít v Hovoranech.

Nezajímavá není ani zmínka o ženichově výbavě – mamička synovi dávala po 4 kusech nových košil a třaslavic a povlečení na jednu postel. Obřadní oblečení ženicha se v několika drobnostech lišilo od chlapeckého slavnostního oděvu: v nohavicích s cifrovaným puntkem byly zastrčeny dva šátky, jeden červený tibetový a druhý bílý vyšívaný. Kordulku měl ženich červenou, sepatou květovanou pentlí s konci visícími po kolena. Novou vyšívanou košili doplňoval červený, podle jiných černý, hedvábný šátek uvázaný kolem krku na dvě „smečky“. Šňůrovaný klobouk s housenkami byl ozdoben bohatým „ženišským pérem“, čizmy červenými štrápci a sekavicemi. Mládenci byli oblečeni stejně.

Kulturním vzorem pro Čechy jsou sousední Hovorany, kam se červenice dostaly před první světovou válkou, převládly tu však až po druhé světové válce. Obdobně tomu bylo také v Čechách.

Ženský oděv: Zaniklou oděvní součástí je konopný rubáč sešitý ze dvou dílů, spodní rovné sukně, navrácené a všité do širokého nesešitého horního dílu – opléčka, přes ramena přidržovaný konopnými tkanicemi – tráčky. Stejně tak zmizely konopné rukávce s přišitým čtverhranným obojkem, střídavě zdobeným hrachovinkou nebo zoubkováním, a pod krkem zavázané obyčejnou bílou šňůrkou. Nedělní rukávce byly „tenké“ z jemného bílého plátna s pěkně vyšitými „baněmi“ nabranými nad lokty v „lémečku“. Pod ně se oblékaly spodní rukávce, hodně naškrobené a zdobené bílou dírkovou výšivkou. Jejich funkcí bylo „natřčet“ svrchní rukávce. K nim se špendlíkem připjal obojek zdobený výšivkou ze stylizovaných jablíček a srdíček nebo zvonků, přičemž mezi jednotlivými tvary, jež se řadily vedle sebe, bylo drobné prolamování – katrování – a celý vzor byl olemován závitnicemi, zvanými „klůčky“ Barva výšivky obojku i okraje „baní“ byla nejprve ze smetanové žlutého hedvábí, později převládla výšivka černým a červeným hedvábím a ve dvacátých letech 20. století bílou bavlnou. Ke smetanové a černé vyšívaným součástkám se přišivaly paličkované krajky ze žlutého hedvábí, zvané misikornové. Klvaňa navíc zmiňuje u starších obojků olemování kopřivovou krajkou. Bílá výšivka obojků na batistu, šitá buď plným stehem – „naplno“ – nebo prolamovaná a podložená tylem – „tylangrem“ – byla inspirována podlužáckými obojky. Tyto bílé vyšívané obojky se lemovaly jemnými tylovými krajkami, na jeden obojek je jich třeba 1,5 m. Kolem krku se na smyčku uváží široké šňůrky všité bílou dírkovou výšivkou. Volné konce šňůrek si děvčata zdobila špendlíkem, což byla laciná spona s celuloidovou červenou růžičkou a žlutými penízkovitými přívěsky.

Všední sukně si ženy šily barchetové a „tištěnové“, tmavých barev s drobným vzorkem, ve svátek nosily těžké látkové fialkové nebo modré „moldonky“ v zimě, v létě pak růžové „kartůnky“ a plátěné kanafasky, které se škrobily ve „vařeném“, tj. ve vodě, v níž se vařila moučná jídla. Sváteční jednobarevná „moldonka“ byla u spodního okraje zdobena dvěma širokými modrými pruhy z hedvábí. Sukně je u horního okraje navrácena a všita do pásu

5 SOkA HO, Kronika I., s. 291.

„površku“, rozparek je ukryt vpředu pod zástěrou, takže se ani nesešívá. Po I. světové válce vešla v oblibu rumělkově červená „heriška“ z průmyslově vyráběné vlněné látky s vetkávanými žlutými a bílými pruhy a se strojově vyšívanými fialovobílými květy a na dolním okraji lemována zeleným *kartáčkem*, který dnes často schází. Na Kyjovsku se této sukni říká kanafaska. V Čechách je dodnes součástí svátečního dívčího kroje. Po druhé světové válce převládly průmyslově vyráběné látky, zvláště brokátové, pastelových barev. Spodničky jsou bílé plátěné, ušité z 5–6 půlek, dříve stačily podle pamětní 4 půlky, ale sukně bývaly poněkud delší než dnes.

Všední široké zástěry bývaly z tmavěmodrého nebo i světlejšího plátna, vázaly se modrými šňůrkami nebo červenožlutými haraskami, nověji i červenými širokými šňůrami. Později si začaly ženy zdobit modré zástěry u spodního okraje zoubkováním a „halůzků“, což byl proužek pestrobarevné výšivky vlněnou přízí – halabúrem. V neděli odpoledne nosily ženy zástěry bílé kanafasové s barevnými pásky nebo kartounové. Koncem 19. století se ujal bílé plátěné fěrtůšky s velkou bílou dírkovou výšivkou, podložené různobarevnými pentlemi. Říká se jí „kocůráky“, dnes se však výšivka již nepodkládá. K tmavým slavnostním sukňám se nosily batistové fěrtůšky vyšité bílou výšivkou v několika formách nad sebou a lemované našitou krajkou. Po první světové válce však převládly černé klotové fěrtůšky, vyšívané v úzkém pruhu, zvaném rozmarýnka, bavlnkami nebo hedvábím a u spodního okraje s našitou paličkovanou krajkou. Lze to pokládat za import z jihokyjovského kroje. Tyto fěrtůšky, ovšem se širším vzorem, se začaly nosit i do kostela, na větší svátky však ženy oblékaly fěrtoch z hladkého nebo květovaného atlasu.

Svrchní oděvní součástí byla kordulka, která se navleče na rukávce dříve, než se oblečou. Kordulka bývala vlněná tibetová v barvě červené nebo modré, podél okrajů žlutě prošívána, později hladká z paterového hedvábí. Kolem krajů byla lemována portami, perličkami a červenou pentličkou. Zapíná se dole na jediný háček – haklík. Dříve nad ním byly přišity „nádstavky – čtyři smyčky z pestré stuhy nad sebou, které se zapínaly na čtyři ploché barevné knoflíky. Klvaňa poznamenává, že kordulky jsou stíhem podobné podlužáckým lajblům, jsou však o poznání delší. O chladnějších nedělích oblékaly ženy krátký kabátek s dlouhým rukávem, zvaný marynka. Kabátek se šil z bílého flanelu, později jej nahradila kacabaja podšíta bílým fanelem. Kacabaja bývá ze sukna rozmanitých barev, u dolního okraje je rozšířena na boky a vzadu tvoří tři stojaté kanýrky – šosky. Husté zapínání na knoflíky lemuje přednice od krku až dolů. Rukávy na zápěstí jsou ozdobeny sametovými pruhy. Fěrtůšek se vázal přes šosy kacabají. Nezbytnou oděvní součástí byl šátek na hlavu, ve všední den uvázaný pod bradu. Materiály, z nichž se vyráběl, byly různé: šátek tak býval „kartúnový“ a „čtyřcátový“ (bílý s červenými tečkami za 40 kr.), zefírový, rypsový, do kostela též hedvábný nebo malý turecký. Dříve se však nosil veliký „barvířský“ s bílými květy nebo červený a černý „turečák“. Vázal se na záušnice, u vdáných žen též na obalenku: „*Obalenku si udělaly ze dvou dřívěk, jež ovinuly dlouhou šňůrkou, jejíž konce visely. Vlasy spletly v uzel, obalenku položily kolem nebo a přivázaly volnými konci tkanice. Šátek na ni uvázaly „dozadu koncem“. Aby z hlavy nesjížděl, nosily pod ním prostý bílý čepce, který nesměl vyčnívat. Večer šátek opatrně stáhlý zavázaný a ráno jej opět na hlavu nasadily.*“⁶ Jiný je způsob vázání šátku „na rožky“ s čepcem,

neboli drndou, zdobenou na okraji krajkou, dnes také korálky a provlečenou světlemodrou stuhou. Právě pro tu zdobnost čepce přecházejícího zpod šátku uvázaného „na rožky“ si jej oblíbila i svobodná děvčata a lze říci, že šátek uvázaný „na rožky“ se stal atributem dívčího slavnostního kroje. Vdané ženy dříve používaly velkou bílou „šatku“ z tenkého plátna s bílým dírkovým vyšíváním na okraji a krásným „rohem“ v cípu, po 1. světové válce ji např. k úvodu nahradil „zamoták“ – kašmírový vlnák červený, černý nebo bílý, pestře květovaný, lemovaný vlněnými štrápci. Skládal se po diagonále do „kříža“.

Ženy mívaly rovněž bílý kožíšek, sahal pod boky, přední cípy byly ohrnuty dozadu a tam sepnuty v kříži, kde visely dva štrápce z červené, bílé a zelené kůže. Vpředu měl dva bombíky na zapnutí. Tato nákladná oděvní součástka byla od konce 19. století vytlačována továrně vyráběnými vlnáky, které si staré ženy zpočátku přehazovaly přes kožich. Bílý kožíšek však ještě v polovině 20. století dožíval jako obřadní svatební součástka nevěsty a družiček.

Všední boty byly podobné jako mužské jojky bez podpatku. Sváteční čizmy dříve mívaly ostřejší špice a měkká holenní část se pouze shrnula do několika faldů, po 1. světové válce se začala přesně vřít do řádků a „*kteřá dívka jich má 21, ta se už může vdávat*“⁷. Boty mají lakované špice, nárt a pata jsou bohatě pestrobarevně vyšité a pobité cvočky. Výrazná je červená podrážka.

Oblečení doplňoval bílými dírkami vyšívaný šátek, při cestě do kostela jej svobodná dívka měla přehozen přes modlitební knížky.

Obřadní oblečení nevěsty a družiček se od slavnostního kroje odlišovalo pentlením. Účes se upravoval ze čtyř až šesti copů, z nichž se dva ovinuly do věnečku kolem hlavy, zbylé se svinuly v týle do uzlu. Tuto úpravu korunoval věnec z umělých květů a rozmarýnu, vpředu poněkud vyšší, který se uváže pod uzlem v týle. Věnec mohl být doplněn růžovou stuhou s myrťou. Vlasový uzel se zakryl „pantlíkem“ z červených a později také z červených a bílých mašlí, visících až pod pás. Nevěsta měla ve věnci „krůpkové“ mašle, což byla stuha červené barvy s vyraženými hrbolky velikosti kroupy. Svatební sukně byla černá soukenná, nad okrajem se dvěma modrými hedvábnými pentlemi, přes ni se uvazoval bílý vyšívaný fěrtoch, ve dvacátých letech 20. století připevněný natvrdo naškrobeným pásem, zakrytým červenobílou květovanou pentlí, jejíž konce visely po straně zástěry. V ruce držela modlitební knížku a rozmarýn. Toto oblečení bylo určeno také na pohřby a církevní slavnosti. Družičky se od nevěsty lišily pestrými sukněmi a skromnější úpravou hlavy. Za chladného počasí oblékaly nevěsta i družičky bílý kožíšek. Těhotná žena se vdávala v šátku se štrápci. Uvedený obřadní způsob oblékání se udržel do padesátých let 20. století. Později se materiál sukni i zástěr přizpůsoboval módním trendům a nabídce průmyslové výroby.

Kroj se udržoval v selských rodinách, „jinak slátanina“, kdo si co půjčil. K slavnostnímu kroji svobodných dívek musí být natvrdo naškrobené spodničky a naskládané do záhybů a také musí být vidět, kolik jich je. Spodní je nejdelší, postupně se spodničky zkracují, takže nejkratší je ta svrchní. „*Vypadá to jak obrácený deštník,*“ trefně poznamenala jedna informatorka.

6 SOKA HO, Kronika I., s. 294–295.

7 SOKA HO, Kronika I., s. 295.

Čejkovice

Sváteční chlapecký kroj tvoří černé soukenné nohavice s pestrou výšivkou a černá soukenná vesta sahající až do pasu, „kordula“, červeně lemovaná, na přednici se zelenými pásky, vzadu barevně vyšívaná. Na levé straně se po vzoru Podluží nosí dlouhé malované mašle. Košile se širokými rukávy staženými do manžety je černě vyšívaná právě na manžetách, stojáčku a přednici. Zavazuje se pod krkem na dvě smyčky. Na hlavě nosí chlapci černý klobouk se stříškou, zvaný „šmukáč“, pokrytý množstvím žinylek, s několika kosírkami z kohoutího peří a kaskádou stužek visících na pravé rameno. Kůže boty s tvrdou holínkou jsou vpředu vykrojeny do srdíčka a ozdobeny barevnou bambulí.

Děvčata oblékají spodní košilku, černé punčochy, *sukýnku* (spodní část rubáče) a *podbrňku*, což je spodní naškrobená sukně, která se od pasu několikrát zlomí a smotá do límce, tj. podhrne se. Pod ni se ještě přidává jelito, případně smotaný ručník nebo

plena, na ni se obleče pět až šest naškrobených spodniček. Do faldů nejvrchnější spodničky se přibližně týden před hody zaskládá brokátová sukně, aby se *naležela* a po oblečení nevypadávala z faldů. Sukně se oblékají tak, aby měly tvar deštníku. Na spodní sukně se oblečou rukávce spolu s kordulkou, která je ze stejného materiálu jako vrchní sukně, naškrobený obršlák a tacle a malovaná podvazadla. V pase se uváže zástěra – fěrtoch, která je dokola lemována krézlem bohatě naskládaným na tlamičky. Vzadu se na sukni přidá velká malovaná mašle, jejíž konce volně leží na sukni. Kordulky, zástěry i svrchní sukně jsou v současnosti ve sladěných pastelových odstínech. Na hlavě mají dívky turecký šátek vyvázaný na zausnice. Na nohy obouvají vyšší šněrovací boty s mosaznými háčky.

Vdané ženy přejaly podlužácké šaty.

Slavnostní kroj z Čejkovic. Foto z archivu obce Čejkovice

Dolní Bojanovice

K růži nevěsty oblékaly modrou soukennou sukni se dvěma světlemodrými stuhami rozdílné šířky, našitými na spodním konci.

Děvčátka mívají na hlavě čepce z jemného plátna s bílou výšivkou. Tvoří jej půlkruhově zakončené obdélníky s dvěma kónicky tvarovanými stuhami ze stejného materiálu jako čepce. Stuhy se svazují v týle na smyčky, tím stáhnou onu podkovovitou část,

která jemným zvlněním chrání zátylek. Čepce je lemován úzkou kraječkou nebo zoubkováním.

K obřadnímu kroji s věncem je charakteristické zaplétání na koš.

Obřadní kroj z Dolních Bojanovic. Foto: Vladimír Židlický

Dubňany

Dubňanský kroj je v podstatě popsán v úvodní kapitole, v části Jihokýjovský kroj, ale každá obec měla drobné krojové zvláštnosti, jimiž se odlišovala od těch sousedních.

Tady býval černý fěrtoch bohatě vyšíváný barevnými naturalistickými květy, ušitý z klotu a většinou uprostřed nesešitý stínkem. Od sousedních vesnic se lišil také úvaz tureckého šátku, kdy oba cípy visely dolů, jeden vpředu, druhý na zádech. Jedinečnou

zvláštností dubňanského kroje je pak žlutá vlněná sukně, která má u spodního okraje našity široké modré stuhy. Oblékaly si ji vdané ženy výhradně k obchůzce na popeleční středu. Tuto již zaniklou oděvní součástku obnovil ženský pěvecký sbor Drmolice. Všechny sukně jsou o trochu kratší než spodničky, jejichž okraj je pod sukní viditelný.

Slavnostní kroj z Dubňan. Foto: František Synek

Hrušky

Základem chlapeckého lajblu jsou červené květy. Dříve prý chlapci k muzikám mívali místo kosírků za housenkami na kloboučku zastrčeny snítky rozmarýnu a živé květiny, nejčastěji muškát, doplněný krušpánkem. Ženich oblékal na svatbu šubu, dlouhý kabát z tmavomodrého sukna podšitý a lemovaný beránčí kožešinou a na klobouku měl ženišské péro ze čtyř snítek rozmarýnu, propletených různobarevnými stužkami. Nevěsta měla

k obřadu růžovou sukni „tibétku“ a na hlavě „růžu“ s rozmarýnovým nebo myrtovým věnečkem.

Dívčí lajbl je nejčastěji lemován modře. Podle archivních pramenů existovala i drobná výšivka, nejčastěji v podobě srdíček, na ratýnácích nejen v červené, nýbrž také v modré barvě.

Slavnostní kroj z Hrušek. Foto: Vladimír Židlický

Josefov

Charakteristickým rysem chlapeckého lajblu jsou červené květy. Třaslavicím zde říkají bělky.

Udrhuje se tu vynášení smrtnice na Smrtnou neděli – dvě stárky, které ji nesou, jsou oblečeny v jednobarevných podlužáckých šatech s černou správou, šaty jsou doplněny bíle vyšíváním obojkem a canglovicí nebo fěrtochem a pod krkem malovanými mašlemi, sahajícími téměř po okraj sukně. Na hlavě mají uvázán

bílý tibetový šátek s malovanou bordurou. Ostatní děvčata jsou oblečena v šatech, zástěře v pastelových barvách a s bílým malovaným šátkem na hlavě.

Dětskému čepěčku tu říkají holubička..

Mužáci mají húseňák ozdobený asparágem nebo jinou rostlou zelenou snítkou.

Sváteční kroj z Josefova. Foto: Vladimír Židlický

Kostice

Chlapeckým čizmám se zde říká střapčáky a srdce na nich vyšité označují jako tulipán.

Na dožínky a vinobraní oblékají děvčata tzv. červenice – červené plátěné nebo sloterové sukně, pod nimiž se nosí tři naškrobené spodničky, k tomu buď molové nebo plátěné rukávce a kordulku z černého sametu, dlouhou až do pasu, na přednici zdobenou

stříbrnými *cimbálky* a mašličkami v pastelové barvě. Ve stejné barvě je pak mašle, jíž se kordulka uvazuje na ramenou. Bleděmodrá zástěra bývala plátěná, nyní častěji popelínová, s pásem barevné strojové výšivky. Stejný polosváteční кроj se nosí i jinde na Podluží. Šatky jsou v obci malované stejně jako ve Tvrdomicích.

Slavnostní кроj z Kostic. Foto: Vladimír Židlický

Ladná

Ladná byla bohatá dědina, proto tu měla děvčata na rozdíl od Staré Břeclavi vrapené čížmy, na kokeši tři páry malovaných mašlí, každý pár v jiné barvě a jinak malovaný.

Každá hořejší spodnička – kanafaska – je o 5 cm delší než předchozí, takže se překrývají, což dodává siluetě jiný tvar, než je tomu např. v Lanžhotě, kde jsou spodničky zarovnány.

Mužské čížmy jsou bez zlatých podkoviček, na holeni je geometrická trojúhelníková výšivka připomínající křesťanský symbol ryby, lemované fialovým filcem.

Červenice zde déle než jinde byly pouze modře šňurované. Ratýňák je z namodralého nebo nazelenalého sukna.

Slavnostní kroj z Ladné. Foto: Vladimír Židlický

Lanžhot

Kroj v Lanžhotě se od jiných podlužáckých obcí v určitých detailech odlišuje a také se zde uchovaly některé starší typy materiálů a oděvních součástí. V Lanžhotě si rovněž vytvořili přísná pravidla, co se k jaké příležitosti obléká. K archaickým projevům oblékání patří obřadní dívčí kroj, který se bere na svatby, pohřby svobodných a církevní slavnosti. Vyznačuje se černou výšivkou a černou krajkou na obojku i na tacích. Stejná výšivka i krajka zdobí šatku uvázanou přes rožky. Šatka je zakončena *ficlemi* – širokou líčkovou krajkou z kopřivových nebo hedvábných nití smetanové barvy. Ještě koncem 19. století je vyráběla místní krajkářka. K těmto oděvním součástkám se obléká žlutá sukně z lehkého sukna, na spodním okraji lemovaná černými nebo tmavě červenými sametovými pásy. Spodnice – *kasanice* – se v Lanžhotě oblékají, až v počtu devíti, k slavnostnímu kroji navrpené, pro polosváteční kroj jsou určeny stejné spodničky, jen jinak vyžehlené, zvané „na mjaké“. Od 30. let 20. století se uplatňuje strojová výšivka, ta neumožňuje podkládání dírek tylem ani trutrem, proto některé vyšíváčky vyplňují dírky pavučky.

Další odlišnosti:

Děvčata nenosí krejzlík kolem krku, zato však spodní plátěnou košilku – *košelu* s krátkým rukávem ozdobeným strojovou krajkou. Mašle v pase – dříve všude, jen v Lanžhotě ne.

Děvčata mají na výlet, tedy letní taneční zábavu v přírodě, mašle široké pouze 5 cm, jinde se nosí ještě o 4 cm širší.

Dívčí čizmy mají canglíčkovanou podkůvku na podpatku.

Ve výšivce jsou stejně jako v malbě oblíbené pijavice (*lusky*), slímáci (připomínající číslici šest), hroznky nebo kostečky – hrozen složený z čtvercových bobulí.

K velikonoční muzice chodí děvčata v rukávcích, ale s bílým hedvábným šátkem na hlavě.

V úterý na hody se nepřevlékají za chlapce, nýbrž chodí v tzv. podlužáckých šatech.

Červenícím tu říkají fiauky

Na lanžhotském chlapeckém lajblu jsou mašle uvázány na dvě smyčky.

Lajbl chlapecký i dívčí je lemován sytou červenou barvou.

Trojúhelníkové složení kapesníčku, který si chlapci zastrkují do rozparku v nohavicích.

Chlapecké čizmy mají šev po stranách holeně vyšitý zrcadlovitě umístěnými dvěma písmeny B.

Mužácké nohavice jsou tmavomodré a vyšívání mužácké košile je bílé.

Bílý ratýňák se nosí k muzice na Štěpána a vzadu je vykrojen víc než v jiných obcích.

Červený kabátek se nosil na svatbu nebo pohřeb svobodného.

Slavnostní kroj z Lanžhota. Foto: Vladimír Židlický

Přestože od konce 19. století přejímal kroj v Lužicích stále více jihopodlužáckých prvků, lze tu stále odlišit prvky kroje ze severního Podluží od těch z jižní části regionu. Rozdíly jsou patrné zvláště u chlapeckého svátečního kroje. Např. krátká vesta, neboli lajbl, je na severním Podluží červený, kdežto na jižním zelený. Lužičtí chlapci nenosí jihopodlužácký guláč, nýbrž húseňák, který je nižší než guláč a má kulaté dýnko. Také jeho výzdoba žinylkami (housesnkami), korálky, zrcátka a skleněnými trapečky se od guláče liší. Rovněž tvar pérečka s točkem a kosířkem, kterému se ještě v polovině 20. století říkalo na severním Podluží řezál, je poněkud odlišný od jihopodlužáckého. A před polovinou 20. století nosili chlapci kosířek – řezál zasazený v točku téměř vodorovně vlevo. Dnes je zasazen vzpřímeně na střed húseňáku. Mašličku, kterou je pérečko svázáno, mají prý mít lužičtí chlapci bílou. V létě si chlapci zdobili a zdobí húseňák muškátem a snítkou asparágu. Rozmarýn byl vyhrazen pro zvláštní ženišské a mládenecké péro, k němuž se ovšem nenosil kosířek. (V literatuře stále přetrvává tvrzení, že podlužácký kosířek je z volavky, byť badatel Joža Dostál doložil, že pochází z jeřába popelavého, což potvrzují i ornitologové.) Další drobnější rozdíly: punt sváteční molové košile je vyšíván bíle, kdežto na jižním Podluží červeně. Dnes se však toto rozdělení již tak přísně nedodržuje. Jinou odlišností je vyšívání kapesník – „šnuptychl“ do nohavic. Je z jemného bavlněného molu, má čtvercový tvar a je lemován úzkou strojovou kraječkou. Lužičané jej překládají do obdélníku. Starší kapesníky byly barevně vyšíváné, v současnosti již převažuje bílá výšivka. Čižmy bývaly hladké, bez výšivky a bez střapců, teprve ve druhé polovině 20. století se i v Lužicích ujal zeleně vyšíváné čižmy, ozdobené dlouhým fialovým střapcem. Ty prý zavedli počátkem padesátých let Rostislav Pacejka (*1931) a Josef Balún (1930–1987). Jiným rozdílem oproti jižnímu Podluží je tmavomodrý nebo černý lajbl s rukávy, zvaný kabaňa, s červeně vykládanými a vyšívánými přeložkami. Nosí se

hlavně k přespolním muzikám a v chladnějším počasí. Barevné vyšívání červenic, tedy modře, žlutě a zeleně, sem proniklo z jižního Podluží po I. světové válce.

Při některých letních muzikách si chlapci oblékají třaslavice z bílého bavlněného plátna. Přes ně si uvazují světlemodrou plátěnou zástěru, u spodního okraje s pruhem barevné výšivky. K třaslavicím náleží plátěná šňůrková košile s červeným hedvábným šátkem a na hlavu húseňák nebo slaměný klobouk.

Všední oblečení mužů sestávalo v létě z konopných třaslavic, modré plátěné zástěry, šňůrkové košile s černě vyšíváním puntem, „holénkových bot“ a širůchu, kabaně, v zimě pak z látkových nohavic, kožešinové čepice hastrigánky a kožichu – dubeňáku.

Dívčí slavnostní kroj se měnil především co do použitých materiálů, délky sukní, počtu spodniček a v některých zdobných detailech, např. vyšívání šňůrky nejprve nahradily jednobarevné hedvábné mašle a pak mašle malované. V druhé polovině 20. století nahradil v pase volně uvázanou stuhu s visícími konci tuhý opasek – pinta, ozdobený malovanou mašlí se stejným dekorem jako ostatní malované součástky. Vývojem prošly i fěrtochy. Na počátku 20. století měly jedinou užší formu předkreslené výšivky u spodního okraje, později se uplatnily batistové zástěry zvané „tulandrové“ – podle tylových vložek s bílou výšivkou. Ty už byly na spodním okraji zdobený paličkovanou krajkou. Svobodná děvčata tehdy k jupce s obojkem nosila vyšívání šňůrky, byly však delší než dnes mají vdané ženy a spodní okraj byl pravoúhle tvarovaný, kdežto v současnosti je zašpičatělý. Postupně se již v meziválečném období ujal molový fěrtoch s třemi řadami bílé výšivky, oddělené sámkou. Tento fěrtoch byl ze tří stran obšit paličkovanou krajkou. Po 2. světové válce strojová výšivka vytlačila ruční vyšívání na rámu, čímž se změnil vyšívací styl. Strojové šití totiž neumožňuje podkládání tylem a trutrem, takže tyto staré vyšívácké techniky ustoupily výšivce richelieu. Postupně také převládá od-

Slavnostní kroj z Lužic. Foto z archivu obce Lužice

dělování jednotlivých forem na fěrtoších i rukávech chlapeckých košil ažurami na úkor starších sámků.

Sukně se zkrátily a vzrostl počet spodniček – kasaníc. Ve dvacátých letech 20. století byly nanejvýš tři spodničky a v současnosti jich Lužičanky oblékají pět, přičemž svrchní je vždy o půl centimetru delší než předchozí spodnička. Jako první vrstva se pod kasanicemi nosil tzv. „žulán“, což byl srolovaný ubrus nebo vyčpaný pytel ve tvaru jelita, nebo „kasulka“, kratičká sukénka pod boky, našasená a na tuho naškrobená. Potřebnou trčivost a žádaný tvar dodávají sukním kromě vhodné látky také nesežhlené sámký nad spodním okrajem sukně. Dnes se jich na sukni šije dvanáct. Čižmy mívala i dřív děvčata vyšíváné zeleně a žlutě s mosaznými podkůvkami.

Před 2. světovou válkou si ke svátečním příležitostem k rukávcům uvazovala na hlavu hedvábný šátek s třásněmi „songoláč“ nebo „paterák“, hedvábný šátek s vetkanými květy (ze stejného materiálu se šijí lajbly a zhotovují rožky). Po 2. světové válce nebyl materiál k dostání, proto se šátky začaly malovat. Teprve po válce se k rukávcům uplatnily rožky. Nevěsty mívaly na hlavě růžu nebo bílý věneček a k nim vlasy zapletené „na koš“. „Růža“ byla v Lužicích k vidění v roce 1985, kdy se ženil Karel Čapka ml.

Ženský všední oděv tvořený sukní, zástěrou, jupkou a šátkem na hlavě se nosí i při svátečních příležitostech, jen jeho jednotlivé součástky jsou z kvalitnějších materiálů a sukně a jupka jsou ve stejné barvě. Sváteční oděv ženy doplňují vyšívaným obojkem a šňůrkami a místo zástěry si uvazují canglový fěrtoch s jednou formou bílé výšivky u spodního okraje a na hlavu pak patří tibetový nebo hedvábný šátek s malovanou bordurou.

Kroj a lidovou kulturu vůbec ovlivnily změny ve způsobu zaměstnání a obživy. Roku 1870 byla v Lužicích založena sklářská huť, v níž našlo zaměstnání především chudší obyvatelstvo, ale také tuzemští i zahraniční přistěhovalci. Lužice se tedy staly více průmyslovou než zemědělskou obcí, což vedlo k odkládání tradičního oděvu, nejprve toho všedního. Krátké období euforie po skončení 2. světové války, kdy všichni oblékali kroj, aby tím vyjádřili radost ze svobody i svou etnickou a regionální příslušnost, rychle pominulo a po komunistickém převratu v únoru 1948 byl ten, kdo nosil červenice nebo vysoké boty, pokládán za kulaka. Stalinova a Gottwaldova smrt v roce 1953 přinesla sice od druhé poloviny padesátých let uvolnění, stále však přezívalo povědomí, že kroj nosí sedláci.

Mikulčice

František Bartoš v roce 1885 poznamenává, že podlužácké července se v obcích dnešního severního Podluží rozšířily koncem sedmdesátých let 19. století a obdobně se vyjadřuje i Josef Klvaňa ve své systematice krojů na Slovácku.¹ Josef Kopecký při popisu slovácké svatby v roce 1898 řadí podle kroje Mikulčice již zcela jednoznačně k Podluží.²

Mikulčice náležely od počátku 17. století k břeclavskému panství, a zdejší obyvatelé tak přicházeli často do kontaktu s Podlužáky. Je proto možné, že se tady podlužácký kroj ujal dříve než v ostatních obcích severního Podluží. Než se rozšířil, nosil se zde kroj mutěnicko-hovoranský, který byl v jednotlivých detailech

podlužáckému podobný. Řadu let existovaly oba kroje vedle sebe, neboť staří lidé používali jednotlivé součástky původnějšího kroje až do konce života. Děvčata ale už zcela převzala podlužácký kroj, který se v průběhu století mění jen co do použitých materiálů, délky sukní, množství a způsobu zdobných detailů. Jednobarevné hedvábné mašle postupně vystřídaly mašle malované. Ruční vyšívání nahradilo strojové šití, které neumožňuje podkládání tylem a trutlem či trutlem. Strojové šití tedy ovládla bílá výšivka richelieu, jejíž jednotlivé motivy jsou na větších plochách, než tomu bylo při ručním šití. Postupně také převládá oddělování jednotlivých forem na fěrtoších i rukávech chlapeckých košil ažurami na úkor starších sámků. Ve dvacátých letech 20. století si děvčata i ke svátečním příležitostem k rukávcům uvazovala na hlavu šátek „šongolový“ (hedvábný s třásněmi), nebo „lepáňový“ (hedvábný květovaný) a jen nejzámožnější dívky si mohly dovolit rožky, dnes

1 KLVAŇA, J.: *Lidové kroje na moravském Slovensku*. In: *Moravské Slovensko* 1/1. Praha 1923 (2. vydání), s. 156–167. Publikováno poprvé v *Časopise Moravského muzea* 7, 1907, s. 86–104.

2 KOPECKÝ, J.: *Slovácká svatba na Podluží*. Praha 1898, s. 4.

Slavnostní kroj z Mikulčic. Foto: Vladimír Židlický

je všechny dívky, které v kroji chodí, k rukávcům mají. A dřívější časově náročné zaplétání vlasů nad čelem „na zahrádku“ a v týle „na bělku“, k rožkům nezbytné, nahradily již zapletené paruky, které se na hlavu přivazují snadno a rychle. Zanikly tím nepatrné rozdíly při úpravě vlasů, jež mezi jednotlivými lokalitami existovaly.

Obřadní kroj nevěsty dnes známe jen z archivních pramenů. Josef Kopecký uvádí, že nevěsta měla vlasy zapleteny „na zahrádku“, k nim věnec a v týle „křepelici“, smyčku ze šesti různobarevných hedvábných pentlí na čtyři prsty širokých, z nichž deset konců splývá vzadu až pod pás a dva visí přes prsa. Josef Klvaňa popsal „růžu“, dříve patrně rozšířenou na celém severním Podluží, dnes zachovanou jen v Dolních Bojanovicích. K růži se nosí rukávce a dříve i šuba. Ne každá nevěsta si mohla růžu dovolit, proto ve 30. letech bývaly mikulčické nevěsty a družičky oblečeny jak v sukních a „bélešnici“, tak i v rukávcích a ve věncích na hlavě. Děvčata nosí pintu – tuhý opasek. Podkůvky na podpatcích čízem jsou žluté, čizmy zdobené zeleným vyšíváním.

Rozdíly chlapeckého svátečního kroje na severním Podluží jsou od kroje v jižní části očividnější. Punt sváteční, molové košile je v Mikulčicích vyšíván bíle, kdežto na jižním Podluží červeně. Červená výšivka může být jen na plátěných košilích, které nosí svobodní Mikulčané „přes pole“, tj. k přespolním muzikám. Červená barva zato převažuje na lajblu, kdežto na jižním Podluží mu dominuje zelená. Další odlišností je vyšívání šátek do nohavic, který si mikulčičtí chlapci skládají do obdélníku. Slavnostní pokrývkou hlavy není guláč, ale húseňák, který je nižší s kulatějším dýnkem a od guláče se liší také jeho výzdoba žinylkovými housenkami, korálky a skleněnými třepečky. Rovněž tvar pérečka s točkem a kosířkem je poněkud odlišný od jižního Podluží. Dřív svému milému uvila péro na neděli nebo na svátek dívka z rostlin pěstovaných za oknem nebo v zahrádce. Nejoblíbenější květinou byl červený muškát a k němu kousek asparágu. Jen v zimě si chlapci húseňák zdobili umělou květinou. Rozmarýn byl vyhrazen pro ženišské a mládenecké péro, k němuž se ovšem nenosil kosířek.

Také obuv se od té na jižním Podluží lišila. Čizmy bývaly hladké, nevyšíváné a bez střapců. Střapce i vyšívání sem prý donesl z jižního Podluží Jara Sečkář-Pltá, který byl asi v 70. letech 20. století členem souboru Břeclavan. Ojediněle si některý parádník ozdobil čizmy střapcem i dříve, ale ostatní mu jej uřezali.

Jiným rozdílem oproti jižnímu Podluží je tmavomodrý nebo černý lajbl s rukávy – kabaňa, jehož přeložky jsou červeně vykládány a vyšívány. Nosí se hlavně k přespolním muzikám a večer. Obecní kronika však uvádí, že „ratýňák“ i vyšíváné boty se střapci nosili mikulčičtí chlapci na přelomu století. To ostatně potvrzuje i Klvaňa (s. 159): „*Dříve měli všude až po nárt hedvábný střapce, když však začal s profesorem Koulou v Lanžhotě kolem r. 1890 takové střapce objednávat pro národopisné figuriny, rozšířila se ta móda znovu.*“

Pečlivý kronikář zaznamenal také jména parádníků, kteří mikulčický kroj ovlivnili. Módu dlouhých šňůrek, jimiž se uzavíraly chlapecké košile, přinesl František Morávek ze Staré Břeclavi někdy před 1. světovou válkou. Do té doby sahaly šňůrky jen do pasu, což bylo podle kronikáře mnohem praktičtější. Dále se dovídáme, že zdobení lajblů mašlemi zavedl v Mikulčicích Antonín Pavlík počátkem 20. století. Kronikář jmenuje rovněž Cyrila Judase a Pavla Kolesíka, kteří ještě ve dvacátých letech 20. století tkali konopné plátno, z něhož se šily „třaslavice“ a všední košile. Obdobně jako ženy i staří muži dlouho „dotrhávali“ modré soukenné nohavice mutěnicko-hovoranské. Později se šily nohavice látkové a ze stejného materiálu k nim i kabaňa. Límeček u košile se nejdříve spínal špendlíkem, teprve později se zavazoval na šňůrky. Starou oděvní součástí je halena z hrubého sukna v přírodní barvě. Jedinou ozdobou je úzké červené lemování a velký obdélný límeček, který se v případě nepohody přehazoval přes hlavu. Halena sahala až po kotníky a nosila se ve všední den i v neděli, doplněna černou beranicí „hastrygánkou“. Dnes halenu nosí hotaři při inscenování zarážení hory.

Kromě halen zmizely z užívání také kožichy. Starší byly bílé, stejně jako na Hovoransku, ale koncem 19. století se ujala móda dlouhých hnědých kožichů, lemovaných černou beránčinou a na zádech vyšíváných.

Dětské oblečení bývalo do dvou let stejné pro chlapce i děvčata: šatičky „šorpes“ a na hlavě vždy čepička „gargula“. Odstroilejší chlapci chodili v třaslavicích s modrou zástěrou, děvčata v rukávcích a v sukních, ale s „gargulou“ na hlavě, větší děvče pak ve všedním kroji dospělých děvčat a žen – v sukních, zástěře, jupce a s šátkem na hlavě. Dnes děti chodí v kroji jen při slavnostních příležitostech a můžeme je vidět jak v krojích přiměřených jejich věku, tak ve zmenšenině slavnostního kroje dospělých.

Moravská Nová Ves

Chlapci nosí guláč i húšeňák, v kytce mívají asparagus. Ženatí muži mívají húšeňák ozdoben jen červenou portou, dnes žinylkami a květinou nad čelem.

Krejlík ženy z Moravské Nové Vsi nenosí – stejně jako v Lanžhotě.

Základ dívčího lajblu je bílé paterové hedvábí, tzv. bílé květy, tedy podobně jako v Lanžhotě, Kosticích a ve Tvrdonicích.

Základem chlapeckého lajblu jsou červené květy – stejně jako v Hruškách, Týnci, Josefově a Mikulčicích.

Ve 2. polovině 19. století zdejší výšivku ovlivnily vyšivačky a předkreslovačky vzorů na vyšívání z rodiny Juliany Košutkové. Inspirovaly se přírodou, a to tvůrčím způsobem, nikoliv mechanickým kopírováním. Originální je jejich kompozice na obojcích, kde kyticíky v rohu jsou umístěny stonkem nahoru a jsou svázané stužkou s ozdobnými konci. Motiv stužky uplatňovaly i na zástěrách a fěrtoších jako spojovací motiv.

Sváteční kroj z Moravské Nové Vsi. Foto: Vladimír Židlický

Moravský Žižkov

Svým krojem patří k jižní formě hanácko-slováckého krojového typu, byť Josef Klvaňa v Moravském Slovensku psal, že v obci se nosí oděv slovácký i hanácko-slovácký.

Starý mužský kroj se vyznačoval žlutými nebo bílými *gatěmi* z jelenice, které těsně přiléhaly k tělu a u kolen byly ukončeny koženými pásky s modře vyšitými srdíčky. Těmito pásky se kalhoty pod kolena svazovaly. Koženice přidržoval lakovaný kožený pás asi 12 cm široký, pobitý žlutými *gombíky*, které vytvářely jednoduchý ornament a někdy i monogram majitele. Ten byl vůbec značně oblíben a vyskytoval se také na výšivkách košil. Koženice byly po stranách kolem švů a na puntu vyšity zeleným hedvábím. Koncem 19. století se místo nákladných kožených kalhot a v souvislosti se zánikem jirchářského řemesla rozšířily přiléhavé nohavice látkové – klotové a k nim vysoké kožené boty s tvrdou holení. Oblíbené byly rovněž rajtky. V pozměněné podobě obnovil *žlutice* v 50. letech 20. století učitel Jan Vondráček, který zavedl ve velkobílovicím slováckém krúžku soukenné žlutice. Protože Moravský Žižkov byl přiřazen k Velkým Bílovicím, přejímali odtud i krojovou módu, takže od roku 1973 chodí žižkovská chasa ve žlutících. Ze sousedního Podluží sem pronikla móda vyšíváního kapesníku, který se zastrkuje zprava do puntu tak, aby byla výšivka vidět. Na nohy se natahovaly tmavomodré punčochy a obouvaly boty z kordovanu, navrpené a u horního okraje vpředu ozdobené červenou a modrou růžicí. Čižmy měly vysoký podpatek s podkůvkou. Dnes jsou čižmy zdobeny zelenou výšivkou, na holeni v podobě srdce, a svobodní chlapci na nich mohou mít připevněný zelený štrápec.

Košile mívala široké rukávy s červenou manžetou, která se svazovala šňůrkou. Límeček u krku se rovněž svazoval šňůrkou a překládal se přes šátek, pevně utažený kolem krku. Mužáci měli šátek z černého hedvábí, svobodní chlapci s karmínovým okrajem. Výšivka na košili byla umístěna na prsou a na manžetách, obvykle byla v barvě červené a modré a často obsahovala monogram majitele. Koncem 19. století se obecně rozšířily nevyšívání košile s úzkými rukávy a manžetou. Dnes jsou tyto košile na prsou bohatě vyšity plnou naturalistickou výšivkou s převahou růžové a zelené barvy. Šátky na krku se dnes již nenosí.

Přes košili se oblékala černá soukenná *kordula*, červeně lemovaná sukrem, vpředu zapínaná na velké množství knoflíků. Jejich počet dosahoval až tří tuctů. Zapínaly se však nanejvýš 2–3 spodní knoflíky. Přední díly, průramky a lemování kapes byly vyšity zeleným hedvábím vodorovnými *halúžkami*. Zadní díl byl u spodního okraje třikrát až čtyřikrát rozstřížen, takže tvořil cípky, které byly rovněž lemovány zelenou výšivkou, která se sbíhala v centrálním motivu jablíčka nebo růžičky. K vrchním dírkám korduly se přivazovaly cípy pestrobarevného hedvábného šátku s trásněmi. Šátek byl na prsou doširoka rozložený a sahal až do pasu. I tento šátek z chlapeckého kroje zmizel. V současnosti si stárci připínají na levou stranu korduly široké, vějířovitě naskládané mašle, kdy vrchní bílá mašle je bohatě barevně malovaná a pod ní je stejně široká mašle v pastelové barvě. V chladnějším počasí oblékali muži marynku s dlouhým rukávem ukončeným asi 4 cm širokými manžetami vyloženými červeným sukrem. Nejstarší byly ušity z bílého flanelu, později z téhož sukna jako kordula, a byly barevně vyšívány. Na kapsách bylo našito nejméně 60 „břínkáčů“, plochých mosazných knoflíků. Počátkem 20. století nahradily sukno továrně vyráběné látky, tzv. cajk. Takové marynky se nevy-

šívají a zapínají se čamarami. V zimě pak muži bez ohledu na věk oblékali bílou halenu nebo neobšitý kožich, buď bílý nebo červený. Na hlavě nosili klobouky se širokou střechou, které od konce 19. století vytlačily pro slavnostní příležitosti malé „slovácké“ klobouky húseňáky. Húseňák je polovysoký černý plstěný klobouk s rovným dýnkem a úzkou stříškou mírně ohnutou nahoru. Po celé výšce je zdoben žinylkovými housenkami v barvách zelené, modré, červené a bílé. Vrchol dýnky je potažen červenou ftáčkovou mašlí složenou do záhybů. Přední část klobouku je ozdobena vonicí z umělých květín. Z pravé strany kytky viselo několik různobarevných úzkých stužek, které dosahovaly délky až po kolena. Součástí klobouku bývaly kosířky, které si chlapci dřív sami zhotovovali z kohoutích per. Počet kosířků byl dán tradiční hierarchií. Mladší chlapci, podlegrúti, měli právo na jeden kosířek, legrúti na dva a chlapci po vojenské službě na tři kosířky. V době půstu a adventu se kosířky odkládaly. Až na vonici se v současnosti uvedené ozdoby húseňáku nepoužívají. Zvláštní vonici míval ženich. Měla lichoběžníkový tvar s užší základnou a její kostru tvořilo několik větviček rozmarýnu, které byly hustě propleteny červenými stuhami. Podobná ozdoba ženichova klobouku se užívala i na sousedním Podluží ještě v polovině 20. století.

V létě byly klobouky slaměné, v zimě je nahradila beranice. Na všední den nosili muži stejně jako jinde plátěné tráslavice opásané modrou zástěrou a košili.

Ženský kroj doznal značné proměny. Dávno zanikl *rubáč*, nejzákladnější oděvní součástka, která svým stříhem a universálním rozšířením patří typologicky k nejstarším. Jeho funkci postupně přebralo novodobější spodní prádlo – plátěná košílka s krátkým rukávem ukončeným nejprve modročervenou, později bílou dírkovou výšivkou, a dlouhé plátěné kalhoty lemované kraječkou. Na to oblékaly ženy i dívky rukávce z tenkého plátna s krátkými a širokými *vapérovými* (*molovými*) rukávy shrnutými nad lokty „na baňky“ a podvázanými modrou, červenou nebo růžovou mašličkou uvázanou na dvě smyčky. V současnosti jako podvazadlo slouží výhradně bílá stuha pestrobarevně ručně malovaná. Rukávy jsou ukončeny rovněž *vapérovými tadelmi*, bohatě vyšitými plnou i dírkovou bílou výšivkou, často podkládanou tylem. Vzor je stejný jako na *obrsláku*, tedy velkém, mírně nařaseném límci. Na všední den bývaly vyhrazeny rukávce, *tacle* i *obrslák* z obyčejného plátna a jen střídme zdobené. Všechny vyšívání doplňky si dříve zhotovovaly dívky samy. K nejoblíbenějším vzorům patřily rostlinné motivy karafiát (hřebíček), granátové jablko, růže, tulipán a srdce, zoomorfní motivy jako pelikán, páv a jeleni, doplněné o spirály, lístky, věnečky, koše, vázy, stuhy, palmety, korunky, písmena, číslice, christogramy. Ve výšivce na bílém plátně se užívalo jen šesti barev: červené, černé, modré, žluté, žlutooranžové a hnědé. Nejtypičtější kompozičním prvkem hanácko-slovácké výšivky obecně byla tzv. nekonečná vlnovka.

Na rukávce se obléká *kordulka*, která byla dříve z různobarevného sukna nebo hedvábí – pateru, později ze stejného materiálu jako sukne. Stejně tak je tomu i dnes. Střih ani způsob výzdoby se nezměnil, jen se přizpůsobil současným materiálům. Dříve byly na spodním okraji kordulky našity malé polštářky – ledvinky, které měly udržovat všechny sukne na svém místě a dávat jim patřičný tvar. Na ledvinky se pak přichytila hodně naškrobená spodní sukne a podkasala se, takže tvořila válec podobný klobáse. „Klobásy“ později nahradil tzv. „hanzlí“ – vycpaný váleček přišitý na

plátěném živůtku nebo kratičká trčící sukýnka sešitá se živůtkem či přidržívaná šlemi. Spodní sukně se dodnes šijí ze šesti půlek, tj. ze šesti šířek bílého plátna, u spodního okraje jsou lemovány úzkou plátěnou kraječkou. V minulosti byly spodní sukně i z drobně kytickevaného plátna. Spodniček mívala dívka na dvoje až troje převlečení. Praly se, škrobily a „trúbelkovaly“, tj. skládaly do patričních záhybů, dvakrát do roka, obvykle na Velikonoce a na hody. Výhodou mnoha sukní bylo, že při dešti si jich děvčata přehodila několik přes hlavu, takže nezmokla.

Svrchní sukně byly vždy pořizovány, či jak se říká budovány, z dobových materiálů, které odpovídaly ročnímu období i příležitosti, ke které se oblékaly. Nejinak je tomu i dnes, sukně jsou však kratší, než tomu bylo dřív, a přibýlo naškrobených spodniček, čímž se změnila původní štíhlá silueta. Koncem 19. století byla nezbytná k hodům a na svatby soukenná sukně *súkenica* v tmavých barvách – černé, modré a fialové s černými pásky. U dolního okraje byla sukně zdobena zoubkováním, pak asi 5 cm širokou sameťovou stuhou, která byla na černé *súkenici* obvykle v barvě fialové

nebo zelené. Podlem, zvaný *plech*, v šířce asi 15–20 cm, byl z lícové strany přichycen ozdobným obloučkovým prošitím zlatou hedvábnou nití. *Súkenici* nosily také vdané ženy do kostela ještě před I. světovou válkou. Po válce se již nové *súkenice* nebudovaly.

K odpoledním muzikám oblékala děvčata bílé sukně z plátna s vyšitými kyticčkami nebo jemně vzorované mušelinové. Nebyla-li sukně vyšitá, přišívaly se na spodní okraj 3 stužky v barvě červené, růžové a modré. K nejsvátečnějším sukním patří *molky*, které dívky oblékají na zahrávání hodů, v pondělí na hody při zavádce, na hodky, na plesy a při církevních slavnostech. Dříve se nosily také při pohřbech dětí a svobodných.

Sukně se opásá *fěrtchem*. Do poloviny 19. století byly ze dvou dílů modročerného vyvazovaného plátna spojeného uprostřed stinkem a v pase se uvazovaly různobarevnými haraskami. Všední zástěry se šily z modrého plátna. V poslední třetině 19. století se začaly šířit *fěrtchohy* hedvábné. Tuto tkaninu v současnosti nahradily materiály syntetické. *Fěrtch* je lemován *krézlem*, barevnou stuhou naskládanou na „tlamičky“. Na něj se do pasu uvazuje široká bílá,

Slavnostní kroj z Moravského Žitčova. Foto: Vladimír Židlický

barevně malovaná stuha uvázaná vzadu na dvě smyčky. Volné konce dosahují téměř k okraji sukne.

Svrchním oděvem bývala *marynka* – krátký vypodšívkaný kabátek se šůskem, ušitý ze strážnického temně modrého sukna. Přednice jsou zeleně vyšity vodorovnými pásy, zapínání na háčky je zakryto množstvím zlatých knoflíčků s krčkem, úzký dlouhý rukáv s nabíranou hlavicí je ukončen přeloženou manžetou, zdobenou barevnou výšivkou. Dnes tento kabátek uvidíme jen v muzejních sbírkách. *Marynky* se šily ze stejného materiálu jako sukne, na všední den z levnějšího kanafasu nebo kartounu, na svátek z materiálů dražších. I ony měly dlouhý rukáv, ale na prsou byly vystřiženy a lemovány širokou skládanou stuhou, obdobně jako *kordulka*.

Zatímco mužské kožichy se udržely až do počátku 20. století, ženské kožíšky, posíté sukem a lemované liščinou, byly ve 2. polovině 19. století nahrazovány vlnáky, které zcela převládly. Na nohy si děvčata ke svátečnímu kroji natahovala bílé punčochy a na ně pupínková lýtka (místní název pro nopkové návleky) v barvě růžové nebo bílé, která se pod kolenem přivazovala mašličkou. Nyní se nosí už jen silné bílé punčochy. Boty rovněž prošly značnou proměnou. Podle archivních pramenů nosily ženy přezkové střevíce *damišky*, později vysoké čizmy s měkkou shrnutou holení a na všední den *slovenky*, volné nemotorné boty bez podpatku. Koncem 19. století přišly do módy šněrovací boty vysoké do poloviny lýtek. U horního okraje byly černě lakované a ozdobně prošívány. Později se ozdobné štepování rozšířilo i kolem šněrování, k němuž slouží dvě řady mosazných knoflíků. Parádnice prý zavedly také zlaté podkůvky, boty musely při chůzi vrzat. Nezbytným oděvním doplňkem byl vždy bílý vyšíváný kapesník lemovaný krajkou. Dnes mají stárky kapesníky zdobené stejnou pestrobarevnou výšivkou, kdy v protilehlých rozích je tožný rostlinný motiv. Kapesník, doširoka složený tak, aby byly vidět jeho tři cípy, a doplněný větvičkou rozmarýnu, je v současnosti jediným atributem stárek. Dříve jím byl vysoký věnec s kotůčem, ten však nyní nosí na hody všechna děvčata. V minulosti byl výhradou nevěst, družiček a stárek.

Pokud jde o úpravu vlasů, nejprve se hladce sčesou bez pěšin ky do týla, kde se stáhnou gumičkou do culíku a sváží se dlouhou tkanicí. Ta je nezbytná zejména při kratších vlasech, aby se docílilo délky copu potřebné pro vytvoření účesu. Pramen vlasů se rozdělí na dvě části, ke každé se přidá jeden konec tkanice a upletou se dva třípramenné copy. Ty se na zátylku překříží a vedou se kolem

hlavy nad čelo, kde se sešpendlí. Musí se velmi pevně utahovat, aby výsledný účes dobře držel. Tento podklad celého úboru hlavy je v další fázi zaplétání celý překryt červenou stuhou. Ta je široká asi 5 cm a dlouhá kolem čtyř metrů. Esovitě se špendlí na vlasy od levého spánku. Na šíji se stuha několikrát ovine kolem copů, které zde vytvářejí volně visící oblouček. Zbývající konec stuhy se ještě několikrát omotá kolem celého účesu. Dívka si pak na hlavu uváže šátek, který chrání účes a s pomocí matky se ustrojí do kroje. Teprve když je oblečená, nasadí se kotouč a věnec. Kotouč je plochá kruhová ozdoba účesu. Spodní část tvoří červená stuha skládaná a špendlená obdobně jako na hlavě, vrchní viditelná část je vyzdobena bílou, ručně malovanou mašlí, složenou do šesti smyček a uprostřed přichycenou bižuterní sponou. Malovaná mašle je podložena stejně širokou a rovněž do šesti smyček složenou stuhou, která je buď bílá nebo světlé pastelové barvy. Kotouč se dvěma červenými šňůrkami přiváže k copům v týle. Nad čelo se uváže vysoký věnec z umělého kvítí, zrcátek a korálků.

Při církevních svátcích, pohřbech svobodných a při svatbách se uplatnila jiná úprava. Vlasy se splety do čtyř copánků, které se v týle složily do oválného uzlu a kolem hlavy se pak uvázal jednoduchý věneček z drobných voskovaných bílých květů, které nad čelem vybíhaly do špičaté korunky. Dlouhé volné konce věnečku se v týle stočily kolem uzlu.

Turecký šátek uvázaný na zausnice nosily do kostela svobodné dívky i vdané ženy, po druhé světové válce v zausnicích chodily svobodné dívky např. na dožínky. Pod tureckým šátkem mívaly ženy i svobodné dívky měkký plátěný čepeček lemovaný nad čelem uzounkou kraječkou. Šátek pak lépe držel a neklouzal po vlasech a také se od vlasů tolik nešpinil.

Přelomovým obdobím pro vývoj kroje byla 1. světová válka, během níž se stálým používáním poškodily i cennější oděvní součástky a po válce nebylo dost peněz na jejich obnovu, takže tyto oděvní součástky zcela zanikly. I z toho důvodu se pravděpodobně rozšířily pro svou jednoduchost a nižší náklady podlužácké šaty – sukne s několika spodničkami, jupka a na hlavě šátek s malovanou nebo vyšívanou bordurou. Za druhé světové války se také pod vlivem Podluží dostaly na hanácké Slovácko malované stuhy a později se prosadily další malované prvky (zástěry, kapesníky) jako náhrada za výšivku.

Rekonstrukci hanácko-slováckého kroje z jeho vrcholného období před koncem feudalismu připravily odbornice z Muzea a galerie Hustopeče.

Zatím nejstarší známou podobu oděvu v Mutěnicích z přelomu 19. a 20. století zaznamenal Josef Klvaňa ve své systematické slováckých krojů.¹ Zasvěcený je i článek o buchtíčkových kožíších někdejšího mutěnického kronikáře a řídícího učitele Františka Vaculoviče publikovaný v roce 1949.²

Klvaňa řadí zdejší oděv do krojového okrsku mutěnicko-hovoranského. Na přelomu 19. a 20. století však začali v Mutěnicích přejímat stále více podlužáckých prvků, až se v šedesátých letech 20. století ke kroji podlužáckému přiklonili zcela.

Všední mužský pracovní oděv byl tehdy stále ještě zhotovován z doma vypěstovaných surovin a vyrobených materiálů, tedy především z konopného plátna. Muži, bez rozdílu věku, oblékali ve všední den konopné košile se širokými rukávy a s nízkým stojatým límečkem u krku, zdobeným střídou křížkovou výšivkou. Košile se uzavírala čtyřmi šňůrkami: dvěma pod krkem a dvěma na rameni. Když bylo počátkem 20. století konopné plátno vytlačeno plátnem bavlněným, upřednostňovali muži košile s úzkými rukávy, sepnutými u krku dlouhým žlutým špendlíkem. Nohy chránily dlouhé konopné „gatě“, stažené v pase tzv. *gatňákem* a přepásané modrou nebo černou zástěrou. Jako obutí sloužily v létě pantofle nebo vysoké kožené boty bez podpatků, zvané jojky. Starší muži nosili i v létě cajkovou kabaňu – krátký kabátek s dvouřadým zapínáním a úzkými rukávy. Jako svrchní oděv sloužila často také v létě halena z hrubé houně – archaická oděvní součástka sešitá z pravoúhlých dílů. Protože halena neměla zapínání, přidržovala se vpředu rukama, jen při práci se převazovala povřísem. Nezbytným doplňkem pracovního oděvu byl také klobouk – široch.

Sváteční oblečení se zhotovovalo z jemnějších a dražších materiálů a bylo také zdobenější. Mužská košile s úzkými rukávy se šila z běleného plátna a střídá výšivka v barvě žluté a fialkové se uplatnila na stojáčku, na přednici i na manžetách. Pacholci, jak se říkalo svobodným mladým mužům, oblékali košili z „vajskornového“ (běleného) tenkého plátna, vyšívanou okolo krku, na prsou i na širokých rukávech, jejichž okraj byl lemován krajkami – *čipkami*. Na rozdíl od ženatých mužů si svobodní vázali košile u krku a na rameni na smyčky čtyřmi širokými vroubkovanými šňůrkami. Kolem krku si muži uzavírali černý hedvábný šátek, „pacholci“ pak šátek z červeného nebo modrého paterového hedvábí. Konopné *gatě* při slavnostní příležitosti nahrazovaly tmavomodré soukenné nohavice přiléhavého střihu, zdobené šňůrováním. Avšak v zimě si i pod ně uměli muži natáhnout *gatě*. Svobodní si do punktu nohavic zasouvali obdélný, barevně vyšívaný kapesník. Pokud ženatý muž oblékal i ve svátek plátěné *gatě*, uzavíral přes ně úzkou černou zástěru s červenou haraskou. Nohavice a košile doplňovala u mužů kabaňu, někde zvaná také marýnka, vyrobená ze stejného materiálu jako nohavice, s bílými nebo žlutými *bombíky*. Pacholci ke košili a nohavicím oblékali rozepjatou krátkou, černou klotovou kordulu, tvarem i výzdobou podobnou podlužáckému lajblu. Mutěnická kordula měla ovšem červeně lemovaný okraj, opatřena byla kulatými lesklými barevnými knoflíčky a ozdobena řetízky, skleněnými patáčky a hádátky. V letech první republiky se kordula šila také z modrého

nebo zeleného hedvábí s drobnými, řídké vetkávanými květy. Barevnost tehdy byla dána politickými sympatiemi: agrárníci si oblíbili kordule zelené, lidovci pak modré. K nohavicím se vždy obouvaly čizmy, jejichž tvrdá holinka byla olemována červenou kůží.

Sváteční oděv korunoval klobouk s kulatým dýnkem a úzkou stříškou, zdobeným housenkami, v zimě se v obci dávala přednost beranici „astrigance“. Pacholci se pyšnili pérem – voničkou z umělého nebo rostlého kvítí, zdobenou štranci z napodobeniny stříbra, barevnými sklíčky a mašličkami – v němž byly vetknuty kosířky z kohoutího ocasu. Odvedenecké péro bylo tvarově větší, široce rozložené, takže přesahovalo půdorys klobouku, bylo mnohem bohatěji zdobené umělými štetinovými vějířky, dlouhými stužkami, umělými květinami, zrcátky, korálky aj., zato však nemělo kosířek. V časech rakousko-uherské monarchie umísťovali „regrúti“ mezi výzdobou odvedeneckého péra dokonce podobenku císaře. Rovněž ženišské pérečko se svou formou lišilo od svátečního.

Nezbytný sváteční doplněk mužského oblečení tvořila halena, která se v tomto případě neoblékala, jen přehazovala přes ramena. Jako svrchní oděvní součástku zimního a slavnostního oblečení nosili muži také tzv. buchtíčkové kožichy, jejichž pojmenování je odvozeno od lemování kožichu obdélníčky z černé a bílé „baránčiny“, připomínajícího zmíněné pečivo. Na všední den sloužily samozřejmě kožichy starší, obnošené. Stavovskou oděvní součástku představoval dlouhý, vzadu rozstřížený soukenný kabát, který, podle pamětníků, nosili jen obecní zastupitelé – *vyboři*, zámožní sedláci a při svatbě jej oblékal také ženich.

Ženské oděvní součástky: Základ oděvu svobodných dívek i vdaných žen tvořily konopné rukávce s obojkem, oblékané na archaickou oděvní součástku rubáč, ušitou rovněž z konopného plátna. Obojek, pro jehož velikost prý sousední vesnice přezdívaly Mutěnicankám Popeluše, byl obdélného střihu s jednoduchou výšivkou a kroužkováním na okrajích a uzavíral se pod krkem bílými vroubkovanými šňůrkami. Ještě počátkem 20. století se nosil i ve všední den. Sváteční rukávce se v Mutěnicích zhotovovaly z tenkého bílého plátna a byly opatřeny „taclemi“ a batistovým nebo molovým obojkem černě nebo červeně vyšívaným podél tří stran a lemovaným paličkovanou krajkou. V průběhu první třetiny 20. století se z rukávců stala slavnostní oděvní součástka svobodných děvčat, v jejíž výzdobě převládla bílá výšivka. Jednoduché vroubkované šňůrky sloužící k uzavírání obojku, pak byly nahrazeny širšími, bíle vyšívanými a ozoubkovanými nebo okroužkovanými stužkami vyrobenými z organtýnu či molu.

Rubáč byl v Mutěnicích, podobně jako v okolních obcích, postupně vytlačen konfekčním prádlem a místo rukávců zaujala ve všedním i nedělním oblečení žen i svobodných dívek ještě před první světovou válkou jupka, nad pasem rozvolněná vsazeným širším pruhem stejné látky, který se kulmoval, hlavně prý v neděli do kostela. V létě měla jupka krátké rukávy a šila se z lehkých pracích materiálů, zatímco na zimu měla rukávy dlouhé a byla z teplejších látek. Tento typ se nosil asi do konce první třetiny 20. století. V zimě vedle jupek přežívaly zhruba do konce 1. světové války krátké vypasované kacabaje se stojatým kanýrem kolem pasu, ušité ze sametu nebo „štofu“ a lemované jehněčí kožesinou nebo její imitací, případně širokou portou. Kacabaje měly podšívkou a zhotovovaly se ze stejného materiálu jako sukně, tedy z vlny, sukna či sametu. Nákladná oděvní součástka, kterou představoval bílý ko-

1 KLVAŇA, J.: *Lidové kroje na moravském Slovensku*. In: Moravské Slovensko 1/1. Praha 1923 (2. vydání), s. 152–156. Publikováno poprvé v Časopise Moravského musea 7, 1907, s. 86–104.

2 VACULOVIC, F.: *Mutěnské kožichy*. Malovaný kraj 4, 1949, č.1–2, s. 5–6.

žích, byla od konce 19. století vytlačena v továrnách vyráběnými vlňáky. „Kožuch“ však ještě koncem první třetiny 20. století sloužil jako obřadní svatební součástka nevěsty a družiček.

Všední oblečení dotvářely modrotiskové sukně zvané *modřule*, modré plátěné zástěry, na hlavě šátky nebo v zimě vlňáčky uvázané pod bradu a vysoké holénkové boty zvané uherčáky, v létě však chodily ženy i děvčata bosky.

Sváteční sukně žen byly ušity z látek odpovídajících ročnímu období a také finančním možnostem nositelky – bývaly tedy jak vlněné či soukenné, tak sametové nebo kanafasové. Přes sukni se uvažovala černá listrová nebo klotová zástěra s vodorovnými sámkami, po jejichž bocích visely až po okraj strojově vyšíváné mašle. Děvčata oblékala po 1. světové válce k rukávcům s obojkem sukně, nazývané podle použité textilie batistky, červeně květované mušelínky, kanafasky, plyšky či flanelky a pod ně čtyři spodničky. Přes sukně si děvčata uvažovala širokou černou, častěji však modrou (tato barva nakonec zcela převládla) listrovou, atlasovou či tibetovou (lehkou vlněnou) zástěru, nad podlemem barevně vyšitou *halabuzem* (berlínskou vlnou) a opásanou haraskami, případně doplněnou širokou dlouhou stuhou, jejíž konce vpředu visely až po okraj zástěry. Tento typ sváteční zástěry se vždy nosil k mušelínovým a batistovým sukním. K ostatním sukním si mohla děvčata ke slavnostním příležitostem vzít i široký, bíle vyšíváný fěrtoch, lemovaný paličkovanou krajkou. Na rukávce se oblékala černá kordula vpředu zapjatá třemi mašličkami, zdobená patáčky, hádátka a kanýrkem. Kordulka byla podobná podlužáckému lajblu a postupem doby zcela okopírovala jeho střih, materiál i výzdobné techniky.

V neděli do kostela si ženy i dívky uvažovaly velký, tzv. turecký šátek „na rožky“. Nejprve se musela do vlasů zaplést „obalenka“, což byla dvě dřívka asi 15 cm dlouhá, obšitá plátnem a na horních koncích, které se po stranách přikládaly k temeni hlavy, spojená šňůrkou. Dolní konce byly opatřeny dvěma dlouhými šňůrkami, jimiž se „obalenku“ přivázala k hlavě. Na tuto konstrukci se nasadil čepeček zvaný „drndula“. Čepec byl ušit z plátna, batistu nebo molu a nad čelem ozdoben háčkovanou, později také strojovou krajkou. Teprve přes „drndulu“ se pak vázal červený turecký šátek, a to tak aby byl krajkový lem čepce vidět. Když si ženy přestaly do vlasů vpletat „obalenku“, udržoval se krabíkový tvar šátku vyztuženým papírem. Asi od počátku 20. století se úvaz „na rožky“ stal výlučně dívčí slavnostní úpravou hlavy k rukávcům. Ženy si turecký šátek začaly uvažovat pod bradou a při církevních obřadech, např. při křtu, jej nahradily světlým hedvábným šátkem, ze tří stran lemovaným dlouhými střapci, které daly šátku jméno „střápčák“. Jen staré ženy stále nosily pod drndou obalenkou. Cirkasový vlňák chránil proti chladu a před deštěm zase velké bílé nebo turecké šátky. Staré ženy chodily do kostela vždy v „zamotáku“.

Boty s vysokou holínkou se harmonikovitým vrapením podobaly podlužáckým, měly však širší podpatek bez mosazné podkůvky. Nárt byl vyšíván žlutě, červeně, zeleně a bíle. Do bočního švu mutěnických holínek se všíval úzký pásek bílé kozinky, který si prý „parádnice“ pravidelně křídovaly.

Obřadní oděvní součástku mutěnických nevěst a družiček tvořilo tzv. pentlení. Byl to vlastně věnec uvitý z umělých modrých, růžových a bílých květů a z růžových poupat, doplněných stříbrnými korálky, snítkami myrty a v týle pěti harasovými barevnými stuhami, visícími až do pasu. K úvodu oblékala kmotřenka i úvodnice, černou soukennou sukni, lemovanou nad dolním okrajem širokou modrou pentlí. Šestinedělka byla vždy zamotaná

v úvodnici – velkém bílém šátku s vyšitým bílým květem na spodním cípu.

Dětský oděv: Nemluvnata zavinutá v peřince mívala oblečena jen košilky, kabátky a na hlavě čepičku karkuli s velkou křepelicí (složenou mašlí). Batolata a děti předškolního věku bez rozdílu pohlaví se strojily do kartounových šatů v celku, zvaných zde *kaboaš*. Chlapečci se poznali podle kloboučku, děvčátka zase podle šátku. Odstroilejší chlapci nosili v létě konopné košile se šňůrkami, konopné gatě na gatňák, zástěry, klobouk či širůch s housenkami a střapci; o svátcích kordulu z černého klotu, zdobenou řetízky a čizmy se střapci. V zimě na košili oblékali lajbl s dlouhými rukávy a kožíšek z kozí kůže. Odstroilejší dívky mívaly rubáč, konopné rukávce, moldonovou nebo kartounovou sukni, zástěru, vysoké nevrapené boty s podkůvkami, na hlavě šátky nebo vlňáčky. V neděli rukávce z bílého tenkého plátna, zdobené řetízky a šňůrečkami a k nim kordule z černého klotu. V zimě teplé kacabaj, vlňáky a vlňáčky.

Proměny mutěnického kroje vyvrcholily v 60. letech 20. století výše zmíněným převzetím kompletního slavnostního podlužáckého kroje. Přejímání kroje iniciovali především přízenění Podlužáci a přivdané Podlužáčky. Byl to např. krejčí Izidor Miklica (*1870) z Prušánek nebo některé švadleny, jež po provdání do Mutěnic ve 30. letech pokračovaly v šití jupek podlužáckého střihu, jak se tomu naučily doma. Pod jejich vlivem pak mutěnické ženy postupně přestaly nosit kulmované jupky, jejichž údržba byla proti podlužáckým navíc náročnější. Úpravu hlavy patrně ovlivnila kolem poloviny 20. století zaplétačka Anastazie Mráková, původem též z Dolních Bojanovic, která kromě zaplétání vlasů „na zahrádku“ a „na koš“ ovládala i výrobu věnečků a chlapeckých péřek. Zřejmě touto cestou se do Mutěnic dostal bojanovický typ věnečku z bílých konvalinek a bez mašlí, jenž se dnes nosí se při církevních slavnostech.

Podlužáčky, provdané do Mutěnic, si s sebou přinesly i svůj dívčí kroj. Když počátkem šedesátých let 20. století začaly dorůstat jejich dcery, řešily problém, zda marnotratně budovat pro své dcery kroj mutěnický, nebo je obléci do svých vlastních krojů. Tak pronikavý zásah do jiných kulturních zvyklostí samozřejmě vyžadoval podporu v mutěnickém prostředí. Pamětníci shodně uvádějí jako přelomový rok 1964, kdy se poprvé představily v podlužáckém kroji stárkovské páry, v dalším roce již i ostatní, děvčata ovšem ještě se šátkem na hlavě a teprve od roku 1966 si všechna pořídila též rožky. Staré tetičky užívaly zpočátku pro tuto slavnostní dívčí pokrývku hlavy výraz kokeš, dnes převládá termín rožky.

Děvčatům se podlužácký kroj tuze zalíbil, protože v šedesátých letech byl módním materiálem silon a sukně z něj ušité byly pěkně „trčavé“ a při chůzi a tanci se koketně vlnily. Převzetí podlužáckého kroje nebylo pochopitelně hned akceptováno všemi, především starší lidé k němu měli výhrady, a bylo prý komentováno rovněž silnými výrazy. Na druhou stranu i Podlužáčky sledovaly kritickým zrakem mutěnická děvčata a na kterémsi krojovém báli v Moravské Nové Vsi jim vytkla, že kazí jejich kroj, když nemají k rožkům vlasy zapleteny „na zahrádku“. Děvčata to rychle napravila a pořídila si paruky se zahrádkou.

K přejímání podlužáckého kroje v Mutěnicích navíc přispěla i podobnost mnoha oděvních součástek a po 2. světové válce také nedostatek potřebného materiálu, např. tureckých šátků, takže děvčata, která je neměla, si přikrývala hlavu bílým saténovým šátkem, ten však po vlasech klouzal a celkový vzhled nebyl tak působivý a upravený jako v tureckém šátku na rožky. Užívaly se sice tzv.

„poloviční“ „turečáky“ (šátky s červeným geometrickým okrajem a s červenými růžičkami v ploše), které se vázaly pod bradu, avšak ani toto řešení neuspokojovalo estetické cítění a dívčí parádivost. Další pohnutkou k přejímání podlužáckého kroje byla jeho slušivost a bohatost, pro něž bývá obecným míněním řazen mezi nejhonosnější slovácké kroje. Podlužácký kroj vykazuje rovněž značnou životaschopnost, projevující se uplatňováním nových materiálů i výtvarných technik.

Červenice se v Mutěnicích ujal mezi dvěma světovými válkami. K nim se zpočátku oblékaly košile mutěnického typu s barevnou výšivkou na širokých rukávech. Barevnost výšivky i motivy se proměňovaly podle dobové módy. Po přijetí kompletního svátečního podlužáckého kroje se barevnost ustálila na červené.

Mutěničtí však na svůj původní oděv nezapomněli. V současné době se při slavnostních příležitostech do původního slavnostního kroje obléká několik dívek a tvoří se i pro školáky.

Některé krojové rozdíly:

Po převzetí podlužáckého kroje se zachovaly některé prvky mutěnické, zvláště u chlapeckého kroje. Jde zejména o kapesník do nohavic, jenž má obdélný tvar rozměrů 28 x 12 cm, je barevně vyšíván plným stehem na molu, podložen plátnem a lemován strojovou kraječkou; někteří chlapci sice nosí kapesník s bílou výšivkou jako na Podluží, ne však čtvercový a přeložený jako podlužácký, nýbrž mutěnického obdélného tvaru. Na klobouku „húšeňáku“ nosí někdo v točku zatknuty dva kosíčky z kohoutího peří, kdežto

na Podluží je kosířek ze speciálně preparovaného péra jeřába popelavého. Rovněž fialové hedvábné štrápce na čižmách, na Podluží neodmyslitelné, nejsou v Mutěnicích závazné. Rozdíly však mohou být i terminologické – přestože se na Podluží říká vestičce „lajbl“, podrželi si Mutěničané své označení „kordula“.

Pestrobarevně vyšíváné košile dnes nosí k trslavicím malí chlapci z rodin, v nichž je mají „zbudované“. Pokud matky pořizují pro své syny nové košile, jsou již podlužácké. Mužáci i chlapci, přestože oblékají k trslavicím košile podlužáckého typu, setrvávají u mutěnického typu modré zástěry, uvázané v pase červenou haraskou.

U dívčího oděvu lze za mutěnický přínos pokládat bílé pletené návleky na předloktí chránící před chladem. Vynutily si je okolnosti, totiž listopadový termín hodů (na sv. Kateřinu 25. 11.).

Podívejme se však na některé srovnatelné oděvní součástky mutěnického a podlužáckého kroje: obojek původního mutěnického kroje byl větší než podlužácký a stejně tak i bíle vyšíváný „fěrtoch“ byl širší než na Podluží a odlišoval se také stylem vyšívání. Bíle vyšíváné šňůrky nosily nejen vdané ženy jako na Podluží, ale i svobodné dívky. Šňůrky byly delší a širší než na Podluží, podle pamětníků sahaly téměř do půli sukní, krátké jen do pasu mívaly stařenky. V meziválečném období byly mezi děvčaty oblíbeny šňůrky ze strojové krajky, jejichž středem byla po celé délce provlečena stuha, nejlépe světlemodrá. Uvazovaly se jak k rukávcům, tak v zimě ke kacabaji. Vyšívané bílé šňůrky dnes podědila menší děvčata, pokud v rodině nejsou k dispozici mašle malované.

Obřadní kroj z Mutěnic. Foto: Vladimír Židlický

Nový Poddvorov

Obec zpusla v 15. století a teprve v roce 1783 byla nově založena jako součást čejkovického panství, není tedy divu, že původně se zde nosil hanácko-slovácký kroj jižního typu jako v Čejkovicích. Až od poloviny 20. století převládl líbivý podlužácký kroj, s nímž se místní ostatně od dětství setkávali, neboť základní školu navštěvovali v sousedním Starém Poddvorově. Kroj nejdříve převzala mládež pro sváteční příležitosti, např. hody, postupně i vdané ženy a mužáci.

Podlužácký kroj je tady mladý, proto ani pravidla pro jeho oblékání nejsou tak přísná jako ve starých podlužáckých lokalitách, projevuje se to např. nejednotnou barevnou výpravou lajblů, rozdílným tvarem a výzdobou kyték na húseňácích, mužáckými košilemi vyšitými červeně, ale i černě, jak je tomu v Lanžhotě.

Sváteční kroj z Nového Poddvorova. Foto z archivu obce Nový Poddvorov

Slavnostní kroj z Prusánek. Foto: Vladimír Židlický

Nejstarší oděvní součástky byly šity z doma vypěstovaného lnu a konopí. Měly jednoduchý pravoúhlý střih. Pruh plátna se trhal po niti a množství látky se počítalo na půlky, kde půlka znamená jeden útržek plátna potřebné délky. Švy se sešívaly stinkem a okraje obšívaly mešterkou, aby se netřepily. Toto jednoduché oblečení u mužů tvořily široké gatě, zvané též třaslavice, košile, zástěra a na hlavě slaměný klobouk, doplněné v chladnějším nebo deštivém počasí halenou. V zimě muži nahradili plátěné gatě koženými nebo černými soukennými nohavicemi a slamák čepicí z beráncí kůže. Starobylé bílé kožichy zdobené na okrajích černobílou kožešinou, které se nosily i v mutěnicko-hovoranské oblasti, vystřídaly počátkem století červené duběňáky s barevnou výšivkou na zádech.

Ženy také odložily rubáče a plátěné rukávce s obojkem. Starobylý a universálně rozšířený rubáč nahradila plátěná košilka a dlouhé plátěné gatky, u dolního okraje ocangličkované a stažené mašličkou, a rukávce jupka. Ojediněle některé starší ženy oblékají ve všední den širokou sukni s několika spodničkami, přes sukni vždy modrou zástěru, volnější jupku a na hlavu šátek. Ke slavnostním příležitostem nosí obdobu tohoto oděvu z nákladnějších materiálů. Kdysi nezbytné bílé kožíšky lemované černou baráncinou, jejichž přední cípy byly přeloženy dozadu a zde sepnuty, začaly již před koncem 19. století nahrazovat vlňáky. Ženy jich mají několik podle příležitostí, k nimž jsou určeny, a podle ročního období

Počátkem 20. století si muži i ženy obouvali na všední den boty bez podpatků, s vysokou holení. Říkalo se jim „tápuše“ nebo „jojky“. Ve svátek nosily ženy čizmy břeclavského stylu, tj. bez mosazných podkůvek a nevrápené, se shrnovací holení. Muži obouvali holínky, boty s vysokou tuhrou holení; po 1. světové válce

už vycházely z módy sekavice – duté kovové kramflíky, naplněné kovovými kroužky, které při pohybu cinkaly.

Slavnostní dívčí kroj se lišil od břeclavského, a to v čizmách, kdy se zde nosí podpatky se žlutými podkovičkami, kdežto v Břeclavi podpatky okuty nejsou. Kolem těla si přes sukně děvčata přivazují bílý, škrobený pás, zvaný opasek, s malovanou mašlí, na západním Podluží mají dívky v pase malovanou mašli uvázanou na dvě smyčky a s volnými konci visícími až po okraj sukně. V první třetině 20. století si děvčata oblékala do kostela kacabaj – bélešnicu, což byl upjatý kabátek se šůskem kolem boků, kolem krku si uvazovala vyšívání obojek a šňůrky, které bývaly pravoúhle zakončené a širší než šňůrky na jižním Podluží. Bílé vyšívání na obojku již v té době zcela vytlačilo červenou výšivku, oblíbenou koncem 19. století. Zástěra byla vyšívána jen u spodního okraje, kde byla našita také paličkovaná krajka. Nezbytnou pokrývkou hlavy byl „šongolák“ (hedvábný šátek se střapci) nebo „paterák“ (šátek z bílého paterového hedvábí s vetkávanými červenými květy). „Pančochy“ byly černé. Oblečení doplňoval růženec, modlitební knížky a nezbytný kapesníček do ruky. U muzik v té době děvčata tančila v naškrobených kasanících, přes něž uvazovala svrchní sukni „hedvábnici“ a na ni fěrtoch, v rukávcích s taclemi, vyšíváním obojku a na hlavě s hedvábným šátkem „šongoláčem“ nebo „paterákem“. Lajbly z paterového hedvábí, oblékané přes rukávce, bývaly o něco delší než na jižním Podluží. Ojediněle se ve dvacátých letech 20. století začaly na hody nosit rožky, které v současnosti patří k nezbytným doplňkům svátečního kroje. Slavnostní kroj s rukávci a rožkami doplňují dlouhé mašle, uvázané pod krkem na dvě smyčky. Nejstarší mašle byly nezdobené, po 1. světové válce převládaly stuhy s vetkávanými vzory, které od konce dvacátých let začaly vytlačovat ručně malované vzory,

převážně s naturalistickým rostlinným motivem, případně s ornamentem zvaným svéráz, později přizdobovaným nalepenými flitry. Před 2. světovou válkou si děvčata uvazovala stejně zdobenou stuhu také v pase a její konce splývaly až po okraj fěrtochu.

Zvláštní oděvní součástky mají nevěsty – jde zejména o růžu. Ve třicátých letech si k ní oblékaly kacabaju (bélešnicu) a sukni světlých barev, obojek, malované mašle a vyšívány fěrtoch. Nevěsta však mohla mít na hlavě také věneček, a ženich, pokud byl oblečen v kroji, měl na húseňáku zvláštní ženišské péro.

Sváteční chlapecký kroj převzal z jižního Podluží hedvábné štrápce na čižmách jejich vyšívání a v současnosti i sváteční chlapecké kloboučky guláče, takže někteří chlapci mají húseňáky, jiní guláč. Nejednotnost panuje také u vyšívky puntu sváteční košile s molovými rukávy, takže někteří chlapci mají punt vyšit červeně,

třebaže v Prušánkách je dominantnější bílá vyšívka. Červená barva zato převažuje na lajblu, na rozdíl od jižního Podluží, kde vládne zelená. Červenice se dříve jen modře šňurovaly, barevně vyšívat se začaly až ve třicátých letech 20. století. Vyšívány kapesník do puntu červenic se skládá do obdélníku. V chladnějším počasí oblékají chlapci kabaně z tmavé látky s červenými vyšívanými revery.

O udržení kroje se zasloužil v době 2. světové války a po ní kněz Josef Vaněk (působil v Prušánkách v letech 1940–1950), neboť výzvami: „*Až odhodíte kroj, odhodíte s ním i víru!*“¹, fakticky vyžadoval, aby v něm chodila mládež k bohoslužbám.

Dětské krojové oblečení bylo zcela nahrazeno konfekcí, jen při křtu se objevují křestní čepečky a vyšívané křestní pokrývky. A při slavnostních příležitostech děti nosí jak kroj přiměřený jejich věku, tak zmenšeniny slavnostního kroje dospělých.

---

1 Farní kronika, s. 112.

Zdejší kroj do sebe vstřebal prvky kroje jihokypovského a strážnického a přeměnil je ve svěbytný lidový oděv, který se nosí právě jen v Rohatci. Do současnosti se tu udrželo několik typů krojů svátečních a obřadních.

Letní sváteční mužský a chlapecký kroj tvoří *třaslavice*, zastrčené do vysokých kožených bot s tvrdou holení. K nim se nosí plátěná košile s širokými rukávy, které většinou sahají jen pod loket. Na košili se obléká vesta – *kordula* z černého sametu nebo klotu s pestrá naturalistickou výšivkou. Kordula je stejného střihu jako ve Strážnici, zapíná se jen na horní a spodní knoflík, takže na hrudi se otvírá do tvaru O. V pase se uzavazuje pomocí květované tkané stuhy dlouhá modrá plátěná zástěra s pruhem barevné naturalistické výšivky u dolního okraje. Řasení zástěry v pase je zpevněno svislými barevnými vyšívanými proužky. Svobodní mají na hlavě malý *širáček* se stříškou omotaný spodní červenou a svrchní květovanou stuhou, žinylkami v barvě bílé, žluté, zelené a červené, zdobený stříbrnými štrapečky a *kosárkem* – ocasním pérem kohouta. Žinylky nad čelem vytvářejí trs třící vzhůru. V Rohatci kromě *kosárku* rozeznávají *řezál* – péro volavčí nebo z jeřába a *štrosák* – pštrosí péro (ten nosili rekruti). Ženatí muži *kosárek* nemají.

Slavnostní chlapecký kroj, oblékaný např. na hody, se vyznačuje nohavicemi z tmavomodrého sukna, bohatě vyzdobenými černými nebo o něco světlejšími šňůrkami, než jsou nohavice samotné, a doplněnými výšivkou. Je na ně jeden metr ve Strážnici vyráběného sukna. Nohavice přidržuje dlouhý vybižený řemen omotaný třikrát kolem boků. Do punktu si chlapci zastrkují bílé vyšívané obdélníkový šátek. *Košela* z tenkého plátna má velmi dlouhé široké rukávy, na ni se obléká tenká molová nebo vapérová košile, jejíž dlouhé široké rukávy jsou ukončeny krajkami. Zapíná se u krku na špendlík. Náprsenka je vyšita bíle a stojáček černým křížkovým stehem, dříve i červeně nebo bleděmodře. Od konce 19. století vešlo v oblibu bílé prolamované vyšívaní na náprsence i na rukávech. *Korduly* jsou zelené nebo bílé hedvábné, opět stejného střihu a zapínání jako ve Strážnici, takže na hrudi vytvářejí ono výše zmíněné O. Po vzoru Podlužáků si chlapci připínají na levou stranu korduly dlouhé strojově vyšívané nebo ručně malované mašle, nahoře vějířovitě naskládané a ozdobené růžičkou. Na hlavě mají širůch s voničkou z umělých květů, sklíček a zrcátek, doplněných užšími stužkami visícími do půli zad, a k tomu *řezál*, dnes častěji *kosárek*.

Muži oblékají plátěnou košili s dlouhými širokými rukávy, které jsou u dolního okraje a na náprsence vyšívané černě, červeně nebo bleděmodře, případně prolamovány a ukončeny strojovou krajkou. Kordule mívají černé nebo tmavomodré sametové, stejného střihu jako chlapci, ale bez mašlí na hrudi. Mužáci nosí přes kordule ještě modré soukenné *lajble* s nízkým stojáčkem a s červenými reverami a mnoha kulatými gombíky či plochými ocelovými knoflíky na přednicích, rukávech a u šůsků. Ženatí mají širší stříšky klobouků a střídmejší výzdobu, samozřejmě bez *kosárků*.

Podle Josefa Klvani muži do roku 1870 nosili čizmy s dlouhými modrými štrápci a sekavicemi jako ve Strážnici, pak boty s tvrdou holínkou, kolem horního okraje olemované červenou kůžičkou. Dnes obouvají nezdobené vysoké boty s tvrdou holínkou.

Dříve muži mívali *kožuch* bílý, zdobený buchtickami, kolem krku a rukávů s černou kožešinou. V bocích je na něm výzdoba z černých kůžiček, tzv. *laštůvky* – podobají se srpku měsíce – a od

nich visí štrápec z bílé kůže. Počátkem 20. století se začaly nosit červené (hnědé) strážnické *kožuchy*.

Dívky oblékají na sváteční příležitosti tři plátěné spodničky – *trčence*, *škrobenice*, nažehlené a naškrobené do varhánků, aby hodně trčely – odtud i jejich název. A na ně barevné sukně kanafasové, vlněné, hedvábné, brokátové. Aby svrchní sukně přilnula k záhybům spodničky a tento tvar držela, bývají varhánky přichyceny nití. Úplně nahoru pak přijde světlá zástěra s barevnou naturalistickou výšivkou, uvázanou v pase strojově vyšívanými stuhami. K tomu *rukávečky* z molu, nad loktem stažené do baní a s krajovým kanýrem – *kadrlemi*. Kolem krku se přivazuje zřasený ležatý krajkový krejzlík. K rukávečkům si děvčata oblékají vestu z bílého brokátu, zdobenou korálkovou výšivkou, této vestě se říká *prucek*. K popisované úpravě svátečního kroje náleží tibetový šátek, dnes jsou ale děvčata většinou prostovlasá. Obléknu-li si rukávce, kterým se říká *natabačky* (jsou delší, užší než baňaté rukávce a rukávečky), připínají si k nim kolem krku obojek bíle vyšívaný a lemovaný bílou strojovou krajkou a na tělo oblékají kordulu ze zeleného brokátu nebo z bílého či zeleného tibetu, případně z vyšívaného černého sametu. Šněrování je vždy v barvě korduly. K tomu náleží uvázaný turecký šátek *na srdečko* – cípy šátku se sváží v týle, nad čelem je šátek prolomen rýhou dolů, říká se tomu *cicúrek*.

Starší ženy si pro sváteční příležitosti, např. do kostela, oblékají k sukni stejnou jupku, krátkou do pasu a zdobenou strojovými portami, na hlavu světlý šátek. V zimě se halí do vlnáků.

Slavnostní kroj děvčat představuje kromě pěti spodniček široká květovaná sukně z vlněného harasu – podle vyšívaného vzoru se jí říká pávica, řetazovica, slámečková apod. Vdané ženy pak oblékají černou soukennou *suknu*, s červeným soukenným podlemem a nad okrajem zpravidla se dvěma pásy modré stuhy. Pouze k těmto modrým sukním nosí ženy batistové nebo tylové bíle vyšívané *fěrtušky*. Uvazují se hedvábnými pentlemi s barevnou květinovou strojovou výšivkou, konce visí vzadu až po okraj sukně. *Rukávce* jsou spodní menší a přes ně musí být větší rukávce zvané *přes ramena*, mající baňaté rukávy – *dudy* – černě, dříve i modře nebo červeně, vyšívané, ukončené širokými krajkovými volány – *kadrlemi*. Nevěsty a družičky mají rukávce vyšívané bíle. Obojek se podobá strážnickému, je malý, čtverhranný, zdobený vyšívaním a lemovaný širokou černou či bílou krajkou, k černě vyšívaným rukávcům ovšem vždy černou. Krátká *kordulka* bývá z pestré hedvábné látky, zapíná se na pět nebo šest knoflíků, příp. je šněrovací, přičemž barva šněrování odpovídá barvě kordulky. Výstřih má čtverhranně zakulacený a lemovaný širokou jednobarevnou stuhou. Kordulka dosahuje sotva nad pas, aby byla vidět květovaná *pantla*, uvázaná v pase na silně naškrobený plátěný opasek. Dívčí úbor doplňují vrapené čizmy a na hlavě *pantlík*, tvořený vínkem, tj. stuhou vedoucí přes temeno, posíť korálky, a na vrcholu ozdobený korunkou z umělého kvítí v barvě bílé a zelené. V týle *pantlíku* je kulaté *dénko*, bohatě posíť skleněnými zrníčky, překrytými červenou stuhou naskládanou do růžice, zpod ní visí tzv. *ocas* z různobarevných pentlí a po stranách jsou *ušy* – na smyčku uvázaná strojově vyšívaná stuhá.

Ženy mají na hlavě turecký šátek červený nebo černý, uvázaný hodně do čela, pod ním čepec. Mladší ženy mají čepec pěkně vyšívaný, kolem obličeje lemovaný paličkovanou krajkou naskládanou až ze čtyř metrů a s dlouhou květovanou stuhou vzadu.

V zimě si oblékají svrchní kabátek do pasu – *kabaňu* – se dvěma šůsky kryjícími boky.

Dochoval se zde také krátký ženský bílý kožíšek, kolem krku, rukávů a šůsků lemovaný černou kožešinou, opět zdobený *laštůvkami* a bílými koženými střapci. Mladší ženy si k němu na turecký šátek uvazují kašmírový šátek, pod krkem překřížený a v týle svázaný – pojmenovaný tady *kolem huby*.

K slavnostnímu a obřadnímu kroji vždy nosí vrapené čizmy. Zvláštní kroj se obléká na dožínky. Sukně je červená, tzv. *rozho-děná*, což znamená, že není naskládána do řádků, k tomu modrá

plátěná zástěra, může být i nevyšívaná, rukávce *natahačky* z bílého nevyšívaného plátna, na konci s bavlněnou strojovou krajkou, přes ně obvykle vyšívaná černá sametová *kordula* se šněrovačkou, k tomu na hlavě bílý turecký šátek uvázaný *konce bore*. Na nohou bývají pantofle nebo střevíce.

Dětskému čepěčku lemovanému naskládanou krajkou tu říkají *čépka s angaláškem*. Jednotný oděv pro předškolní děti nazývají v Rohatci tunika nebo komže, starší děti již oblékaly oděv *dvojná-ký* – sukni a kalhoty, rukávce a košile.

Sváteční kroj z Rohatce. Foto: Vladimír Židlický

Starý Poddvorov

Starý Poddvorov patří způsobem odívání k národopisné oblasti Podluží, k jeho severní části. Nebylo tomu tak vždy, ještě v roce 1885 pokládá František Bartoš za nejkrainější podlužáckou osadu Lužice.¹ Obce dnešního severního Podluží se krojově k tomuto regionu postupně přiklonily až po roce 1870, do té doby se v nich nosil oděv mutěnicko-hovoranského typu.² Víme-li na základě srovnávacího studia ikonografických dokladů, že tomu tak v ostatních severopodlužáckých obcích skutečně bylo, nelze to v případě Starého Poddvorova potvrdit pro naprostou absenci důkazního materiálu. Vzhledem ke vzniku obce, původu osídlenců i přiřazení do Čejkovic se dá spíše předpokládat, že líbivý podlužácký kroj tady vytlačil původnější kroj hanácko-slovácký. Zdejší lidový oděv však nepřebíral ihned všechny prvky podlužáckého kroje, nýbrž jen ty odpovídající možnostem a potřebám místních obyvatel. Nejvýraznější znak podlužáckého kroje – červené nohavice zvané červenice – pronikal do severních obcí až koncem 19. století, spíše však až počátkem 20. století a do Starého Poddvorova teprve před druhou světovou válkou, jak uvádějí pamětníci a dokládají dobové fotografie.

Nejstarší oděvní součástky byly šity z doma vypěstovaného konopí, které se vozilo močit do Lužic. Měly jednoduchý pravoúhlý střih. Pruh plátna se trhal po niti a množství látky se počítalo na půlky, kde půlka znamená jeden útržek plátna potřebné délky. Švy se sešívaly stinkem a okraje obšívaly mešterkou, aby se netřepily.³ Všední oblečení mužů tvořily široké plátěné kalhoty – *gatě*, zvané též třaslavice, a konopná košile. V zimě si na třaslavice natáhli černé soukenné nohavice.

Všední oděv žen a děvčat představovala plátěná košílka s krátkými rukávy, na ní plátěná vestička – *kordulka* – a svrchní *jupka*, podle ročního období s krátkým či dlouhým rukávem, několik spodničků a široká sukně nejméně do půli lýtek s několika sámkami u spodního okraje, nabraná do pevného širšího pasu, přes ni modrá plátěná zástěra a na hlavě šátek. Tomuto oblečení se všude na Podluží říká šaty. Sukně i jupka může být z jednoho nebo z rozdílného materiálu, platilo však pravidlo, že ke květované jupce musí být jednobarevná sukně. Počátkem 20. století byla jupka rovnější než dnes a zdobena krajkovým olemováním – *správou* – pouze na spodním okraji a na rukávech; šátky se vážaly hluboko do čela, aby nevylézaly vlasy ulízané na pěšinku – *pútec*. Vedle těchto volnějších jupek se nosil i starší typ *kacabají*, upnutých na tělo a s šůskem v pase, na jehož okrajích byla našita široká černá porta. Podle pamětnic byly na všední den oblíbené modrotiskové – *modřulové* šaty. V chladnějším počasí se ženy zahalovaly do vlňáků, ty nejžádanější vlněné vyráběla Liebigova liberecká textilní továrna.

Pro sváteční příležitosti ženy nosily černé nebo bílé tibetové šátky s vyšíváním nebo malovanou bordurou, obojek, vyšívané šňůrky a zástěru zvanou podle zoubků – *canglí* po jejím obvodu – *canglák*, zdobenou jednou formou prolamované vyšívky podél spodního okraje, či světlou zástěru s vyšíváním bordurou. Děvčata v létě oblékala rukávce a na ně *kordulku*, jak se v Poddvorově říká vestě jinde na Podluží nazývané *lajbl*, k tomu sukni, vyšívané šňůrky, obojek, fěrtoch s prolamovanou vyšívkou podkládanou

trulem a na hlavu střapcové hedvábné šátky *šongoláče*, později bílé hedvábné šátky bez střapců, řečené *hedvábnáky*. Rozšířeny byly sukně popelínky, náročné ovšem na žehlení, nosily se také zefírové sukně – modré s bílou mřížkou. Řada pamětnic uvádí jako sváteční mongolovou jupku z tenkého hedvábného materiálu s drobnými či většími květy tón v tónu. Nelze nezmínit, že místní vyšívачky si donedávna samy pro sebe vyšívaly také krajkovou portu, již je lemovaná jupka. Na nohy obouvaly děvčata a ženy šněrovací střevíce nebo boty se shrnutou holínkou, teprve později *čizmy* s navrpenou holínkou.

Ženy dříve přenášely věci v *pletenci* na zádech. Byla to prouťená kabelka obdélného tvaru uvázaná v *bilunké* plachetce z jemného plátna. Poddvorovanky se prý podle ní poznaly v širokém okolí, chodily s ní na tovarych, nakupovat do obchodu, na poutě a nosilo se v ní do kúta.

Dříve ženy a děvčata nechodily tak nastrojeny jako dnes, sukně byly delší a užší, oblečení ušité z kvalitního trvanlivého materiálu muselo vydržet celý život. Ženy měly na svátek troje soukenné šaty v barvách červené, zelené a modré, přičemž červené oblékaly na hody, svatby a křtiny. Šatník dnešní ženy, která dosud obléká kroj do kostela, na hody a jiné svátky, obsahuje na dvacet šátků a zástěr, patnáct svátečních šatů a asi dvanáct vlňáků. Obojky ani šňůrky už dnes ženy nenosí a látky, z nichž si šaty šijí, jsou ze současných materiálů, podmínkou je, aby sukně držely tvar a sámkami na nich pěkně trčely.

Mužský oděv sestával ze zmíněných třaslavic, šňůrkové košile, modré zástěry, klobouku a *kopny* – botů s tvrdou holínkou. V chladném počasí přišly na řadu rajtky nebo látkové nohavice a ze stejného materiálu k nim i *kabaňa* – obdoba krátkého saka do pasu se stojatým límečkem a dvouřadým zapínáním. Šňůrkové košile muži záhy vyměnili za propínací košile s přeloženým límečkem, které byly pro práci se zemědělskými stroji bezpečnější, neboť nehrozilo, že se šňůrka připlete do soukolí stroje. Postupně muži nahradili všechny oděvní součástky běžně dostupnou konfekcí.

Proměny lidového oděvu lze sledovat na slavnostním a obřadním kroji, který dodnes obléká svobodná mládež na hody a církevní slavnosti. V průběhu století zdejší kroj přibírá stále více charakteristických znaků podlužáckého slavnostního oděvu. Mění se však použité materiály, množství a vzhled zdobných detailů, zkracuje se délka sukní a rozšiřuje se jejich tvar, přibývá počet sámků, jichž je dnes až jedenáct, naopak se prodlužuje délka mašlí, které si děvčata uvazují pod krkem, rukávce jsou baňatější. Ruční vyšívání nahradilo strojové šití, které neumožňuje podkládání tylem a trulem. Strojové šití tedy ovládla bílá vyšívka *riche-lieu*, jejíž jednotlivé motivy jsou na větší ploše, než tomu bylo při ručním šití. Postupně také převládá oddělování jednotlivých forem na fěrtoších i rukávech chlapeckých košil ažurami *šláp-kami* na úkor starších sámků. Bohatě pošíť některých oděvních součástí zlatými a stříbrnými šňůrkami, krepinkami, housenkami a šňůrkami korálků na celém Podluží i v jeho sousedství jistě ovlivnilo založení továrny na pozamenterie (délkové textilie pásového nebo kulatého tvaru, které slouží ke zdobení oděvů, čalouněného nábytku a textilních nástěnných i okenních dekorací) v polovině 19. století v Bratislavě.⁴ Snadná dostupnost

1 BARTOŠ, F.: *Podluží a Podlužáci*. Národopisný obrázek z jižní Moravy. In: Lid a národ II. Velké Meziříčí 1885, s. 8.

2 JERÁBEK, R. – FROLEC, V. – HOLÝ, D.: *Podluží*. Kniha o lidovém umění. Brno 1962, s. 7 a 61.

3 O vyšívkách srov. více LUDVÍKOVÁ, M.: *Lidová vyšívka na Podluží*. Uherské Hradiště 1982.

4 VÁCLAVÍK, A.: *Podunajská dedina v Československu*. Bratislava 1925, s. 90.

zmíněného města po železnici umožnila rozšíření a využívání tohoto továrního zboží.

Dříve si i v létě oblékaly nevěsty na svatbu jupku a sukni v tmavých barvách, byť družičky byly v rukávcích. K tomu obojek, fěrtoch, vyšíváné šňůrky, jež koncem první třetiny 20. století nahradily malované mašle. Děvčata k obřadním příležitostem, jako je svatba, biřmování, poutě a procesí, mívala na hlavě věnec z drobných umělých bílých kvítků konvalinek a růžových poupat a k němu vlasy zapletené v týle na koš jako v Dolních Bojanovicích. První rožky se do Starého Poddvorova dostaly teprve před druhou světovou válkou, kdy je patnáctiletá Hedvice Pospíšilové přivezla v roce 1936 její sestra z Moravské Nové Vsi, kde sloužila u sedláka. Již v roce 1940, při vystoupení na orelském cvičení v Mutěnicích, byla všechna děvčata v rožkách. Obdobně tomu bylo s vysokými botami s vrapenou holínkou – *čizmami*, jimž předcházely šněrovací střevíce. Děvčata dlouho nemívala k rožkům vlasy zapletené na zahrádku, jak je to dnes běžné. Tato úprava se v obci rozšířila až v polovině sedmdesátých let 20. století a dívky se nechávaly

zapléstat v Dolních Bojanovicích. V současnosti časově náročné zaplétání nahradil trvale zapletený příčesek ve tvaru zahrádky, který se na hlavu přivazuje. Dnes módu svým způsobem ovlivňují místní vyšivačky a malářka Kamila Minaschková, která usiluje, aby malba na mašlích barevně ladila se sukni.

Chlapecký slavnostní oděv se příliš nelišil od všedního, sestával z nohavic nebo rajtek zasunutých do vysokých holínek, z kabaně a barevně vyšíváné šňůrkové košile a z klobouku se širokou střechou. V létě též nosili třaslavice přepásané světlemodrou plátěnou zástěrou s pásem barevné výšivky u spodního okraje. V roce 1940 již chlapci oblékali podlužácký кроj s červenicemi, šňůrkovou košilí se širokými vyšívánými rukávy, kordulkou s dlouhými mašlemi a vyšíváním kapesníkem složeným podélně v puntu nohavic. Zřejmě v tuto dobu se do Starého Poddvorova dostaly také podlužácké chlapecké čizmy se sekavicemi, čímž je myšlen okovaný podpatek. Scházejí jen fialové střapce – žongoly, ty se objevují mnohem později, mezi prvními, kdo nosil žongolové čizmy, byl podle pamětníků Josef Prygl v roce 1975.

Současná forma svátečnějšího pracovního oděvu ze Starého Poddvorova. Foto: Vladimír Židlický

Pokud jde o děti, tak jen co se naučily chodit, dostaly kabošek neboli pasenu. Byly to šaty se širokou sukni se sámkou, zapínané na zádech. Střih byl stejný pro děvčata i pro chlapce, ty šlo rozpoznat jen podle kloboučku. Školáci pak mívali oblečení, které bylo zmenšenou kopií oděvů dospělých. Zhruba v sedmdesátých letech 20. století oblékali malým děvčátkům tzv. český кроj, což je červená sukýnka, černá sametová kordulka uvázaná na ramenou mašlemi, rukávečky a kulatá bílá zástěrka. Tento typ oblečení, který je patrně ohlasem svérázu, byl rozšířen nejen na Podluží, ale také v regionech, kde již lidový oděv zanikl jako slavnostní ženský кроj. V poslední třetině 20. století se pro děvčátka ujala barevná sukýnka se sámkou a na ramenou držená širokými ramínky *šnáčky*, k tomu plátěné nebo molové rukávečky. A k červené sukni se uvažuje modrá zástěra zdobená krajkou a přes molové nebo plátěné rukávce obvykle černá sametová *kordulka* buď se širokými ramín-

ky, nebo uvázaná na ramenou barevnými mašlemi. Patrně vlivem souboru Podlužánek z Prušánek, v němž jeho vedoucí manželé Julie a Pavel Čechovi zavedli k červené sukni *kordulku* od slavnostního kroje, přišla tato móda do obliby také ve Starém Poddvorově. Chlapčci chodí ve šňůrkové košili a v třaslavicích přepásaných světlemodrou zástěrou s pruhem barevné výšivky a hlavu si chrání slamáčkem.

Vyšívání součástky slavnostních кроjů pocházejí z rukou místních vyšivaček. Ve Starém Poddvorově jich ve 20. století, poté co se zde rychle ujalo strojové vyšívání, byl obdivuhodný počet. Jejich práce se vyznačuje čistotou, dokonalostí a pečlivostí, takže vyšívaly i pro vyhlášené podlužácké obce, ovšem na zapřenou, protože Starý Poddvorov je ostatním Podlužím vnímán jako okrajová obec.

Všední mužský kroj tvořila konopná košile s malým límečkem, s rukávy, které sahaly kousek pod lokty a jejichž konce byly otřepeny. Kalhotami byly konopné třaslavice, opásané modrou plátěnou zástěrou. Na hlavě muži nosili malý černý klobouk a na nohách pantofle.

Sváteční košile je ušita z tenkého plátna, široké rukávy zdobeny dírkovaným vyšíváním nebo krajkovými vložkami. Na košili se nosila červená kordula, po okrajích vyšívána žlutým hedvábím. Dnes se používá podlužácký lajbl, na hrudi sepnutý širokou malovanou stuhou, jejíž konce visí na levé straně až pod kolena. Na krk se vázal červený šátek s třásněmi, dnes růžová stužka uvázaná na dvě smyčky. Kalhoty byly úzké modré, vpředu s trojúhelníkovým vyšíváním. K opásání byl používán dlouhý řemen vykládaný žlutými cvoky. V puntu byl zastrčen bílý vyšívání šátek. Dnes se nosí červenice jako na Podluží, zůstal jen dlouhý ocvočkovaný řemen. Hlavu muže zdobí malý černý klobouček s úzkou stříškou, zdobený žinylkami a nad čelem voničkou z umělých květů, rozmarýnu a kosárku z kohoutího ocasního pera. Ženatí muži mají klobouk bez kosárku. Boty vysoké s tvrdou holínkou.

Dříve nosily ženy rubáč, což byla úzká ke kolenům sahající košile. Na něj se oblékaly konopné rukávce s přišitým obojkem. Obojek i rukávce, zdobené výšivkou pod krkem, se zavazovaly bílou šňůrkou. Sukně se nosily barchetové nebo tištěné, obvykle

dvě až tři. Na sukních byla zástěra z bílého plátna, široká, nahoře navrpená. Na hlavě mívaly ženy šátek.

Oblečení vdáných žen je podobné jako v Dubňanech.

Sváteční rukávce dívčího kroje byly z jemného plátna, později z molu. Rukávy se zavazovaly nad lokty a byly vyšívány bíle. Uvazují se na ně stojaté kadrle. Kolem krku se nosí široké bílé vyšívání šňůrky uvázané na dvě smyčky. Na rukávce se obléká kordulka zdobená obdobně jako na Podluží. Sukně bývají pastelové modré, růžové, červené a pod nimi až šest bílých naškrobených spodničků. Fěrtoch je široký, bíle vyšívání. Na hlavě mají dívky věneček. A také červený turecký šátek, stárky černý, a pod ním drndulu jako v Dubňanech. K červené sukni pávce (vlněná sukne s vyšíváními květy, připomínajícími paví oko) se nosí černý fěrtoch s pestrébarevnou naturalistickou výšivkou, lemovaný vláčkovou krajkou.

K pastelovým sukním s bílým fěrtochem oblékají děvčata bílou jupku s krátkým rukávem, zdobenou stejně jako jupky vdáných žen na rukávech, přednici a pod prsy krajkovou nášivkou, obvykle světlemodrou a na hrudi s připevněnou modrou mašličkou s konci visícími až pod pás. Na hlavě pak mají uvázaný bílý etamínový šátek a pod ním drndulu.

Na nohy obouvají vysoké vrpené boty s červenou a žlutou výšivkou. Děti oblékají různé varianty kroje dospělých.

Slavnostní kroj z Terežína. Foto: Vladimír Zidlický

Tvrdonice

Děvčata nosí k fašankové muzice šátek světlečokoládové barvy s bílou malovanou bordurou.

Lajbl dívčí má základ z bílého paterového hedvábí s červenými květy a je světlemodře lemován. Svatební šatka byla malovaná. Chlapecký lajbl je rovněž lemovaný světlemodře.

Vdané ženy mají v oblibě zajícovou sukni – vlněnou žlutohnědou se vzorem černé mřížky – patřila k nejvzácnějším kusům kroje.

První vyšívány fěrtoch ve Tvrdonicích měla údajně místní zapletačka Františka Poláčková, zvaná Veteránka (1900–1990) a vyšila jej její maminka.

První červenice nosil dle F. Bartoše ve Tvrdonicích jistý Ctibůrek (1885).

S nošením kroje úzce souvisí úprava hlavy. Na Podluží je natolik charakteristická, že ji můžeme pokládat za regionální znak.

Zvláště slavnostní účes a pokrývka hlavy svobodných dívek vyniká smyslem pro krásu a úpravnost. Postup při zaplétání byl vždy stejný. Vlasy se nejprve hladce zčesaly a nad čelem rozdělily na pěšinku – pútec. Od tohoto středu se na každou stranu zvlášť začala plést zahrádka. K tenkému třípramennému copánku se postupně přibíraly pramínky vlasů a nad čelem se jehlou vytahovaly drobné obloučky – canglíčky. Obratné ruce zapletačky tak vytvořily vlasovou krajkou kryjící spánky. Po obou stranách uší se pak upletlo po dvou háďáčcích, třípramenných cůpcích, z nichž každý je zdrhnut kolem prostředního pramene, čímž vznikne obloučkový copánek, kterému se říká háďátko. Tyto copánky se vedou nad čelem z jedné strany na druhou, a vznikne tak vlasový věneček nad zahrádkou. Ze zbylých vlasů se v týle splete uzel. Přitom ale platí, že v každé vesnici, ba skoro u každé zapletačky, je způsob zaplétání poněkud odlišný.

Svatební kroj z Tvrdonic. Foto: Vladimír Židlický

Týnec

Nosil se zde zelený štrápčák.

Základem chlapeckého lajblu jsou červené květy.

Dívčí vrapené čizmy jsou zeleně vyšité a mají zlaté podkůvky. Malíř Alois Kalvoda (1875–1934), pracující v roce 1910 v Týnci, ač krajinář zachytil na jednom svém figurálním obraze nevěstu z Týnce v tmavě modré soukenné sukni se světlejšími modrými stuhami

u dolního okraje, v bílém kožíšku a na hlavě s růží a věnečkem. Však je v Týnci doložena hádanka: Pletený, svázaný, přec o svatbě skáče. Rozluštění: věnec.

Kdysi byly i v Týnci oblíbeny bílé buchtičkové kožichy a buchtičkám se zde říkalo kočičky.

Obrádní kroj z Týnce. Foto: Vladimír Židlický

ROZDÍLY U KROJŮ

MUTĚNICKO-HOVORANSKO

Velký obojek s bílým dírkovým vyšíváním a kroužkováním po obvodu, jaké se na podlužáckých obojcích neuplatnilo. Obojek původního mutěnického kroje byl větší než podlužácký a stejně tak i bílé vyšívání „fěrtoch“ byl širší než na Podluží a odlišoval se také stylem vyšívání.

Jupka – nad pasem se vsazeným pruhem stejné látky, který se kulmoval.

Mužská košile bývala vyšívána v barvě žluté a fialkové.

Svobodní mají kosířek z kohoutího ocasu.

Červenice – v pase viditelně omotané řemenem.

Jiný typ šátku do nohavic.

Vestě říkají kordula.

Bílý kožíšek s šůsky přeloženými dozadu nosily ženy i děvčata nejen na Hovoransku, ale také na Podluží.

Turecký šátek uvázaný „na rožky“ a „na zaušnice“.

Dívčí čizmy vyšívány žlutě, červeně, zeleně a bíle.

Obřadní úprava hlavy – pentlení.

PODLUŽÍ

Turecké šátky se nikdy na Podluží nenosily, protože hluboko do 19. století přetrvávaly šátky a čepce s jemně vyšíváním dýnky a po nich různé šátky.

Kostičanky si dávají vyšívat drobné dírky i na kasanice (4,5 m na jednu spodničku).

Preparovaný kosířek z péra jeřába popelavého.

Vestě říkají lajbl.

Obřadní úprava hlavy – rožky a šatka, růže, bílý věneček.

Vlasy zapletené na zahrádku.

Obojky a fěrtochy lemované vláčkovou krajkou.

HANÁCKÉ SLOVÁCKO

Žluté a černé soukenné nohavice.

Obřadní úprava hlavy – věnec s kotůčem.

Kulatý ležatý límec obršlák.

Chlapecké čizmy vyšívány zeleně a zdobené zeleným strápcem.

Dívčí boty jsou vysoké šněrovací.

KYJOVSKO

Obřadní úprava hlavy – drúžení.

Ležatý límec obojek s černou výšivkou.

Červená vlněná sukně s barevnými vytkávanými vzory.

Černý vyvazovaný fěrtoch.

Jinak vrápené čizmy.

KROJOVÉ SOUČÁSTKY (VÝBĚR)

ŽENSKÝ KROJ:

Čižmy – dívčí boty s měkkou holení varhánkovitě navrpenou.

Fěrtoch – bohatě vyšíváná sváteční zástěra lemovaná krajkou.

Ficle – líčková krajka z kopřivových nebo hedvábných nití smetanové barvy, vložka na lanžhotské šatce, koncem 19. století je vyráběla místní krajkářka.

Jupka – ženský látkový kabátek nahrazující halenku, zdobený našitou krajkou.

Kapesníček – menší šáteček ozdobený krajkou, dívka jej před tancem podává chlapci, aby si jím podložil ruku kvůli ochraně jejich krojových součástek.

Kasanec – kratičká stojatá, hodně naškrobená plátěná spodnička.

Kasanice – spodní sukně, plátěná spodnička.

Kokeš – válcovitě tvarované rožky, které jsou v týle tvarované do pětiúhelníku, nosí se v obcích zasažených dřívější charvátskou kolonizací, na temeni je ze dvou mašlí naskládán tzv. netopýr – stuha vytvarovaná do ležatých smyček navrstvených na sebe do výšky tak, aby vzadu spadaly čtyři konce až do pasu. V Ladné a ve Staré Břeclavi se nosí jiná úprava mašlí, ve Staré Břeclavi se kokeši říká rožky.

Kožíšek – bílý krátký kožich podšitý černou kožešinou.

Krézlíček – malý úzký límeček z tylu a naskládaných mašliček.

Lajbl k svátečnímu kroji – vesta.

Mašle – souprava stejně malovaných mašlí, které se uzavírají na rožky, na opasek a na dvě smyčky pod krkem.

Obojek – obdélníkový límec, vyšíváný a lemovaný krajkou.

Opasek = pinta, tuhý dívčí pás zdobený malovanou mašlí.

Pinta = opasek, tuhý dívčí pás zdobený malovanou mašlí.

Rožky – podlužácký tvrdý lepenkový čepec potažený červenou paterovou látkou s vytkávanými zelenými a stříbrnými květy, vzadu je čepec zploštělý a vytváří dva rožky, na temeni je ozdobený malovanou mašlí naskládanou do čtyř smyček (křepelica), jejichž dva konce vzadu splývají až do pasu, v týle je upevněna gučka – růžice z drobných stužek, rožky se připevňují k vlasovému uzlu dvěma ozdobnými jehlicemi.

Rukávce – ženská vrchní košilka (halenka).

Sukně červenice – červená sukně.

Šátek – čtvercový šátek (60 x 60 cm) na hlavu, materiál a výzdoba se řídí ročním obdobím a příležitostí.

Šatka – dlouhý obdélníkový pás z jemného plátna, který si ověje nevěsty a družičky kolem rožků, je zdoben výšivkou a krajkou; v Lanžhotě je výšivka i krajka černá a šatka je na dolním konci opatřena krémovými ficlemi. Na západním Podluží jsou šatky tylové, v ostatních obcích vyjma Lanžhota se ve 20. století nosily šatky malované.

Šňůrky – stuhy z jemného plátna (etamín, mol) bíle vyšíváné a s dírkovou výšivkou po obvodu.

Tacle – kanýr zdobený vláčkovou krajkou, přivazuje se na rukávce.

Trčnice – spodní sukně, plátěná spodnička.

Turecký šátek – červený nebo černý šátek se širokou květovanou bordurou (150 x 150 cm).

Vlíňák – vlněný přehoz čtvercového tvaru s třásněmi po obvodu, nahrazuje kabát.

Vrchní sukně – sukně se stojatými sámkami.

Zapletené vlasy do rožků – zahrádka s drobnými zoubky

původně splétaná z vlasů, nyní jako příčesek, který se přivazuje nad čelem.

Zástěra k sukni červenici – modrá zástěra s barevnou výšivkou na dolním okraji.

DĚTSKÝ KROJ

Boty – kožené boty s tvrdou holínkou.

Čepeček – pokrývka hlavy děvčete.

Fěrtúšek – dívčí sváteční zástěra.

Húseňák – pokrývka hlavy chlapce.

Kabošek = pasnica – šaty obvykle z červené látky pro děti do šesti let bez rozdílu pohlaví.

Kordulka – vesta chlapecká i dívčí.

Košilka – chlapecká plátěná košile se širokými rukávy a stojáčkem u krku.

Lajblík bez rukávů – vesta chlapecká i dívčí.

Pasnica = kabošek – šaty obvykle z červené látky pro děti do šesti let bez rozdílu pohlaví.

Pentle – stuhy.

Rukávečky – dívčí vrchní košilka.

Slamák – pokrývka hlavy chlapce.

Šátek – pokrývka hlavy děvčete.

Traslavičky – chlapecké plátěné široké kalhoty v pase stažené provázkem nebo gumou, na dolním okraji roztřepené.

Zástěra – chlapecká i dívčí modrá plátěná zástěra s výšivkou u dolního okraje, chlapci ji nosí jen k traslavicím.

MUŽSKÝ KROJ

Červenice – úzké nohavice z červeného sukna zdobené modrým šňůrováním a výšivkou.

Gatě = traslavičky – plátěné široké kalhoty v pase stažené provázkem nebo gumou, na dolním okraji roztřepené.

Guláč – vyšší plstěný černý klobouk bez střechy, mírně kónicky tvarovaný, až po horní okraj je omotán červenobílými žinylkami, ozdoben skleněnými střapečky, vpředu je tzv. péro z umělých květů, korálků, točených drátků, zrcátek a mašliček.

Húseňák – nízký plstěný klobouk s polokulovitým dýnkem a úzkou stříškou, u svobodných zdobený obdobně jako guláč, u ženatých jen žinylkami a červenou květinou.

Chlapecký šátek – červená hedvábná vázanka.

Kabaňa – krátký kabátek do pasu ušitý z tmavého sukna nebo látkový s červeně vykládanými reverami.

Kapesník – vyšíváný šátek do punktu nohavic.

Kosírek – na Podluží speciálně bělené a speciálně preparované péro z jeřába popelavého, v jiných obcích péro z kohoutího ocasu, je symbolem svobodného chlapce.

Košile s plátěnými rukávy – pro méně sváteční příležitosti nebo k přespolnímu muzice.

Kožuch – dlouhý hnědý kožich, lemovaný černou beráncinou a vyšíváný na zádech.

Lajbl – vesta.

Mašle – malované stuhy na lajbl.

Molová košile – slavnostní košile s bohatě vyšívánými molovými rukávy.

Mužácké nohavice – tmavě modré soukenné nohavice.

Předek – krátké dřívko s trsem pestrobarevných úzkých stužek, odznak stárka, který se nosí zasunutý vedle točka, v současnosti častěji zasunutý v holínce.

Ratyňák – bílý, namodralý nebo nazelenalý soukenný kabátek do pasu s červenými reverami a červeně podloženými rukávy, zdobený množstvím perleťových gombíků.

Štěpčáky – vysoké holínkové boty ozdobené dlouhým hedvábným štěpcem.

Točko – na guláči, jde o husí brk, do něhož se zasouvá kosířek.

Zástěra – modrá plátěná oděvní součástka pracovního oděvu, k svátečním třaslavicím bývá z bleděmodrého plátna s vyšívanou bordurou.

ZAJÍMAVOSTI

Údržba oděvů

Praní – Plátěné součástky se kdysi praly v pajchovni, což byl škopek o třech nohách, do kterého se vložilo namydlené prádlo, překrylo se plachtou posypanou popelem a asi dvacetkrát se pro-lilo vřelou vodou. Poté se prádlo vytáhlo a nad potokem se na zvláštních lavečkách vytloukalo dřevěným pístem. Později byly k tomuto účelu používány valchy a postupem doby, s pokročilej-šími technologiemi, i pračky.

Škrobení se dělo namáčením ve vývaru po moučných jídlech nebo uvařeným bramborovým škrobem, rýžovým škrobem s pří-davkem boraxu apod. Spodničky se škrobí a ještě vlhké se žehlí a skládají.

Žehlení – plátěné součástky se pomocí dřevěné destičky hla-dily navinuté na dlouhém dřevěném válci. Jemnější věci se hladily zvláštními skleněnými hladítky nebo i uchem od sklenice. Škrobení a žehlení kasanic se od 2. poloviny 20. století věnují že-ny-specialistky buď v místě bydliště, nebo za nimi zákaznice dojíž-dí do okolních vesnic.

Vlněné a flanelové součástky se nepraly, vykartáčovaly se, pře-vrátily naruby a ukládaly do truhly nebo skříně. Dnes jsou dávány do čistírny a sukně se věší na ramínka. Pamětnice prozradily trik, který v minulosti používaly, když si okraje sukní znečistily od pra-chu a kolomazi na vozových cestách – natřít máslem a pak namyd-lit.

Bílé kožichy se čistily bílou křídou nebo se posypaly moukou a promnuly.

Bíle vyšívané součástky se perou velmi opatrně ručně a s odpá-ranými krajkami a po vyžehlení se prokládají modrým krepovým nebo hedvábným papírem, aby nezežloutly. Klobouky, rožky a natrvalo uvázané turecké šátky se svazují do šátku nebo ukládají do krabice s volnými cípy a stuhami složenými dovnitř, do mašlí na rožcích jsou pro udržení tvaru vkládány ohnuté pohlednice. Spodničky – každá se převáže šňůrkou, aby na nich vytvořené sklady neztratily tvar, a naskládají se do kufru. Dříve je ženy za-stýlaly do postele v parádní jizbě. Vlnáky se skládají do čtverců, šátky rovněž. Zástěry pak do malého obdélníku a před oblékáním se nežehlí, protože přehyby představují správnou úpravu zástěry, jak se má nosit.

Zaplétání vlasů na Podluží

Podluží se od okolních oblastí liší zvláštním svátečním a obřadním dívčím účesem, nezbytným pod krojovou pokrývkou hlavy zvanou rožky a kokeš. Účesu se říká „na zahrádku“. Ve Staré Břevclavi byl až do poloviny 20. století znám typ zaplétání „na podkrúcky“ – vlasy jsou uprostřed rozděleny na pěšinku a z každé její strany jsou hladce sčesány a podtočeny směrem k čelu. Vlasy v týle jsou spleteny ve dva copy a ovinuty kolem hlavy.

V národopisně zaměřené literatuře o Podluží z 19. století i v novější odborné literatuře je účesům věnována jen okrajová pozornost. Ze strohých popisů se dá vyvodit, že vlasy upravovaly ženy-specialistky a že – jak už bylo řečeno výše – se uprostřed hladce rozčesávaly na cestičku a splétaly do dvou copů, které se ovíjely kolem hlavy. František Bartoš píše, že copu se v Břevclavi říká ocásek, v Lanžhotě mrdús a v Moravské Nové Vsi lelík. Výraz „na zahrádku“ a „lelík“ pro copy zaznamenává Josef Kopecký v popise podlužácké svatby.

POPIS ÚČESU

Postup zaplétání „zahrádky“, tj. dvou copánků se zoubky nad čelem, je ve všech obcích obdobný. Uvádím popis dokumentovaný u Anny Škápíkové (1925–2014) z Lanžhota:

1. Vlasy se nejprve rozčesou a nad čelem rozdělí na pěšinku – půtec. Zaplétá se nejprve jedna půlka hlavy a potom druhá.
2. Od kraje pěšinky se oddělí tenký pramínek vlasů a namastí se brilantinou, vazelínou nebo Indulonou, případně sádlem. Promašťování usnadňuje tvarování vlasů, protože jsou hladké, poddajné a nepoletují. Pramínek se natočí na nit a zaplétaná dívka si ji přidržuje před obličejem, dokud zapletačka nevytvaruje první oblouček – canglíček a nepřidá k němu další vlasy, z nichž splétá třípramenný cop, základ zahrádky.
3. Zahrádka se plete tak, že se vždy po dvou zaplétání třípramenného copánku přibírají další dva pramínky namaštěných vlasů a současně se z copánku nad čelem vytahují jehlou drobné obloučky. Když je copánek s canglíčky dopleten, protáhne se zoubky nit a copánek se zastrčí za ucho. Zapletačka stejným způsobem pokračuje na druhé půlce hlavy. Obratné ruce tak vytvoří vlasovou krajku kryjící spánky.
4. Ze spodních vlasů pod ušima se na obou stranách uplete pětípramenný „cúpek“. Oba copánky-lelíky se vedou nad čelem z jedné strany na druhou, a vytvoří tak vlasový věneček, lemuující zahrádku.
5. Zbylé vlasy se spletou ve dva copy, ty se v týle svinou do uzlu, který se po nasazení rožků propíchne dvěma dlouhými špendlíky, jež pomáhají přidržet tento tuhý čepec na hlavě. Nit fixující canglíčky se odstříhne, nebo se může ponechat.

LOKÁLNÍ ROZDÍLY

Tvrdonice. Zdejší zapletačkou byla od 20. let Františka Poláčková-Veteránka (1900–1990). Její způsob zaplétání byl obvyklý pro Tvrdonice a Kostice, vlasový věneček nad zahrádkou je tvořen čtyřmi „hádky“. Tak se říká zvláštnímu hadovitému copánku, upletenému ze tří pramenů a zdrhnutému kolem prostředního pramene tak, že připomíná hadí pohyb. V **Prušánkách** ponechávala zapletačka zoubky protažené nití, která se uvazovala v týle, aby zoubky pěkně přiléhaly k čelu. V **Lanžhotě** je sice zahrádka stejná, avšak věneček nad ní byl tvořen dvěma hladkými pětípramennými cůpky. **Starobřevclavská** zahrádka bývala odlišná, bývaly v ní „canglíč-

ky na veliké“, tedy ne tak drobné jako v Tvrdonicích, a navíc vytažené z „podkrúcek“. Zaplétání věnečku ze dvou osmipramenných cůpků existovalo podle archivních pramenů v **Poštorné** a **Charvátské Nové Vsi**. Ploché copy z osmi i více pramenů se dodnes splétají v **Dolních Bojanovicích** u účesu zvaného „koš“, jsou doloženy u moravských Charvátů, na Brněnsku u obřadního účesu „vrčky“, který svými „reličky“ připomíná podlužáckou zahrádku, dále na Boleslavsku, Jindřichohradecku, Tábořsku a jinde.

Dříve se vlasy splety ve dva copy, z nichž se ovinutím kolem hlavy vytvořil věneček nad čelem. Nověji se pro tento účel splétaly samostatné copánky a ze zbývajících vlasů se svinul v týle drdol. V **Mikulčicích** tomu říkali „na bělku“.

Vlasy „na zahrádku“ nebyly výsadou dospělých dívek, zaplétala se tak děvčátka k prvnímu svatému přijímání. V tomto případě vlasy v týle volně splývaly na záda a vlasový věneček „nad zahrádkou“ byl doplněn světlou stužkou a zelenou ratolestí. Rovněž vdané ženy si prý dávaly zaplétat vlasy, když oblékaly „zavijačku“.

VÝVOJOVÉ ROZDÍLY

Zhruba od poloviny 20. století přicházely do módy krátké vlasy s ofinou, pro zaplétání zcela nevhodnou, proto si děvčata vlasy do rožků kulmovala, což později zavrhl jako nestylové. S novým řešením přišla kostická zapletačka a malárečka Ludmila Ondryšková (†1976). Její nápad natrvalo zapleteného přičesku (na Podluží se mu říká paruka), který se jednoduše uvazuje na hlavu, se velmi rychle ujal. Rozdíl mezi zaplétáním na hlavě a parukou je především v pěšince – půtci, která u paruk schází stejně jako dva větší zoubky po stranách pěšinky. Další rozdíl, stejně evidentní, je v počtu cůpků a jejich vzájemné kombinaci.

Úprava vlasů v týle je při použití paruk individuální a závisí na délce vlasů. Móda paruk sebou nese i změny v úpravě rožků a kokešů. Podle Hornových i Mánesových vyobrazení byly tyto pokrývky hlavy vzadu otevřené, nyní se do otvoru vsazují kytice z umělých květín a korálků (zvané gučka), aby krátké vlasy v týle a úvazek paruky nebylo vidět.

OBŘADNÍ ZAPLÉTÁNÍ NA SEVERNÍM PODLUŽÍ

Obřadní úbor nevěsty z Lužic popsal v roce 1898 Josef Kopecký, který uvádí, že nevěsta měla vlasy zapleteny „na zahrádku“, k nim věnec a v týle „křepelici“, smyčku ze šesti různobarevných hedvábných pentlí na čtyři prsty širokých, z nichž deset konců splývá vzadu až pod pás a dva visí přes prsa. Kromě této svatební úpravy je známa tzv. růža – lepenkové rožky válcovitého tvaru s kulatým dýnkem zcela pokrytým naskládanými pentlemi a často se zrcátkem uprostřed, v týle splývají – až po kolena – četné stuhy a šatka s krémovými ficlemi, ovinutá kolem růže. Dýnko růže se poněkud podobá kotůči nevěstinského čepení z jižní části hanáckého Slovácka nebo úpravě vacenovických nevěst, liší se však onou šátkou s ficlemi. Tato svatební úprava se dnes sporadicky vyskytuje především v Dolních Bojanovicích, podle Josefa Klvani však byla koncem 19. století patrně rozšířena na celém severním Podluží, stejně jako obřadní zaplétání „na koš“. Název účesu je odvozen od tvaru, který opravdu připomíná koš obrácený dnem vzhůru.

Postup zaplétání: Vlasy se nejprve hladce sčesou do týla, kde se tkanici sváží do culíku. Ten se rozdělí na čtyři stejně silné části. Z každé z nich se plete zvláštní plochý cop z 12–14 pramenů tak,

že pravý krajní pramen se proplete zbývajícími prameny jako při látání nebo tkaní. Zajímavé je, že zapletačka předem nerozdělí zaplétaný cop na jednotlivé prameny, nýbrž je odděluje postupně až při proplétání. Nelze tedy předem říci, zda cop bude z dvanácti či čtrnácti pramenů. To závisí na hustotě a kvalitě vlasů a také na tom, „jak sa to utřeří“. Ke konci pletení, když už se vlasy ztenčují, spletou se do třípramenného cůpku, do něhož se vplete nit, kterou se konec copu zaváže, a zajistí tak proti rozpletení.

Postup zaplétání plochého copu poněkud připomíná tkaní, kde jednotlivé prameny vlasů tvoří osnovu. Rozdíl oproti tkaní je v tom, že pravý krajní pramen je vždy současně útkem pro jednu řadu zapletení, a také v tom, že zaplétání je jednosměrné zprava doleva. Útek se tedy neproplétá tam a zpět jako při tkaní. Stejným způsobem se upletou ještě tři copy. Při práci se musí vlasy vydatně vlhčit vodou a mastit vazelínou nebo pomádou na vlasy, aby byly tvárné a hotový cop úhledný.

Ze čtyř plochých vrkočů zapletačka aranžuje výsledný účes. Dva krajní copy, nejprve levý, pak pravý, se nastojato sponkami přichytí v týle tak, že vytvářejí stěny koše. Dva vnitřní copy se

svinou a přichytí se mezi stěny koše – představují jeho dno. Pro upevnění účesu je zapotřebí značné množství vlásenek.

Součástí tohoto náročného účesu je i zahrádka z vlasů nad čelem. V dobách, kdy si děvčata nechávala vlasy zaplétat, zhotovila zapletačka nejprve zahrádku a pak teprve „koš“. V současnosti je zahrádka z vlasů nahrazena parukou, která se snadno a rychle k hlavě přiváže. Ostatně i koš lze učesat z předem upletené paruky.

Hotový účes se ozdobí snítkou asparágu nebo myrty (nevěsta), která se ovine kolem „koše“. Nezbytným doplňkem popsaného účesu je věnec z umělých květín – konvalinek, pomněnek, růžových poupat a umělých stonků myrty nebo rozmarýnu. Prodloužené konce věnce spadají až pod pas a jsou ukončeny růžovými poupaty.

Vlasy upravené „na koš“ a věnec nosí v Dolních Bojanovicích nevěsty a družičky při pohřbu svobodných. Především je to však obřadní účes pro církevní slavnosti, patří mezi ně primice, svátek Božího Těla, Nejsvětějšího srdce Ježíšova a pouť k Panně Marii do Žarošic.

Kroj moravských Charvátů

Charvátí přechali ze své země před Turky a usazovali se v pustých osadách na území táhnoucím se od hranic Chorvatska přes Maďarsko, Rakousko, jižní Slovensko až na jižní Moravu, která představovala nejsevernější výběžek této kolonizace. Na Břeclavsku sídlili v obcích Poštorná, Charvátská Nová Ves a Hlohovec. První dvě jmenované osady, dnes součásti města Břeclav, byly kolonizovány kolem roku 1530, Hlohovec pak v roce 1570. Na Mikulovsku žili na drnholeckém panství v Jevišovce (Frélichov), ten byl Charváty kolonizován ve třicátých letech 16. století, dále v Dobrém Poli (Gutenfeld) a v Novém Přerově (Nova Prέρα) kolonizovaných na přelomu let 1570–1571. Zejména na drnholeckém panství žili jako osamocený slovanský ostrůvek obklopený německým etnikem. Charvátí v jihopodlužáckých obcích ležících západně od Břeclavi, tedy v Poštorné, Charvátské Nové Vsi a v Hlohovci, se přizpůsobili domácí kultuře patrně již v 18. století. Dodnes je připomíná poměrně hojný výskyt příjmení končících -ič a etnonym „Krobót“, kterým sami sebe dnes označují obyvatelé uvedených obcí. Pouze v Hlohovci se zbytky charvátského jazyka dochovaly až do 20. století, neboť Hlohovčané udržovali společenské i rodinné kontakty s Charváty na Mikulovsku až do jejich násilného vysídlení po 2. světové válce, kdy bylo z politických důvodů charvátské obyvatelstvo ze tří obcí na Mikulovsku vysídleno do 188 obcí ve 34 okresech, a tím vystaveno silnému asimilačnímu tlaku.

První zmínka o oděvu nepochybných Charvátů ze tří obcí drnholeckého panství pochází z roku 1811¹. Autor uvádí šněrovací opasek, který neodkládají ani při práci.

Ojedinelý ikonografický doklad se zachoval díky korunovační císaře Ferdinanda V. a jeho ženy Marie Anny v roce 1836. Korunovační průvod projížděl Brnem, kde se na jeho počest v Lužánkách uskutečnila lidová slavnost. Wilhelm Horn zachytil na třiceti litografických listech některé moravské kroje². Mezi nimi i svobodný pár z drnholeckého panství. Chlapec má červenofialové obepnuté nohavice, na přední straně až do půli stehů modře šňurované, přičemž šňůrování je podloženo červeně. Košile se širokými otevřenými rukávy není vyšívána, zapínání u krku není z vyobrazení jasné, navíc je překryto černým šátkem uvázaným kolem krku. Kuželovitý klobouk bez stříšky je hojně zdoben stužkami a dlouhým kosírkem. Vysoké holínkové boty jsou na přední straně vykrojené a opatřeny červenofialovým štrápcem. Dívka má širokou červenou zástěru sešitou ze dvou půlek, a tedy se švem uprostřed, a na spodním okraji zdobenou úzkou kraječkou. Těžko říci, jedná-li se o fěrtoch vyšívány, nebo sešité ze dvou tištěných šátků³. Rukávce jsou na okraji rukávů vyšity, ty jsou shrnuty do baňky a staženy podvazadly, u krku je uvázána barevná stužka a velký vyšíváný límec lemovaný krajkou. Na hlavě čepce, připomínající rožky, patrně je to ona v písemných pramenech zmiňovaná slovenka. Za pozornost stojí široce otevřený živůtek – lajbl se šněrováním.

Hornovy ilustrace doplňuje slovní popis z téhož období od Albina Heinricha uveřejněný v díle Gregora Wolneho⁴. Ten uvádí, že mužská košile je na okrajích rukávů lemována černým, červeným nebo modrým vroubením, oproti litografii však tvrdí, že nohavice jsou modré nebo bílé. Přes oděv se nosí dlouhý plášť modrý nebo bílý, podle autora střižený z plátna, lemovaný šňůrami, ovšem nezapnutý. Na všední den je vyhrazeno bílé koнопné oblečení a halena, na hlavě malý zašpičatělý klobouk se srolovanou krempou. Mládenci mají klobouk zdoben stuhami a peřím. O ženském kroji se rozepisuje více, dokládá splétání vlasů do onoho lepenkového čepce potaženého hedvábnou látkou. U vdáných žen je tento čepce vzadu zakryt obdélným vyšíváním dýnkem se zlatými nebo stříbrnými prýmkami. Na velké svátky se kolem čepce váže mušelinová šatka s krajkou a černou nebo bílou výšivkou. Sukně sahají až po lýtko. Zvláště vyzdvihuje umné vyšívání rukávů. V zimě nosí ženy plášť modře potažený, lemovaný šňůrami, stříbrnými sponami a knoflíky.

O zmíněném modrém plášti se o necelých deset let později vyjadřuje Šembera⁵, že jej nosí jen starší lidé. Předchozí popisy doplňuje informací, že lajbl je ze zeleného, modrého nebo červeného sukna. V chladném počasí se nosí bílý soukenný kabátek (rekl) s dlouhým rukávem a v létě i v zimě bílá halena. I on mluví o modrých soukenných nohavicích, na svátek však zmiňuje fialkové soukenné. Ba fialovou barvu zdůrazňuje jako hlavní znak oděvu. A jako první uvádí, že mužská sváteční košile je vyšívána na rukávech a u límce. V zimě nosí muži šubu pošítou sukнем a lemovanou kožešinou. Klobouk má odlišnou výzdobu pro ženaté (vysoký kuželovitý, stříbrná anebo zlatá porta) a svobodné (vlající pentle, krepinky a pštroší pero). Ženy mají na zimu šubu pošítou fialovým sukнем, tu už však v té době nahrazuje koží. Odlišuje Charváty z Moravského pole – ti prý si oblíbili modrou barvu. Dodává, že Charvátka se liší od žen ze Slováků úpravou čepce (škuofije) a lajbem z červené, zlatem a stříbrem pošíté látky. Poprvé zmiňuje zvláštní úpravu dívčího účesu, tzv. slovenku s pentlemi ve vlasech v týle Beda Dudík⁶.

V jeho popisu je poprvé zmínka o červených nohavicích pro svobodné a košili opatřené úzkými pentlíčkami. V zimě nosí muži i svobodní bílý krátký kabátek zapnutý množstvím lesklých knoflíků, opásaný prý červeným koženým červeným řemenem, a na něm dlouhý bílý koží, pro slavnostnější příležitosti však modrý německý zimník s límcem. V létě nosí muži i svobodní jako sváteční oděvní součástku modrý soukenný plášť s červenými výložkami (mentie), dlouhý asi ke kolenům. Klobouk bez stříšky je nahrazen kulatým kloboukem se širokou stříškou, u svobodných ozdobený blýskavými třetami a květinami.

Ženy si na oděv podle předchozích popisů oblékají v chladném počasí rovněž soukenný krátký kabátek, podobný mužskému, v zimě pak krátký hnědý koží. Čepce škuofija i dívčí slovenka jsou již v této době nahrazeny hedvábným šátkem. Sukně jsou pestré, zástěra často umně vyšívána, s hedvábnými

1 ZEMAN, I. A.: *Die Podlužaken. Ein kleiner Beytrag zur Ethnographie von Mähren.* In: *Mährischer Wanderer*, Brünn 2. 2. 1811, nestránkováno.

2 HORN, W.: *Mährens ausgezeichnete Volkstrachten.* Brünn 1937.

3 NOVÁKOVÁ, L.: *Příspěvek k vývoji kroje moravských Charvátů ve druhé polovině 19. a první polovině 20. století.* Folia Ethnographica 29, 1995, s. 26.

4 WOLNY, G.: *Die Markgrafschaft Mähren, topographisch, statistisch und historisch geschildert von Gregor Wolny, Benediktiner und Professor.* II. Band. Brünn 1836. I. Abtheilung. Brünn 1836.

5 ŠEMBERA, A. V.: *O Slovanech v Dolních Rakousích.* Časopis Českého museum 19, 1845, s. 178.

6 DUDÍK, B.: *Catalog der nationalen Hausindustrie und der Volkstrachten in Maehren.* Brünn 1873, s. 1–59 sestavený pro Světovou výstavu ve Vídni 1873.

stuhami splývajícími vpředu nebo vzadu. Na sváteční příležitosti se nosí fialová šuba.

Podrobnější popisy oděvu najdeme u badatelů z konce století⁷. Popisují jednotlivé oděvní součástky a zabývají se i výšivkou. Naznačují též vývoj, např. ženských zástěr: nejstarší byly sešity ze dvou půlek, tmavě vyšíváné (podobné kyjovským vyvazovaným), na ně koncem 19. století navázaly bílé zástěry červeně nebo bíle vyšíváné, a ty jsou koncem století nahrazovány jednobarevnými hedvábnými atlasovými, lemovanými černou krajkou. Starší úpravy hlavy, při nichž se rozlišovala svobodná dívka od vdané ženy, byly ještě před koncem 19. století vytlačeny oblibou dvou šátků, spodního plátěného uvázaného v týle (na hanačku) a svrchního hedvábného nebo tibetového uvázaného pod bradu, svobodné si však i vrchní šátek vázaly v týle. Pozornost zevrubnému popisu kroje věnoval zejména Alois Malec.

Tito autoři zachytili kroj na jeho vývojovém vrcholu, kdy ještě existovalo povědomí o již odložených oděvních součástkách (slovenka, škuofija, dúžička hále – ženská šuba aj.). Byly to také nadlouho poslední významnější národopisné práce o moravských Charvátech. Oživení zájmu o jejich kulturu nastalo až v devadesátých letech, třebaže někteří badatelé zajížděli v polovině padesátých let za Charváty do jejich nových sídel, např. Zdena Jelínková, která u nich zapisovala lidové tance, a na Podluží známý Joža Dostál a jeho dcera Ludmila Onderková, kteří zdokumentovali kupř. úpravu hlavy a zaplétání vlasů (uloženo v Etnografickém ústavu Moravského zemského muzea).

Z nejnovějších prací o kroji moravských Charvátů je nutno jmenovat studii L. Novákové⁸, která zdůrazňuje, že zlomovým obdobím byla I. světová válka. Po ní muži odložili kroj úplně a přejali oděv městský. A ženy zvýšily počet škrobených spodniček, takže se původně štíhlý vzhled Charvátek změnil v soudkovitý. Přispělo k tomu i zkrácení sukní. Ženský kroj doznal jistého zjednodušení. Ženy i dívky nosily oděv ušitý z pestrých kašmírových látek s květinovým vzorem, který sestával ze sukně a kacabajky, což byl krátký kabátek rovného střihu s dlouhým rukávem, pošíť množstvím prýmků, pajetek a knoflíčků. Vyšíváná zástěra byla nahrazena kašmírovou, rovněž bohatě zdobenou nášivkami. Novinkou v té době byl širší tuhý pás, pošíť dracouny a stužkami, který těsně obepínal pas a nosily jej dívky k rukávcům (ty jen na hody) i přes kacabajku. Velký obdélný límec „kuolarini“ byl

pestrobarevně vyšíváný plným stehem nebo dírkovou výšivkou v barvě červené a oranžové, ve 20. století s úpadkovou výšivkou černou, jak na to poukázala ve své studii Miroslava Ludvíková⁹.

Dodnes je přeceňován vliv charvátské kolonizace na lidovou kulturu jihovýchodní Moravy. Některými názory a jejich kritikou na základě srovnávacího studia se zabýval profesor etnologie na Filozofické fakultě Masarykovy university Richard Jeřábek a došel k závěru, že Charváti na kolonizovaných územích působili spíše „jako jistý katalyzátor při formování osobité lidové kultury“ než jako nositelé kulturního vzoru, který by domácí obyvatelstvo přejímalo. V této souvislosti R. Jeřábek upozornil, že některé jevy se vyskytují jen v oblasti zasažené charvátskou kolonizací, jako např. tanec *bošije* na Podluží, barevná názední malba, výšivky. Materiální projevy ovlivňovala ekonomická situace a možnosti, na rozdíl od folklorních projevů, kde se déle udrželo povědomí o etnické příslušnosti. První práce zabývající se kulturou Charvátů byly publikovány teprve počátkem 19. století, tedy více než 200 let po jejich příchodu na naše území. A 200 let je dost dlouhá doba na sžívání se s domácím obyvatelstvem – nelze posoudit, co si s sebou přinesli, jak to pod vlivem místních podmínek transformovali, co přebrali od okolí, a co mu naopak dali. Významný etnograf Antonín Václavík ve své monografii o Charvátském Grobu u Bratislavy¹⁰ na základě hloubkového studia usoudil, že Charváti spíše přejímali od okolí. Vliv charvátské kultury na podlužáckou nelze přeceňovat a je sporné, zda se tento problém vůbec podaří uspokojivě vyřešit.

Násilně přerušenu tradici se pokouší oživit Sdružení občanů chorvatské národnosti v České republice, které zahájilo svou činnost v roce 1991. Sdružení pravidelně organizuje setkání rodáků v Jevišovce. Na rozdíl od charvátské menšiny v Rakousku nebo v Maďarsku ale žijí moravští Charváti rozptýleni, tudíž na obnovu jejich kultury není nejmenší naděje.

Kroj moravských Charvátů můžeme dnes vidět jen na starých fotografiích a v muzejních sbírkách. Ve své poslední vývojové fázi se vyznačoval velkou barevností, užitím pestrých kašmírových látek a barevnou výšivkou. Obdobné vyšívání známe i ze starších oděvních součástek z Podluží a částečně také z Kyjovska, což svědčí o dlouhodobém vzájemném ovlivňování domácího obyvatelstva a Charvátů. Originály i rekonstrukce charvátských krojů dnes používá při svém vystoupení soubor Pálava z Mikulova.

7 HERBEN, J.: *Tri chorvátské osady na Moravě*. Časopis Matice moravské 14, 1882, s. 1–25, KUTEN, G.: *Tri dana medju moravskimi Hrvatima*. Vienac 19, 1887, s. 58n., MILČETIĆ, I.: *O Moravskim Hrvatima*. Vienac 30, 1898, s. 410n., MALEC, A.: *Kroj moravských Hrvatů*, Český lid 9, 1900, KLVANA, J.: *Moravští Chorvátí*. Moravské Slovensko II. Praha 1922.

8 NOVÁKOVÁ, L.: *Příspěvek k vývoji kroje moravských Charvátů ve druhé polovině 19. a první polovině 20. století*. Folia Ethnographica 29, 1995, s. 19–36.

9 LUDVÍKOVÁ, M.: *Výšivka na plátně u jihomoravských Charvátů z drnbolečského panství*. Folia ethnographica 28, 1994, s. 21–40.

10 VÁCLAVÍK, A.: *Podunajská dedina v Československu*. Bratislava 1925.

FOTOGALERIE

Fota: Michal Schneider a archiv Městského muzea a galerie Brěclav (str. 56)

Boty – střípčáky

Červenice

Čižmy ženatého muže

Čižmy ženské

Canglovica

Fértoch

Ficle (krajka smetanové barvy) na šatce z Lanžbota

Húsenák

Húsenák svobodného chlapce

Gulăc

Jupka

Kabaia

Kapesníček

Kapesník zasunutý do punktu červenice (výřez)

Kapesník cblapecký – detail

Kapesník do puntu nobavic

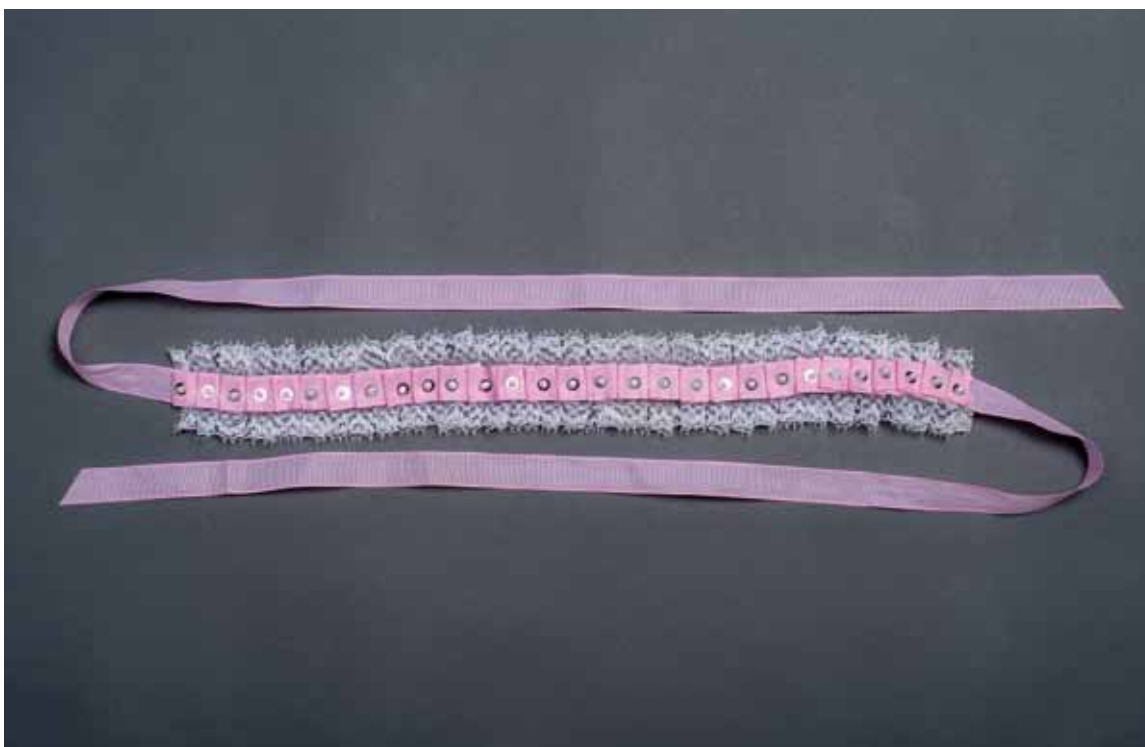

Kokeš

Kostířek

Krásliček

Košilka

Košile molová

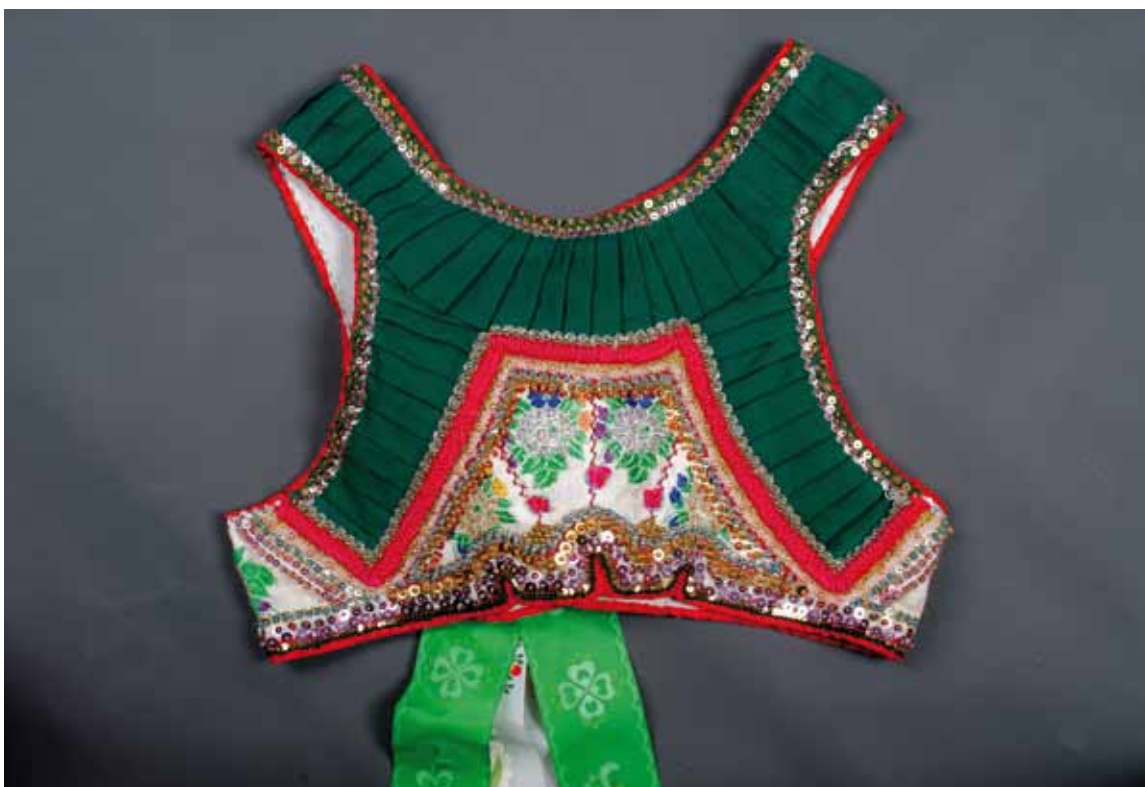

Kożuch

Lajbl ženský k zavíjačce

Lajbl chlapecký

Mužské nohavice

Obojek

Pentle

Rožky – ženska pokrývka hlavy

Ratýňák chlapecký

Rukávce

Spodní sukně

Sukně k lanžhotskému obřadnímu kroji

Sukně červenica

Šatka

Šaty – pasnica

Šaty podlužácké – sukně a jupka

Šátek

Šátek střípčák

Šuba

Šnúrky – detail

Tacle

Traslavice

Turecký šátek

Vlnák

Zabrádka – zapletené vlasy do rožků

Zástěra k sukni červenici

Oblékání slavnostního kroje

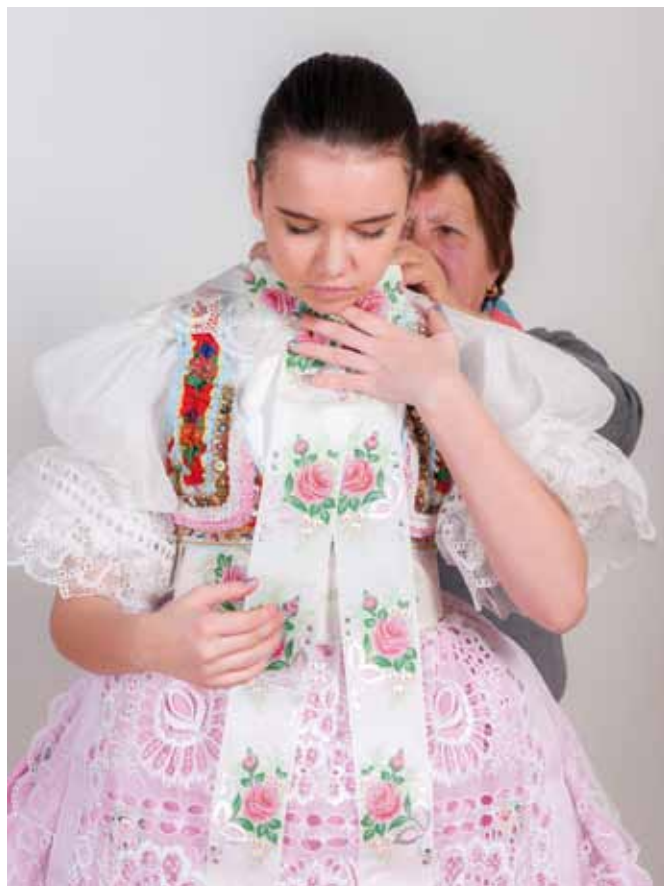

PODKLADOVÝ FOTOMATERIÁL

Fota: Michal Schneider

Divčí obřadní kroj z Lanžhota.

Dívka ve svátečním kroji.

Dívka v šátku střapčáku a šohaj v ratyňáku.

Šobaj v kožuču.

Dívka a malý chlapec ve slavnostním kroji

Dívka v tzv. svěrážovém kroji rozšířeném v českých zemích v drobných regionálních variantách a používaném mj. v dětských folklorních souborech

Děvče ve všedním kroji

Chlapec ve všedním kroji

Děvče v tabulové sukni, jupce a bílém šátku s malovanou bordurou

Děvčátko ve svátečním kroji v rukávečkách a s obojkem

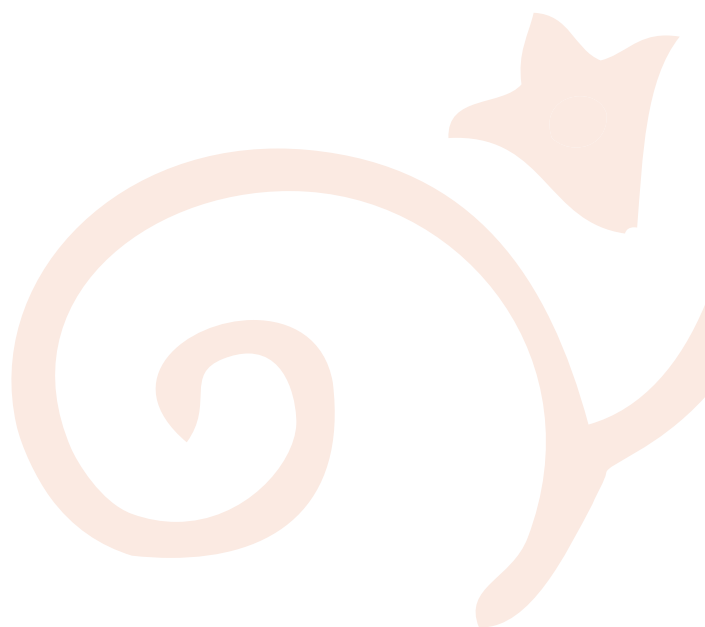

POUŽITÁ LITERATURA

- BARTOŠ, F.: Podluží a Podlužáci. Národopisný obrázek z jižní Moravy. In: Lid a národ II. Velké Meziříčí 1885, s. 6–99.
- BARTOŠ, F.: Naše děti. Jejich život v rodině, mezi sebou a v obci, jejich poezie, zábavy a hry i práce společné. Brno 1888.
- BIMKOVÁ, M. – SVOBODOVÁ, V.: Lidový kroj a jeho výroba, In Vlastivěda moravská – Kyjovsko, Muzejní spolek v Brně, 1970, s. 200–227.
- BÍZA, J. – SKÁCEL, J.: Slovácká obec Rohatec. Rohatec 1973, s. 91–97.
- BROUČEK, S. – JEŘÁBEK, R. (red.): Lidová kultura. Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska, 3. svazek. Praha 2007, s. 1008–1010.
- DOSTÁL, J.: Jak je to s tím podlužáckým kosírkem. Malovaný kraj 5, 1969, č. 7, s. 6–7.
- DOSTÁL, J.: Kožuchy na Podluží, (S devíti obrázky od autora). Vlastivědný věstník moravský 2, 1947, s. 264–272.
- DUDÍK, B.: Catalog der nationalen Hausindustrie und der Volkstrachten in Mähren. Brünn 1873, s. 1–59 sestavený pro Světovou výstavu ve Vídni 1873.
- ESTERKA, F.: Růža na severním Podluží. Masarykovou stopou 2, 1948, s. 71.
- HERBEN, J.: Moravské obrázky. Praha [1888].
- HERBEN, J.: Tři chorvátské osady na Moravě. Časopis Matice moravské 14, 1882, s. 1–25.
- HORN, W.: Mährens ausgezeichnete Volkstrachten. Brünn 1837.
- JANČÁŘ, J. a kol.: Rohatec: minulost a současnost obce. Rohatec 2003, s. 124–128.
- JEŘÁBEK, R. – FROLEC, V. – HOLÝ, D.: Podluží. Kniha o lidovém umění. Brno 1962.
- JEŘÁBKOVÁ, A.: Odívání. In Vlastivěda moravská – Země a lid, sv. 10, Ústav lidové kultury ve Strážnici, Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2000, s. 116–158.
- KLVAŇA, J.: Lidové kroje na moravském Slovensku. In: Moravské Slovensko 1/1. Praha 1918, s. 97–252.
- KLVAŇA, J.: Moravští Chorváti. Moravské Slovensko II. Praha 1922.
- KOPECKÝ, J.: Slovácká svatba na Podluží. Praha 1898.
- KRUŽÍK, J.: Kroje na Podluží. Břeclav 1982.
- KUTEN, G.: Tri dana medju moravskimi Hrvatima. Vienac 19, 1887, s. 58n.
- LUDVÍKOVÁ, M.: Lidová výšivka na Podluží. Uherské Hradiště 1982.
- LUDVÍKOVÁ, M.: Poznámky k vývoji kroje na Podluží v první polovině 19. století. Folia ethnographica 27, 1993, s. 47–55.
- LUDVÍKOVÁ, M.: Moravské a slezské kroje. Kvaše z roku 1814. Brno, Moravské zemské muzeum 2000, s. 163–164.
- LUDVÍKOVÁ, M.: Výšivka na plátně u jihomoravských Charvátů z drnholeckého panství. Folia ethnographica 28, 1994, s. 21–40.
- MALEC, A.: Kroj moravských Hrvátů, Český lid 9, 1900.
- MILČETIČ, I.: O Moravskim Hrvatima. Vienac 30, 1898, s. 410n.
- NEZHODOVÁ, S.: Hanácké Slovácko a jeho slavnostní kroj. In: Rekonstrukce slavnostního kroje a možnosti její aplikace v praxi. Hanácké Slovácko, jeho tradiční oděvní kultura. Hustopeče, MMG 2009, s. 6–30.
- NEZHODOVÁ, S.: Lidové stavitelství a ornament na hanáckém Slovácku: od tradičních forem ke komerční estetizaci. In: Sklepy, budy, presúzy – kudy dál? aneb Minulost, současnost a budoucnost areálů vinných sklepů. Sborník příspěvků ze semináře konaného 16. června 2011 v Bořeticích – Kraví hoře. Bořetice 2011, s. 69–94.
- NOVÁKOVÁ, L.: Příspěvek k vývoji kroje moravských Charvátů ve druhé polovině 19. a první polovině 20. století. Folia Ethnographica 29, 1995, s. 19–36.
- ONDERKOVÁ-DOSTÁLOVÁ, L.: Lidové umění moravského Podluží. Disertace. Brno 1953.
- STRÁNSKÁ, D.: Lidové kroje v Československu I. Praha 1949.
- SŮKALOVÁ, D.: Dívčí hanácko-slovácký kroj na pozadí historického vývoje. Na příkladu obcí Čejkovice a Velké Bílovice. Magisterská diplomová práce. FF MU, Brno 2010.
- ŠEBESTOVÁ, A.: Lidské dokumenty a jiné národopisné poznámky. Olomouc 1900.
- ŠEMBERA, A. V.: O Slovanech v Dolních Rakousích. Časopis Českého museum 19, 1845, s. 178.
- TUREK, A.: Charvátská kolonizace na Moravě, Časopis Matice moravské 61, 1937, s. 49–70, 195–212 a 363–390.
- VÁCLAVÍK, A.: Podunajská dedina v Československu. Bratislava 1925.

WOLNY, G.: Die Markgrafschaft Mähren, topographisch, statistisch und historisch geschildert von Gregor Wolny, Benediktiner und professor. II. Band. Brünnner Kreis. I. Abtheilung. Brünn 1836.

ZEMAN, I. A.: Die Podlužaken. Ein kleiner Beytrag zur Ethnographie von Mähren. In: Mährischer Wanderer, Brünn 2. 2. 1811, nestránkováno.

Kroje na Podluží a Hodonínsku (odborná studie)

Pro Místní akční skupinu Dolní Morava, z. s., vydal v roce 2015 Malovaný kraj, občanské sdružení, Břeclav

Text: Mgr. Jitka Matuszková, Ph.D.

Fota: Michal Schneider, PhDr. František Synek, MgA. Vladimír Židlický, archivy obcí Čejkovice, Lužice a Nový Poddvorov, Městského muzea a galerie Břeclav a autorky

Grafická úprava, sazba a tisk: Atelier FGT s.r.o.

EVROPSKÝ ZEMĚDĚLSKÝ FOND PRO ROZVOJ VENKOVA: EVROPA INVESTUJE DO VENKOVSKÝCH OBLASTÍ